

VOLDTÆGT DER ANMELDES

Del III: Udviklingen - især med henblik på fuldbyrdede overfaldsvoldtægter

Flemming Balvig, Bjarne Laursen, Karin Sten Madsen,
Maj-Britt Elise Martinussen, Katrine Sidenius

Udgivet af Det kriminalpræventive Råd
Odinsvej 19, 2. 2600 Glostrup
Tlf. 43 44 88 88

Juni 2009

Fås kun som pdf på dkr.dk

ISBN: 978-87-88789-86-7

Indholdsfortegnelse

Forord	7
Resumé	9
Prolog	14
En sag	19
Sagen – 9 år tidligere	20
Sagen – 28 år senere	21
Voldtægt som samfundsproblem set gennem strafferettens briller	25
Voldtægt som samfundsproblem set gennem sundhedssystemets briller	29
Holdning og handling – teoretiske overvejelser om udviklingen	29
Hvad siger kriminalstatistikken?	35
Udviklingen frem til 1990-92	40
Perioden fra 1990-92 til 2000-02	42
Perioden efter 2000-02	46
Ændringer i voldtægternes karakter fra 1990-92 til 2000-02	51
<i>Anmeldes fuldbyrdede overfaldsvoldsvoldtægter til politiet?</i>	<i>51</i>
<i>Falsk anmeldelse af fuldbyrdet overfaldsvoldtægt?</i>	<i>57</i>
<i>Udviklingen i fuldbyrdede overfaldsvoldtægter</i>	<i>60</i>
<i>Kvinden</i>	<i>61</i>
<i>Manden</i>	<i>71</i>
<i>Forbrydelsen</i>	<i>81</i>
<i>Efter forbrydelsen</i>	<i>99</i>

Tabeller

1. Antal henvendelser til Center for Voldtægts ofre i henholdsvis Århus og København	29
2. Procentvis ændring i antallet kvinder der har anmeldt voldtægt i Danmark, fra 1990-92 til 2000-02	43
3. Procentvis ændring i antallet af kvinder der har anmeldt voldtægt i Københavns politikreds, fra 1990-92 til 2000-02	44
4. Procentvis ændring i antallet af kvinder der har anmeldt voldtægt i Danmark, eksklusiv Københavns politikreds, fra 1990-92 til 2000-02	44
5. Procentvis ændring i antallet af forskellige former for anmeldt voldtægt i Københavns politikreds, fra 1972-76 til 2002-02	44
6. Procent kvinder i aldersgruppen fra 16 år og derover, der inden for det seneste år eller de seneste fem år har oplevet sig udsat for en seksuel krænkelse eller et seksuelt overfald, 2000 og 2005	48

7.	Kvinder i aldersgruppen fra 18 til 70 år der inden for de seneste 5 år har oplevet sig udsat for, at en mand ved brug af vold eller trusler om vold har tvunget eller forsøgt at tvinge dem til samleje, 2003 og 2008 – samt politiregistrerede voldtægter samme år/perioder.....	50
8.	Karakteristika ved de tvangssamlejer eller forsøg herpå som kvinder har oplevet sig udsat for inden for de seneste 5 år, 2003 og 2008	50
9.	Procentvis fordeling efter nationalitet af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt	62
10.	Procentvis fordeling af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter om kvinderne har udøvet modstand	63
11.	Procentvis fordeling af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter om kvinderne har fået fysiske skader	64
12.	Procent af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der er kommet fysisk til skade, set i forhold til om kvinderne har udøvet modstand.....	65
13.	Procentvis fordeling af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter kvindernes erhverv	67
14.	Procent af de kvinder i forskellige aldersklasser, der i 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på anmeldelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger	69
15.	Procent af de kvinder, der 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der er kommet fysisk og/eller psykisk til skade, set i forhold til kvindernes problemer/belastethed	71
16.	Procentfordeling af forholdet mellem mandens og kvindens alder i opklarede sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, 1990-92 og 2000-02.....	74
17.	Procentvis fordeling af henholdsvis signalementsalder i uopklarede sager og alder for sigtede i opklarede sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, 2000-02	75

18.	Procentfordeling af forholdet mellem mandens og kvindens alder i uopklarede sager (signalementsalder) og alle sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, 2000-02	76
19.	Procentvis fordeling efter nationalitet af de mænd, der i 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt	78
20.	Procentvis fordeling af de mænd, der i 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter erhverv	79
21.	Procent af de mænd i forskellige aldersklasser, der i henholdsvis 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som var kendt i kriminalregistret for tidligere kriminalitet.....	80
22.	Procent af de mænd i forskellige aldersklasser, der i 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på sigtelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger	81
23.	Procent af de af kvinderne anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor manden har anvendt forskellige former for trusler, tvang mv., 2000-02.....	83
24.	Procent af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor kvinden har anvendt forskellige former for modstand, 2000-02.....	85
25.	Procentvis fordeling af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter efter hvor kvinden blev kontaktet, 2000-02.....	87
26.	Procentvis fordeling af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter efter gerningssted, 1990-92 og 2000-02.....	88
27.	Procent kvinder og procent sigtede mænd der efter egen angivelse havde indtaget alkohol op til gerningstidspunktet for de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, 1990-92 og 2000-02.....	89
28.	Procent kvinder og procent mænd der efter egen angivelse havde indtaget alkohol, opiater og/eller psykofarmaka op til gerningstidspunktet for de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, set i forhold til om overgrebet var "barrelateret", 2000-02	90
29.	Procent kvinder og procent mænd der efter egen angivelse havde indtaget narkotika og/eller medicin op til gerningstidspunktet for de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, set i forhold til om overgrebet var "barrelateret", 2000-02	90

30. Procent af kvinder der har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, og som er kommet fysisk og/eller psykisk til skade, set i forhold til om der har været tale om solovoldtægt eller gruppevoldtægt 93
31. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til kvindens alder, 1990-92 og 2000-02..... 93
32. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til den sigtedes mands alder, 1990-92 og 2000-02 94
33. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til kvindens nationalitet (statsborgerskab), 1990-92 og 2000-02..... 94
34. Procentvis fordeling efter nationalitet af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt..... 95
35. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til den sigtede mands nationalitet (statsborgerskab), 1990-92 og 2000-02..... 95
36. Procentvis fordeling efter nationalitet af de mænd, der i 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt..... 96
37. Procent af de kvinder, der i 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på anmeldelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt 97
38. Procent af de mænd, der i 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på sigtelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt 98
39. Procentfordeling af de personer/institutioner, der anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter til politiet, 2000-02 99
40. Procentfordeling af de politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter efter hvor lang tid der er hengået mellem overgrebets afslutning og indgivelse af anmeldelse, 1990-92 og 2000 100

Figurer

1.	Den almene kriminologiske kulturteori anvendt på vold.....	32
2.	Voldtægter der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiets kundskab i Danmark, 1960 – 2008.....	35
3.	Voldtægter der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiets kundskab i Danmark pr. 100.000 kvinder, 1960 – 2008	36
4.	Antal straffelovsovertrædelser i Danmark, der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiets kundskab, 1960 – 2008.....	37
5.	Antal voldforbrydelser i Danmark, der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiets kundskab, 1960 – 2008.....	38
6.	Voldtægter der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiets kundskab i Københavns politikreds, 1973 – 2008	40
7.	Antal kvinder pr. 100.000 i forskellige aldersklasser der årligt har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt (ikke-falske) i perioderne 1990-92 og 2000-02.....	61
8.	Antal mænd pr. 1.000.000 i forskellige aldersklasser der årligt er blevet sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt (ikke-falske) i perioderne 1990-92 og 2000-02	73
9.	Antal kvinder og mænd pr. 100.000 i forskellige aldersklasser der årligt har henholdsvis anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt (ikke-falske) eller er blevet udpeget (sigtet eller i signalement), 2000-02.....	77

Forord

De sidste 25 år har i gennemsnit omkring 500 kvinder årligt anmeldt til politiet, at de er blevet udsat for voldtægt eller forsøg herpå. Voldtægt er et af de mest alvorlige overgreb, et menneske kan foretage sig over for et andet menneske, og det er derfor af yderste vigtighed, at der gøres, hvad der er muligt for at forebygge og mindske antallet af sådanne overgreb. Det er endvidere af stor betydning, at de, der alligevel udsættes, får den bedst mulige behandling af deres omgivelser. Dette bør være en ret i sig selv, men det er jo også helt afgørende for at bidrage til at mindske de ofte voldsomme skadevirkninger af overgrebet. Det er ikke mindst vigtigt, at kvinderne behandles optimalt af og i retssystemet.

Det er vor opfattelse, at en af grundene til, at forebyggelsen kunne være bedre, end den er, og at kvinderne ikke altid behandles optimalt i retssystemet mv., er manglende viden. Det er ikke den eneste grund – men det er én af grundene.

Det er baggrunden for, at der er gennemført en undersøgelse af kvinder, der anmelder voldtægt. Undersøgelsen vedrører de politianmeldte voldtægter i perioden 2000 til 2002. En tilsvarende undersøgelse er tidligere gennemført vedrørende perioden 1990 til 1992, hvorfor det også er muligt at give et bidrag til beskrivelse og forståelse af, hvordan de politianmeldte voldtægter har udviklet sig.

Den nyeste undersøgelse belyser langt flere aspekter ved de politianmeldte voldtægter end den tidligere, og den repræsenterer utvivlsomt den mest omfattende undersøgelse på dette område, der hidtil er gennemført i Danmark.

Undersøgelsen er blevet til i et unikt tværfagligt samarbejde, hvor bl.a. jura, samfundsvidenskab og sundhedsvidenskab har været repræsenteret, og hvor der har deltaget såvel praktikere som forskere.

Det Kriminalpræventive Råd, Det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet, Statens Institut for Folkesundhed, Center for Voldtægtsofre på Rigshospitalet og Rigspolitiet har samarbejdet om gennemførelse af denne undersøgelse. OAK Foundation, Justitsministeriets Forskningspulje, Det Kriminalpræventive Råd, Egmont Fonden og Aase og Ejnar Danielsens Fond har gjort undersøgelsen mulig. Vi er overordentlig taknemmelige for den betydelige og velvillige støtte, der er ydet undersøgelsen.

Mange andre har bidraget, ikke mindst ansatte fra og på de ovennævnte institutioner. Særlig tak til de tre, der har taget et medansvar i projektets styregruppe sammen med forordets underskrivere: Charlotte Mathiesen Bech, Merete Djurhuus og Jørgen Abildgaard. Det var sidstnævnte,

der havde hovedansvaret for undersøgelsen vedrørende 1990-92, og Jørgen Abildgaard har været af uvurderlig betydning for gennemførelse af det aktuelle projekt i alle dets faser. At det i undersøgelsen blev muligt at få tilgang til og at opspore hele 98 pct. af alle sager er i høj grad daværende formand for Politimesterforeningen, Poul Bjørnholdt Løhdes fortjeneste. Jesper Søholm har varetaget det komplicerede IT-arbejde med opbygning af et elektronisk kodeskema. Selve den meget omfattende kodning er blevet foretaget af Maj-Britt Elise Martinussen med bistand fra Tine Søberg, Priscilla Sant Anna Gravesen, Anette Peitersen og Morten Haagensen.

Afrapporteringen af undersøgelsen sker i form af en række delrapporter. Rapporterne offentliggøres ligesom nærværende publikation i første omgang på Det kriminalpræventive Råds hjemmeside, men vil siden, evt. i en reduceret og/eller revideret form, blive samlet i en trykt publikation, som til den tid vil kunne erhverves ved henvendelse til Det Kriminalpræventive Råd.

Hidtil er der udkommet følgende delrapporter:

- Del I: Undersøgelsens fokus, metode og grundmateriale
- Del II: Falske anmeldelser af voldtægt

København 2009

Professor, dr.jur. Flemming Balvig,
Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet

Seniorforsker Bjarne Laursen,
Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet

Informationsmedarbejder Karin Sten Madsen,
Center for Voldtægtsofre, Rigshospitalet

Cand.jur. Maj-Britt Elise Martinussen

Overlæge Katrine Sidenius,
Center for Voldtægtsofre, Rigshospitalet

Resumé

Det er forbundet med meget stor usikkerhed at vurdere, hvordan den reelle udvikling har været i forekomsten af voldtægt i Danmark. Den gennemførte analyse har ført til den opfattelse, at holdningen til voldtægt er blevet væsentligt skærpet gennem de seneste årtier. Såvel mænd som kvinder ser med betydelig større alvor og afsky på mænds tvangsmæssige eller voldelige forsøg på eller faktiske gennemførelse af samleje med kvinder, og afgrænsningen af hvad og hvornår, der er tale om voldtægt, er blevet bredere. Hvor det tidligere spillede en væsentlig rolle for mange i deres bedømmelse af, om et samleje eller forsøg herpå var voldtægt eller ej, hvordan kvinden havde optrådt op til overgrebet, så er det nu for flere i højere grad kvindens modstand – også af verbal karakter – der er afgørende. Et nej er et nej, uanset hvornår og hvordan – og det er voldtægt, hvis manden til trods herfor forsøger eller fuldbyrder samleje. Sandsynligvis har disse ændringer i holdninger og moral medført, at der er blevet færre mænd, der begår, og færre kvinder, der udsættes for voldtægt.

I hvert fald har det betydet, at anmeldelsestilbøjeligheden er steget, hvilket kan forklare, at der i perioder er stigninger i de politianmeldte voldtægter, desuagtet der sandsynligvis er et fald i de faktisk forekommende. Mørketallet er blevet mindre, formentlig især for kontaktvoldtægter og – endnu mere markant – for partnervoldtægter, dvs. for de typer af voldtægt, hvor mørketallet som udgangspunkt har været særlig stort.

I perioden forud for 1990 har faldet i den faktiske forekomst af voldtægter sandsynligvis været kraftigere end i det seneste par årtier, hvor der måske oven i købet, i hvert fald i dele af perioden, nærmest har været tale om stagnation.

Mest upåvirket af mørketalsændringer må antages at være fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, og det er derfor også her, man med størst sikkerhed kan vurdere, om der er sket reelle ændringer i voldtægternes karakter. En sammenligning mellem de politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i 1990-92 og 2000-02 viser blandt andet:

- ❖ Der anmeldes omkring 60 fuldbyrdede overfaldsvoldtægter om året til politiet.
- ❖ Der er sket et lille fald i anmeldelserne fra 1990-92 til 2000-02.

- ❖ Hver sjette af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i perioden 2000-02 (16 pct.) viser sig at være falske i den forstand, at kvinden sigtes for falsk anmeldelse og/eller indrømmer falsk anmeldelse.
- ❖ Andelen af falske anmeldelser vedrørende fuldbyrdede overfaldsvoldtægter (i hvert fald med sigtelse) synes ikke at have ændret sig fra 1990-92 til 2000-02.
- ❖ De falske anmeldelser af fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i 2000-02 er fortrinsvis indgivet af unge piger/kvinder, og den voldtægt, de umiddelbart hævder sig udsat for, er relativt ofte en gruppevoldtægt.
- ❖ De ca. 50 årlige ikke-falske anmeldelser af fuldbyrdet overfaldsvoldtægt svarer nogenlunde til det årlige antal fuldbyrdede drab, som anmeldes til politiet eller som politiet får kundskab om på anden vis.
- ❖ Såvel de udsatte kvinder som de udpegede mænd er relativt unge – og både kvinderne og mændene er blevet (endnu) yngre fra 1990-92 til 2000-02. Relativt flest udsatte kvinder er der i 15-18-års alderen og relativt flest udpegede mænd i 19-26-års alderen (2000-02).
- ❖ Mennesker, der ikke er danske statsborgere, er noget overrepræsenterede blandt de kvinder, der har anmeldt, og ganske betydeligt blandt de mænd der er blevet sigtet. Specielt for de sigtede mænd er overrepræsentationen blevet endnu stærkere i 2000-02, end den var i 1990-92.
- ❖ I absolutte tal drejer det sig ikke om så mange, men i forhold til deres andel i det danske samfund, er grønlandske kvinder voldsomt overrepræsenterede blandt de kvinder, der har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt.
- ❖ Det samme gør sig gældende for kvinder, der lever eller arbejder som prostituerede.
- ❖ Blandt de sigtede mænd er der en kraftig overrepræsentation af især etniske asiater/afrikanere, og denne overrepræsentation er øget betydeligt fra 1990-92 til 2000-02.

- ❖ I 9 ud af 10 sager er manden fremkommet med deciderede trusler eller har brugt tvang eller vold for at gennemføre voldtægten. Der er truet med våben i omkring hver 5. af sagerne, og der er taget kvælertag i hver 7. Der synes ikke at være sket ændringer i brug af trusler, våben osv. fra 1990-92 til 2000-02.
- ❖ I godt og vel 7 ud af 10 sager har kvinden gjort modstand, i langt de fleste tilfælde ikke "kun" verbal, men også fysisk modstand. Fra 1990-92 til 2000-02 er andelen af kvinder, der har udøvet modstand, steget. Forklaringen kan helt eller delvist være, at der i 2000-02 er belyst flere mulige modstandsformer end i undersøgelsen vedrørende 1990-92.
- ❖ Der er sket en øgning i alvorlighedsgraden af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter fra 1990-92 til 2000-92. Der er således flere, der kommer fysisk til skade – og det kan ikke forklares ved mere modstand fra kvindens side. Først og fremmest er der en markant stigning i sager med flere gerningsmænd (gruppevoldtægter). Når der er tale om gruppevoldtægt, er der flere kvinder, der kommer fysisk og/eller psykisk til skade, end når der er tale om solovoldtægt (2000-02).
- ❖ Fra 1990-92 er antallet af solovoldtægter faldet med en femtedel, mens antallet af gruppevoldtægter er blevet fordoblet. Udviklingen betyder, at hvor det i 1990-92 var 14 pct. af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, der var gruppevoldtægter, så er denne andel i 2000-02 29 pct.
- ❖ Forskydningen i retning af en større andel gruppevoldtægter har sammenhæng med de nævnte aldersmæssige og nationalitetsmæssige forskydninger blandt de involverede på den måde, at ofrene for gruppevoldtægt er relativt unge og relativt ofte ikke-danske. Også de sigtede mænd er relativt ofte unge og relativt ofte ikke-danske sammenholdt med sager vedrørende solovoldtægt.
- ❖ Fuldbyrdede overfaldsvoldtægter kan ske på mange forskellige steder og tidspunkter, men 4 ud af 10 er "barrelaterede", dvs. de rammer kvinder, der enten er på bar/værtshus/diskotek el.lign. eller – især – på vej til/fra sådanne steder. Det sker fortrinsvis ud på de små timer i weekenden, og når kvinden færdes alene til fods. Sandsynligvis udgjorde disse "barrelaterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter en noget større andel af det samlede antal i 2000-02 end i 1990-92.

- ❖ Fuldbyrdede overfaldsvoldtægter kan ramme enhver kvinde uanset hendes beskæftigelse, sociale status mv., men udover helt unge studerende/elever mv. ser det ud til at være kvinder med lav socio-økonomisk status, der især er at finde i de anmeldte sager. Dette ser endvidere ud til at være endnu mere udpræget i 2000-02 end i 1990-92.
- ❖ Udover beskæftigelsesproblemer o.lign. er der også en uforholdsmæssig stor andel af de kvinder, der har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der i øvrigt synes at leve et belastet og problemfyldt liv med misbrug, psykiske problemer, tidligere udsathed for sexovergreb, kriminalitet el.lign. Det gør sig især gældende for de lidt ældre af dem.
- ❖ Som om dette ikke er nok, er det især de belastede kvinder, der (yderligere) får såvel fysiske som psykiske skader af selve overgrebet.
- ❖ Også de sigtede mænd har gennemgående lav socio-økonomisk status, og en stor del af dem ser også ud til i øvrigt at leve et belastet og problemfyldt liv med misbrug, psykiske problemer, kriminalitet mv.
- ❖ Halvdelen af de sigtede mænd i 2000-02 er kendt i politiets kriminalregister for tidligere kriminalitet (heri ikke medtaget færdselslovsovertrædelser), men dette er færre end i 1990-92, hvor det var 8 ud af 10. I så henseende kan mændene siges at være blevet mindre belastede, men andre forhold synes at have udviklet sig i den modsatte retning. Mens det kun var 1 ud af 50 af de sigtede mænd, der angav at have taget narkotika på gernings-tidspunktet i 1990-92, var det 1 ud af 4 i 2000-02. Og med hensyn til medicin, såsom psykofarmaka, var det ingen i 1990-92 over for 1 ud af 11 i 2000-02.
- ❖ Godt halvdelen af alle anmeldelser vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt er ikke indgivet af kvinden selv (55 pct. i 2000-02), men af forældre, forbipasserende/vidner m.fl. De fleste anmeldelser indgives tillige mere end en time efter overgrebets afslutning (56 pct. i 2000-02). Den hastighed, hvormed anmeldelserne indgives, er snarere blevet langsommere end hurtigere i 2000-02 sammenlignet med 1990-92, muligvis fordi der i 2000-02 er blevet sen-anmeldt overgreb af en type, som ganske vist også forekom i 1990-92, men som dér ikke blev anmeldt.

- ❖ I de fleste sager, 62 pct. af sagerne i 1990-92 og 61 pct. af sagerne i 2000-92, er der ikke fundet nogen mand, der kunne sigtes – dvs. sagerne er ikke blevet opklaret. Når sager opklares, foregår det gennemgående hurtigt efter anmeldelsen, typisk på basis af kvindens/vidners direkte udpegning, men også en del på basis af signalement/spor sammenholdt med tilsvarende oplysninger i politiets registre. 7 ud af 10 gerningsmænd foretager sig typisk intet for at undgå eller slette spor el.lign., der kan mindske risikoen for, at de bliver opdaget.
- ❖ Det ser ud til, at en fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der begås af en ældre mand, sjældnere opklares, end hvis det er en yngre mand, og at det samme sandsynligvis gør sig gældende for en mand, der er kendt for tidligere kriminalitet, sammenlignet med en mand der ikke er det.
- ❖ Af de omkring 20 af de 50 anmeldte ikke-falske sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der årligt opklares, er det kun de 12, der ender for retten. I 9 af disse sager idømmes der ubetinget fængselsstraf, i 1 en betinget fængselsstraf, i 1 en behandlingsdom og i 1 sker der frifindelse.

Prolog

Tidligt om morgenen skråede jeg ind over en legeplads og skød genvej til min arbejdsplads, en vuggestue. Jeg kom herved frem til bagsiden af bygningen, hvor der er en kælderindgang. Jeg gik ned ad den udvendige kældertrappe til kælder døren og åbnede døren med en nøgle.

Da jeg var ved at tage nøglen ud af døren, blev jeg grebet bagfra af en mand. Han tog fat i mig med den ene hånd omkring munden og den anden omkring livet, Jeg blev meget forskrækket, og bed manden i hånden samtidig med at jeg skreg.

Jeg nåede kun at skribe en enkelt gang, så truede han mig med en kniv. Han havde et kort øjeblik sluppet sit tag om livet på mig og viste nu en stor bredbladet kniv. Han sagde, at jeg skulle holde mig i ro. Hvis jeg gjorde det, ville der ikke ske noget. Han skubbede mig væk fra døren og ind i gangen. Han holdt stadigvæk om livet på mig, samtidig med, at han med den frie hånd viste mig, at han fortsat havde kniven i hånden.

Han skubbede mig ind i en blindgang og hen til gangens ende. Han sagde hele tiden, at jeg skulle se ind i væggen og være rolig. Det var ikke for sjov, at han havde en kniv, sagde han. Den ville blive brugt, hvis jeg ikke gjorde, som han sagde.

Han gav slip på mig, men fortsatte med at true. Jeg kunne høre, at han stod lige bag ved mig, og at han gjorde et eller andet ved sit tøj. Lidt efter sagde han, at jeg skulle røre ved ham. Han tog min hånd og førte den til hans lem – han havde taget sine bukser ned, de hang over knæene.

Jeg trak hånden til mig, men han tog igen min hånd og førte den til sit lem. Han sagde, at jeg skulle gøre det lige så dejligt på ham, som han ville gøre det på mig. Jeg turde ikke andet end at gøre, hvad han sagde.

Samtidig med, at jeg tog på hans lem, knappede han mine bukser op og hev dem ned, så de hang over mine knæ. Samtidig hev han også mine trusser ned.

Han tog igen fat rundt om mit liv og tvang mig forover. Jeg kom til at stå i en foroverbøjet stilling med hænderne mod væggen.

Stående foroverbøjet begyndte han at overgramse mig. Han tog mig blandt andet på brysterne, og han stak også sine fingre op i min kønsdel.

Efter at have overgramset mig et lille stykke tid, stak han sit erigerede lem op i min kønsdel og foretog samlejebevægelser. Samtidig gramsede han videre med den ene hånd, og det fortsatte han med, indtil han fik udløsning.

Derefter holdt han mig fortsat fast mod væggen. Han klemte mig fast med sin krop, men kunne alligevel samtidig ordne sit tøj. Da han havde fået ordnet sit tøj, sagde han til mig, at jeg skulle blive stående med bukserne nede om knæene. Jeg måtte ikke røre mig. Jeg skulle blive stående med hovedet mod væggen og forholde mig helt roligt. Jeg måtte hverken råbe eller foretage mig andet de første 5 minutter.

Da jeg kunne høre, at han havde forladt kælderen, ordnede jeg mit tøj og løb til hovedtrappen, som ligger lige over for kælderindgangen. Jeg løb op af trappen og fik fat i min chef og fortalte, hvad der var sket. Vi tilkaldte politiet, og i mellemtiden gik jeg ud på et toilet og vaskede mig.¹

Voldtægt er en af de mest modbydelige handlinger, der findes, og i den borgerlige straffelov har denne forbrydelse da også en strafferamme på 12 år. Og blandt det mest modbydelige af det modbydelige befinder den fuldbyrdede overfaldsvoldtægt sig. Forbrydelsens afskyelighed og fordømmelsen af den er formentlig en af de væsentligste grunde til, at det efter alt at dømme er en sjælden forbrydelse – men hvor sjælden er den?

1000?

Op mod halvdelen af den danske befolkning skønnede i en meningsmåling foretaget for et par år siden, at politiet årligt modtog mindst 1.000 anmeldelser vedrørende voldtægt om året.²

497?

Så mange er det dog ikke – og har heller aldrig været det i det halve århundrede, man har ført statistik. Ifølge "Kriminalstatistik" udgivet af Danmarks Statistik blev der i de første tre år af indeværende årtusinde, 2000, 2001 og 2002, anmeldt og registreret i gennemsnit 497 anmeldelser hos politiet vedrørende straffelovens §§ 216-217: Voldtægt. Tjekker man efter i politiets anmeldelsesregister for de samme år, POLSAS, finder man imidlertid kun et gennemsnit på 456. Forskellen skyldes dobbelttællinger, fejl. mv.

¹ Denne hændelse er beskrevet på baggrund af en politirapport, udarbejdet af politi i Århus politikreds 1982, jf. Flemming Balvig m.fl.: "Gadevold", Det Kriminalpræventive Råd, 1984, s. 13-15.

² Undersøgelsen blev foretaget i efteråret 2006 af Linette Jespersen som en del af de voldsofferundersøgelser, Danmarks Statistik månedligt (i 1995-96 og igen fra 2005 og fremefter) gennemfører for Justitsministeriet/Rigspolitiet/Det Kriminalpræventive Råd/Københavns Universitet. Undersøgelsen omfattede et tilsigtet repræsentativt udvalgt på 957 svarpersoner mellem 16 og 74 år. Linette Jespersen har brugt undersøgelsen i en kriminologisk diplomafhandling, der ikke er alment offentliggjort. 24 pct. undervurderede antallet af politianmeldte voldtægter, 23 pct. mente – som tilfældet var – at det var omkring 500, 45 pct. overvurderede, og 9 pct. mente ikke, at de kunne besvare spørgsmålet. Der var ikke forskel på mænds og kvinders skøn over omfanget af politianmeldte voldtægter.

464?

Gør man herefter et helhjertet forsøg på at finde og gennemgå selve sagerne, viser det sig muligt at finde frem til og få adgang til 98 pct. af dem. Supplerer man dem endvidere lidt ved også at medtage sager, der ikke oprindeligt er optaget som anmeldelser vedrørende voldtægt, men som eksempelvis er det på tiltaletidspunktet, korrigerer for at det kun er omkring 98 pct. af sagerne, og forsøger man at rette fejl ved optagelse af anmeldelserne, kommer man frem til, at der i gennemsnit må have været 464 sager om året.

61?

De fleste anmeldelser om voldtægt er kontaktvoldtægter og partnervoldtægter, og er det overfaldsvoldtægter, dvs. voldtægter hvor kvinden ikke har noget forudgående kendskab til gerningsmanden, er det ofte blevet ved forsøget. I alt anmeldes 61 fuldbyrdede overfaldsvoldtægter om året.

51?

En del af disse er falske. I 7 af sagerne er kvinden blevet sigtet for falsk anmeldelse, og i yderligere 3 har hun indrømmet at have anmeldt falsk. Det er 16 pct. af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter og mere end for nogen anden form for anmeldt voldtægt. Det kan godt være, at der er endnu flere falske, for der er sager, man kommer i tvivl om, når man ser dem igennem, men der kan også være tvivl den anden vej rundt: Om nu virkeligt alle de sager, hvor en kvinde er sigtet og/eller har sagt anmeldelsen var falsk, nu også var det. Når de 10 formodet falske trækkes fra de 61 anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, bliver der 51 tilbage. Det er i absolutte tal næsten nøjagtigt det samme antal anmeldelser som politiet modtog vedrørende manddrab. Derfor var tallet nemlig 53. De 51 tilfælde svarer til knapt 2 pr. 100.000 kvinder i Danmark.

50?

I 1 af sagerne findes der ikke umiddelbart nogen gerningsmand, og sagens omstændigheder er sådan, at politiet vælger at indstille efterforskningen i henhold til retsplejelovens § 749.³ Tilbage er herefter 50 tilfælde, der efterforskes.

³ Retsplejelovens § 749 har følgende ordlyd: "Politiet afviser en indgivet anmeldelse, hvis der ikke findes grundlag for at indlede efterforskning. Stk.2. Er der ikke grundlag for at fortsætte en påbegyndt efterforskning, kan beslutningen om at indstille efterforskningen træffes af politiet, såfremt der ikke har været rejst sigtelse. Er sigtelse rejst, finder bestemmelserne i § 721 og § 722 anvendelse".

20?

Personforbrydelser, hvor offeret som udgangspunkt ikke kender gerningsmanden, og hvor der typisk ikke er vidner, er vanskelige at opklare. Af de 50 sager lykkedes det da også kun at sigte en (eller flere) i de 20. I disse sager har kvinden typisk kunnet udpege for politiet, hvem gerningsmanden var, eller han har efterladt sig spor, som har kunnet genkendes i politiets registre. Hvad der egentlig er foregået i de 30 sager, der ikke opklares, kommer vi aldrig nærmere end det eller de partsindlæg, der fremgår af anmeldelsen.

12?

1 af de personer, man mener, er gerningsmand, er under 15, og over for ham, kan der ikke gennemføres en straffesag. 1 af sigtelsernes findes grundløs (i henhold til retsplejelovens § 721,⁴ stk. 1, nr.1). 5 af sagerne henlægges på grund af bevisets stilling (i henhold til retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 2). I endnu 1 sag mener man umiddelbart at have udpeget/fundet gerningsmanden/gerningsmændene, men inden denne/disse sigtes, indstilles efterforskningen under henvisning til retsplejelovens § 749. Tilbage bliver 12 sager.

11?

Disse 12 sager kommer for retten, hvoraf der sker frifindelse i 1. Tilbage er 11 sager, hvor den eller de tiltalte dømmes for voldtægt.

9?

Taksten for en fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, hvor der foreligger tilregnelighed, er en ubetinget frihedsstraf. Det fik 9 af de 11.⁵ For så vidt angår de sidste 2 fik 1 en betinget dom og 1 en behandlingsdom. For de fleste af de 9 indgik der også anden kriminalitet end voldtægten i den dom, de fik. 1 blev idømt mellem 6 og 12 måneder, 2 mellem 12 og 18 måneder, 2 mellem 18 og 24 måneder, 1 mellem 24 og 30 måneder, 2 mellem 30 og 36 måneder og den resterende 1 mellem 3 og 6 år.⁶

⁴ Retsplejelovens § 721 har følgende ordlyd: "Påtale i en sag kan helt eller delvist opgives i tilfælde, 1) hvor sigtelsen har vist sig grundløs, 2) hvor videre forfølgning i øvrigt ikke kan ventes at føre til, at sigtede findes skyldig, eller 3) hvor sagens gennemførelse vil medføre vanskeligheder, omkostninger eller behandlingstider, som ikke står i rimeligt forhold til sagens betydning og den straf, som i givet fald forventes idømt."

⁵ I de sager, hvor flere gerningsmænd er blevet dømt, er de her angivne straffe den strengest udmålte, men i tilfælde af at alle har fået en ubetinget frihedsstraf, gennemsnitslængden af denne straf.

⁶ Den 6. juni 2002 trådte der en lovændring i kraft, der tilsigtede en væsentlig forhøjelse af straffen (lov nr. 380 af 6. juni 2002). Den kan utvivlsomt have haft betydning for de sager, hvor gerningstidspunktet er placeret i perioden fra 6. juni 2002 til 31. december 2002, og hvor dommen er blevet afsagt inden for samme periode. Det drejer sig dog givetvis kun om ganske få sager i det samlede materiale.

0?

Hvordan det siden er gået de 9 fængselsdømte mænd vides ikke, men i skrivende stund – 2009 – har de alle afsonet deres fængselsstraf for den fuldbyrdede overfaldsvoldtægt, de blev dømt for i et af de første år af indeværende årtusinde.

10 år tidligere:

For 1990-92 er der foretaget en tilsvarende opgørelse og undersøgelse, og man skulle næsten tro, at samfundets kopimaskine har været i funktion: Tallene er bemærkelsesværdigt ens. Dog var det samlede antal anmeldte ikke-falske fuldbyrdede overfaldsvoldtægter nok en anelse højere i 1990-92, der var lidt færre mænd og kvinder i landet som potentielle gerningsmænd og ofre, og sandsynligvis var anmeldelsestilbøjeligheden lidt lavere – så måske er fuldbyrdede overfaldsvoldtægter blevet endnu lidt sjældnere fra 1990-92 til 2000-02. Men opklaringsprocenten er helt uændret, og det samme er det antal mænd, domstolene sætter i fængsel for denne forbrydelse, og som kriminalforsorgen senere sender tilbage i samfundet.

En sag

En kvinde og en mand mødes på en restauration. Manden inviterer kvinden med hjem. Han siger, at han venter nogle gæster til en fest. I lejligheden sætter de sig på sofaen og kysser og krammer hinanden. Da manden prøver at trække kvindens trusser af, afviser hun ham. Han giver hende nogle lussinger og gennemfører samlejet.

I foråret 1978 blev der udsendt et spørgeskema til 700 repræsentativt udvalgte borgere i alderen 15-60 år bosiddende i Københavns Kommune.⁷ 315 besvarede og returnerede spørgeskemaet, svarende til 45 pct.⁸ Spørgsmålene i spørgeskemaet var udformet som otte korte historier, der beskrev et handlingsforløb mellem en kvinde og en mand. Historierne var konstrueret på baggrund af politirapporter af anmeldte voldtægter til Københavns Politi i årene 1972 – 1975, og for de fleste af historierne vedkommende på grundlag af anmeldelser, som af anklagemyndigheden var blevet henlagt på bevisets stilling.

En af historierne var den ovenfor beskrevne sag.⁹ Svarpersonerne blev bedt om at tage stilling til, hvorvidt de mente, at det skete efter deres mening kunne betegnes som voldtægt. Det viste sig, at godt og vel halvdelen – 53 pct. – mente, der var tale om voldtægt, 46 pct. af kvinderne og 61 pct. af mændene.

Af de otte sager hørte denne sag til den *gruppe* af sager, som *færrest* mente var voldtægt. Endnu færre var der i følgende sag:

En separeret mand er på weekendbesøg hos sin tidligere kone og deres to børn, for at være sammen med børnene. Nogen tid efter at familien er gået i seng, går manden ind i sin tidligere kones soveværelse. Han lægger sig i sengen hos hende, og forsøger at få samleje med hende. Hun gør modstand, men da han bliver voldsom, opgiver hun yderligere modstand af frygt for, at børnene skal vågne. Han gennemfører samlejet.

Det var dog ikke umiddelbart denne beskrivelse, der fik færrest til at mene, at der var tale om voldtægt.¹⁰ Det var, når man tilføjede: *Vil De betegne den nævnte situation som voldtægt, hvis den opstod i et ægteskab?* Så mente præcis halvdelen, at der var tale om voldtægt¹¹ – altså dog kun nogle få procent færre end i den første sag – 47 pct. af kvinderne og 53 pct. af mændene. Det er mændenes noget større "accept" af denne situation sammenlignet med den første, der gør forskellen.

⁷ Undersøgelsen blev foretaget af Annalise Kongstad og Nell Rasmussen. Resultaterne er beskrevet af Annalise Kongstad i Gitte Carstensen, Annalise Kongstad, Sidsel Larsen og Nell Rasmussen: "Voldtægt – på vej mod en helhedsforståelse", Delta, 1981, s. 215-252.

⁸ Besvarelsesprocenten for kvinder var 49 pct. og for mænd 45 pct.

⁹ Denne sag var bygget over en af de sager, som anklagemyndigheden havde henlagt på grund af bevisets stilling.

¹⁰ Umiddelbart var der 63 pct., der mente, at der var tale om voldtægt – 58 pct. af kvinderne.

¹¹ Denne sag var ikke blandt de sager, der af anklagemyndigheden var blevet henlagt på grund af bevisets stilling.

Størst enighed om, at der var tale om voldtægt, var der vedrørende beskrivelsen af en overfaldsvoldtægt, en sag der meget ligner den, der beskrives i prologen:

En kvinde kommer en aften ind i sin opgang. Før hun når at tænde lyset, bliver hun overrasket af en mand. Manden lægger sin hånd over hendes mund. Han presser hende op mod væggen og fastholder hende her, hvorefter han gennemfører samleje på trods af hendes modstand.

Her mente stort set alle, 98 pct., at der var tale om voldtægt¹² – 98 pct. af kvinderne og 97 pct. af mændene.¹³

Det er bemærkelsesværdigt, at der i samtlige sager – bortset fra overfaldsvoldtægten – var relativt flere kvinder end mænd, der *ikke* mente, der var tale om voldtægt. De begrundelser, svarpersonerne har givet for deres holdninger, kan tolkes derhen, at hvor kvinder lægger relativt megen vægt på, om man som kvinde tager en risiko (ved at begynde at kramme osv.), og derved påtager sig et ansvar for det, der senere sker pga. en oplevelse af selvskyld, så lægger mændene relativt mere vægt på forekomsten af modstand.

I undersøgelsen fandt man en klar tendens til, at skoleuddannelsens længde havde sammenhæng med, om man mente, der var tale om voldtægt. Jo længere skoleuddannelse, desto oftere mente man, at der i de beskrevne situationer var tale om voldtægt.

For kvinderne spillede også alderen en rolle. De yngre var mere tilbøjelige til at mene, at der var tale om voldtægt, end de ældre. Hvad mere er, så anvendte de unge og yngre kvinder langt oftere begrundelser vedrørende kvindernes modstand – ligesom mændene generelt, uanset alder – mens de ældre og ældste relativt oftere henviste til, at kvinden tog en risiko.

Sagen – 9 år tidligere

I en undersøgelse af holdninger til sædelighedskriminalitet foretaget i 1969¹⁴ fandt man, at 17 pct. af de interviewede mænd over for kun 9 pct. af de interviewede kvinder sagde ja til at betegne følgende beskrivelse som en kriminel handling: *"En mand voldtager en kvinde, der forinden har tilladt nærgående kærtegn."* Beskrivelsen her minder meget om den omtalte sag fra undersøgelsen i 1978, og Kongstad konkluderer da også følgende om udviklingen fra undersøgelsen i 1969 til undersøgelsen i 1978: "Alt i alt kan dette nok pege i retning af, at tiden har medført en holdningsændring, således at situationer, hvor der har fundet en eller anden form for samvær sted mellem de involverede perso-

¹² Denne sag var ikke blandt de sager, der af anklagemyndigheden var blevet henlagt på grund af bevisets stilling.

¹³ "Kun" 0,6 pct. svarede direkte nej til, at der var tale om voldtægt. De resterende svarede måske eller ved-ikke.

¹⁴ Her refereret efter Gitte Carstensen ovf. cit., s. 223.

ner forud for voldtægten, af flere i dag vil blive betegnet som voldtægt.”¹⁵

Sagen – 28 år senere

1979 er længe siden. I en bestræbelse på at få et indtryk af hvordan holdningen til, hvad der er voldtægt, og hvad der ikke er voldtægt, har udviklet sig siden da, blev der i 2006 gjort et forsøg på at gentage undersøgelsen fra 1978. Mere specifikt ønskede man at få den indledningsvist beskrevne sag med i en af Danmarks Statistiks omnibusundersøgelser, hvori der i forvejen indgik spørgsmål om vold og udsathed for vold. Omnibusundersøgelserne er tilsigtet repræsentative telefoninterviewundersøgelser vedrørende befolkningen i aldersgruppen fra 16 til 74 år.

Efter at have overvejet sagen svarede Danmarks Statistik, at man ikke ønskede at medtage beskrivelsen med det hertil knyttede spørgsmål om, hvorvidt man mente, der var tale om voldtægt eller ej, i sine omnibusundersøgelser. Begrundelsen var, at man vurderede, at der var tale om et ”ikke-spørgsmål”. Med andre ord: Man mente, at svaret var givet på forhånd. Man vurderede, at tæt ved 100 pct. ville mene, at der var tale om voldtægt, hvorfor det ville være absurd og meningsløst at stille det som spørgsmål. Man mente i forlængelse heraf, at det kunne kaste et uheldigt lys over Danmarks Statistik at stille det op, som om det overhovedet var et spørgsmål, og at de udspurgte – med rette – kunne reagere herpå. Igen med andre ord: Man ville ikke mistænkes for at sætte spørgsmålstegn ved noget, som ingen andre satte spørgsmålstegn ved, nemlig kvindens ret til på et hvilket som helst tidspunkt at sige stop – og at karakterisere hændelsen som voldtægt, hvis manden fortsatte til trods herfor.

Sandsynligvis er dette udtryk for, at der er sket noget med befolkningens holdning til voldtægt de seneste årtier. Fordømmelsen er blevet kraftigere, og grænsen er blevet udvidet og trukket skarpere op, men vi kan ikke *vide* det – og som det fremgår af ovenstående, er det blevet svært at få mulighed for at komme til at vide noget om det.

Et enkelt lys i nutidens mørke på dette område har vi dog i en spørgeskemaundersøgelse, der blev gennemført i 2006 blandt samtlige folkeskoleelever i 7.-10. klasse i Midtjylland.¹⁶ De, hovedsageligt 13-17-årige unge, blev her stillet over for i alt 11 situationer, hvor de skulle tage stilling til, om de syntes, disse burde anmeldes til politiet eller ej – heriblandt følgende sag:

Til en fest danser Peter og Anna tæt og kysser hinanden. De har begge fået meget at drikke. Anna går med Peter hjem. De sætter sig i sofaen og drikker noget mere. De kysser, tager alt tøjet af og kæler for hinandens kønsorganer. Pludselig vil Anna ikke mere, men Peter siger, at man

¹⁵ Annalise Kongstad i Carstensen ovf. cit. s. 236.

¹⁶ Flemming Balvig: ”Om vold og andre former for fysiske overgreb blandt unge i Midtjylland”, Ny Herning kommune/Københavns Universitet, november 2006.

ikke pludselig kan stoppe her. Selv om Anna siger nej, gennemfører Peter samleje ved at lægge sig oven på hende og holde hendes arme fast. Peter trækker sig ud, lige inden han får udløsning.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at mens en tilkendegivelse af, at der bør politianmeldes, ganske utvivlsomt afspejler en holdning om, at det foregåede er uacceptabelt og kriminelt, så er det ikke givet, at en opfattelse af, at der ikke bør anmeldes, nødvendigvis afspejler en holdning om, at det foregåede er acceptabelt og ikke-kriminelt. Man kan godt mene, at det skete er uacceptabelt og kriminelt, men samtidig mene, at det ikke vil være rigtigt eller hensigtsmæssigt at anmelde det til politiet.¹⁷

91 pct. mente, at Peter burde anmeldes til politiet, 4 pct. mente, at han nok ikke skulle anmeldes, 4 pct. at han helt sikkert ikke skulle politianmeldes, og 1 pct. vidste ikke, hvad de skulle mene. Det kunne jo godt tyde på, at Danmarks Statistik har haft ret i, at dette i 2006 var/er et "ikke-spørgsmål" – i hvert fald næsten, selv om det er klart, at der ikke direkte kan sammenlignes. 2006 vedrører alene unge, og unge (kvinder) var som nævnt allerede i 1978 strengere i deres syn end ældre kvinder. På den anden side vil man nok kunne sige, at situationen her er nået noget længere, inden kvinden kan finde ud af/ønsker at sige stop, som måske kan betyde noget for nogens holdning, sammenlignet med den situation, der blev beskrevet i 1978. På den anden side er ændringen i de seksuelle holdninger formentlig medvirkende til, at det i dag accepteres som en almindelig del af et seksuelt samvær, at man hurtigere "går lidt længere" end man gjorde i 1978.

Under alle omstændigheder er de 13-17-årige holdning særlig interessant, ikke mindst de unges kvinders, fordi det er i denne aldersgruppe, relativt flest udsættes for voldtægt.¹⁸

Såvel i 1969 som i 1978 var kvinderne noget mere tilbageholdende end mændene med at karakterisere situationer som voldtægt, når der var en bekendtskabsrelation mellem manden og kvinden. Blandt de unge i 2006 er forskellen ikke stor, men den går nu i retning af, at det er pigerne, der oftest mener, det skete skal anmeldes til politiet: 94 pct. af pigerne over for 91 pct. af drengene.

Der er ingen betydende aldersforskelle i holdningen til politianmeldelse mellem de unge indbyrdes i 2006: 92 pct. af såvel de 13-årige som de 14-årige, og 93 pct. af de 15-17-årige mente, det skulle politianmeldes.¹⁹

Unge, der befinder sig i en eller anden problematisk social livssituation, bl.a. i forhold til skolen eller i forhold brug af rusmidler, er relativt oftere

¹⁷ I fokusgruppemøder med en del af de unge forekom der eksempler på denne holdning.

¹⁸ Jf. beskrivelser i flere delrapporter, herunder den nuværende, samt i den Kriminalstatistik, der udgives af Danmarks Statistik.

¹⁹ Der var i alle aldersklasser relativt flere piger end drenge, der syntes, at man skulle politianmelde.

lidt mere tilbageholdende med at mene, at der skal politianmeldes, end andre unge. Eksempelvis mente "kun" 88 pct. af dem, der ikke brød sig om at gå i skole, at der skulle anmeldes, over for 93 pct. af de øvrige unge. 93 pct. af de, der aldrig drak sig fulde, mente, der skulle anmeldes, over for 90 pct. af de, der sjældent drak sig fulde, 90 pct. af de, der gjorde det en eller flere gange om måneden, og 89 pct. af de, der drak sig fulde mindst en gang om ugen.²⁰ 87 pct. af de unge, der var daglige rygere, mente der skulle anmeldes, over for 95 pct. af ikke-rygerne. Tilsvarende var det 84 pct. af de, der havde røget hash inden for det seneste år, som mente, at der skulle anmeldes, over for 92 pct. af de, der ikke havde røget hash. Forskellene er små, men tendenserne er klare og konsistente.

Undersøgelsen i Midtjylland havde som primært formål at kortlægge omfanget af vold og andre former for overgreb blandt unge, herunder også seksuelle krænkelser.²¹ 92 pct. af de unge, der hverken havde været udsat for eller begået seksuelle krænkelser inden for det seneste år fra udspørgningstidspunktet, mente, at det skulle politianmeldes. Blandt de, der havde været ofre for seksuelle krænkelser – hvilket i alt overvejende grad var piger – var det 94 pct. Der er altså ikke noget her, der tyder på, at de udsatte har et "lettere" syn på seksuelle krænkelser, herunder voldtægt, end andre – i hvert fald ikke efter at det er sket – snarere tværtimod. Blandt de, der selv vedstod sig at have begået seksuelle krænkelser – hvilket i alt overvejende grad var drenge – var det "kun" 82 pct., der mente, at en sådan hændelse burde politianmeldes.

Fordi der blev spurgt om 10 andre hændelser, giver undersøgelsen i Midtjylland også et billede af, *hvor* strengt eller alvorligt unge i 2006 så på (kontakt)voldtægt sammenholdt med andre former for overgreb, herunder vold. Kun ved et af overgrebene, hvilket således var den hændelse, man så mildest på, mente et flertal af de unge, at der *ikke* skulle politianmeldes. Det drejer sig om en "fuldepisode", hvor en beruset ung skubber hårdt til en tilfældig forbipasserende på gaden, så denne falder og skraber håndfladerne og kinden på asfalten.

²⁰ Det er forholdsvis få af de undersøgte unge, der næsten alle er under 18 år, der har værtshus-erfaringer. 92 pct. af de unge, der aldrig havde gået på værtshus, mente der skulle anmeldes; 89 pct. af dem der sjældent gik på værtshus; 88 pct. af dem der gik på værtshus 2-3 gange om måneden, og 81 pct. af dem der gik på værtshus mindst en gang om ugen.

²¹ Spørgsmålet om udsathed for seksuelle krænkelser var formuleret på følgende måde: "Har du inden for det seneste år været udsat for at andre børn eller unge har *truet eller tvunget dig til noget seksuelt* – dvs. at de har taget på dig eller rørt på dig på en måde, som du synes overskred dine grænser – eller måske direkte har voldtaget dig eller forsøgt at voldtage dig?". I en instruktion til besvarelsen blev det indskærpet, at det i givet fald skulle dreje sig om noget, der var sket inden for det seneste år, og at krænkelserne skulle have været så alvorlige, at det var meget ubehageligt. Spørgsmålet om svarpersonens eventuelle egne seksuelle krænkelser havde følgende ordlyd: "Har du inden for det seneste år *truet eller tvunget andre børn eller unge til noget seksuelt* – dvs. har taget på dem eller rørt dem på en måde, som de synes overskred deres grænser?" I en instruktion til besvarelsen blev det indskærpet, at det i givet fald skulle dreje sig om noget, der var sket inden for det seneste år, og at han eller hun, som det gik udover, skulle have syntes, at det var meget ubehageligt.

Kontaktvoldtægten hørte til de 3 af de 11 sager, man så på med størst alvor i form af, at næsten alle mente, det skulle politianmeldes. De to andre var henholdsvis en sag, hvor to piger begår røveri mod en ældre kvinde, og en sag hvor man får kendskab til, at en far jævnlige banker sin søn med synlige skader til følge.

I næste "alvorlighedsklasse" følger en sag, hvor der trues med kniv, og en sag, hvor der begås røveri over for nogle mindre elever.

I disse sager syntes en del flere af de unge, at der burde politianmeldes, sammenlignet med en sag, hvor én går rundt med en ulovlig kniv, en sag hvor en elev truer en anden elev i en sms, og en sag hvor en lærer stikker en elev en på siden af hovedet.

Disse sager vurderes på sin side af relativt flere som alvorlige og "egne- de" nok til politianmeldelse, end en sag hvor en pige i jalousi sparker og slår en veninde, og en sag hvor to klassekammerater tæver en tredje, fordi han ofte er fræk.

Undersøgelsen i Midtjylland bestod udover spørgeskemaundersøgelsen tillige af en række fokusgruppeinterviews med de unge. Undersøgelsen som helhed efterlader ikke megen tvivl om, at langt de fleste af disse unge i 2006 – og der er i undersøgelsen ingen tegn på, at disse unge ikke skulle være repræsentative for hele landets unge i samme alders- gruppe – så på tiltvungne samlejer eller forsøg herpå med meget stor alvor, ja i virkeligheden som handlinger, der i alvorlighed kun overgås af drab og drabsforsøg, og dette gjaldt både for piger og drenge. Der var ingen slinger i valsen med hensyn til, hvor grænsen gik. Den går, når pigen siger nej – uanset hvad der så er foregået forinden.

Trods de store sammenligningsproblemer kan der heller ikke være me- gen tvivl om, at der de seneste fire årtier – og sikkert også inden da, men det ved vi intet systematisk om – er sket en betydelig alvorliggørel- se af den måde såvel mænd som kvinder ser på tiltvungne samlejer på. Noget kunne tyde på, at udviklingen har været allerstærkest for pi- ger/kvinder.

At det skulle udvikle sig sådan, kan også siges allerede at have været forventeligt ud fra undersøgelsen i 1978. Her var det den kommende generation, de unge kvinder, der så med størst alvor på voldtægt, og den "uddøende" generation, de ældste kvinder, der så mindst alvorligt på voldtægt.²² Desuden var der som nævnt en stærk sammenhæng med uddannelsens længde, og denne er i de mellemliggende år øget.

I undersøgelsen i 1978 fokuserede man bl.a. i analyserne på "Hjemme- gående husmødre". Det var den erhvervs-/statuskategori, der i 1978

²² Den indledningsvist beskrevne hændelse var den, færrest kvinder som helhed i 1978 ville betegne som en voldtægt, men det var samtidig en af de hændelser, hvor der blandt de *ynge* af kvinderne var relativt mange ja-svar. Ved netop denne hændelse sagde også de *ynge* mænd ja til, at denne situation skulle betegnes som voldtægt, og det endda ret klart, idet ca. 75 pct. af de *ynge* mænd betragtede hændelsen som voldtægt, over for ca. 50 pct. af de *øvrige* mænd.

viste sig oftest af alle for samtlige de 8 situationer at mene, at der ikke var tale om voldtægt²³ – og det er samtidig en erhvervs-/statuskategori, der i de forløbne 3 årtier om ikke helt er forsvundet, så dog indskrænket meget betydeligt.

Det ville også ud fra andre perspektiver være ejendommeligt, hvis der ikke havde været tegn på markante holdningskift omkring anvendelse af uønsket vold og tvang i forbindelse med sex, fordi der er klare indikationer på, at holdningerne til brug af vold og tvang som sådan er blevet skærpet. Der er eksempelvis tale om, at betydeligt flere over tid ser med stor alvor på det forhold, at forældre bruger vold over for deres børn, og i 1997 blev revselsesretten over for børn da også afskaffet.²⁴ Der er måske kun anekdotisk dokumentation, men alligevel også klare indikationer på en skærpet holdning i befolkningen til, at lærere slår på deres elever. Ganske vist blev det forbudt i skolerne i 1960-erne, men heraf kan jo ikke nødvendigvis udledes, at dette afspejlede en ændring i befolkningens holdning, og i særdeleshed ikke i perioden efter da.

Det kan vist ikke dokumenteres på den hårde videnskabelige måde, men fra det biografiske og anekdotiske lager mener flere af denne rapport forfattere at kunne genkalde erindringer om, at hverken elever eller forældre i 1950-erne og måske også et stykke ind i 1960-erne gennemgående så med specielt stor alvor på, at lærere stak en lussing, og at ingen i hvert fald drømte om at politianmelde det. I 2006 mente 78 pct. af eleverne i folkeskolens ældre klasser i Midtjylland, at en lærer, der blev så irriteret over, at en elev aldrig gjorde, hvad der blev sagt, at han stak denne elev en lussing, burde politianmeldes.

Voldtægt som samfundsproblem set gennem strafferettens briller

Man skal være varsom med at sætte lighedstegn mellem en øget samfundsmæssig fokusering på et problem og forskellige mulige markeringer heraf, såsom eksempelvis kriminaliseringer og strafskærpelser på den ene side, og ændringer i befolkningens holdning på den anden. Under alle omstændigheder hører det dog med i billedet, at den almindelige strafferamme for voldtægt indtil et godt stykke op i 1960-erne var 16 års fængsel. I 1967 blev den nedsat til 10 år, og samtidig ophævedes minimumsstraffen på 1 år. I maj 1981 blev den almindelige strafferamme igen nedsat, nu til 6 år. Der var dog med denne ændring ikke tilsigtet nogen reel ændring af straffenes længde, men først og fremmest at korrigere en uheldig brug af straffelovens § 217 (om ulovlig tvang). Ved siden af normalstrafferammen genindførtes en forhøjet sidestraf

²³ Jf. Carstensen m.fl. ovf. cit. s. 225.

²⁴ En Gallup-undersøgelse foretaget i 1980 viste, at 26 pct. var imod korporlig afstraffelse, og en tilsvarende undersøgelse fra 1984 gav samme resultat. I december 1996 var procenten imidlertid vokset til 57 pct. (jf. Gallup for Berlingske Tidende, offentliggjort i Berlingske Tidende, 1. januar 1997). Den skærpede holdning til fysisk afstraffelse af børn gjorde sig gældende i alle aldersklasser, men var særligt stærk blandt de unge og yngre årgange. Spørgsmålet var formuleret på følgende måde: "Mener De, at fysisk afstraffelse som et led i opdragelsen slet ikke bør anvendes, eller mener De, at fysisk afstraffelse anvendt med måde bør bruges som et led i opdragelsen?".

på 10 års fængsel for voldtægter, der har haft en særlig farlig karakter, eller hvor der i øvrigt foreligger særligt skærpende omstændigheder.

Da Straffelovrådet²⁵ i en betænkning om strafferammer og prøveløsladelse i 1987²⁶ overvejede strafferammerne for voldtægt, vurderede man primært, om der var grundlag for yderligere nedsættelse. Man fandt ikke grundlag herfor og mente specielt, at det ville være overvejende betænkeligt at foreslå en nedsættelse af den skærpede strafferamme fra 10 til f.eks. 8 års fængsel, især fordi dette kunne tænkes at øge domstolenes tilbøjelighed til at foretrække tidsbestemt forvaring frem for tidsbestemt fængselsstraf i visse, ganske vist sjældne tilfælde, hvor der afsiges dom for flere voldtægtsforhold eller for voldtægt i gentagelsestilfælde.

14 år senere fremsatte medlemmer af det daværende politiske mindretal i Folketinget (Venstre og Det Konservative Folkeparti) i februar 2001 forslag om at hæve normalstrafferammen for voldtægt fra 6 til 8 år og den skærpede sidestrafte ramme fra 10 til 12 år. Med lovforslaget tilsigtedes "en forhøjelse af strafniveauet på mindst en tredjedel i forhold til gældende strafniveau." Om baggrunden herfor anførtes i bemærkningerne, at "... forslagsstillerne finder, at straffeloven skal give udtryk for samfundets markante afstandstagen fra forbrydelser mod den enkeltes legeme og frihed og gennem forhøjelsen af strafferammerne tilkendegive, at beskyttelsen af den enkeltes kønsfrihed og legeme skal vurderes højere."²⁷

Til forslaget om skærpelse af strafmaksimum for voldtægt var bl.a. knyttet følgende bemærkninger:²⁸

"... En række voldtægtssager forøvet af flere gerningsmænd (de i dagspressen benævnte massevoldtægtssager) har vist, at der er en gruppe unge mænd, der lader hånt om kvindens frihed og værdighed. Uanset at voldtægt altid må betragtes som en af de mest afskyelige forbrydelser, der kendes, fordi den er udtryk for misbrug af magt og indgreb i offerets mest intime privatsfære, så er de sidste års eksempler på, at en gruppe unge i flok forøver voldtægt, dog det mest modbydelige.

Visse sager inden for denne gruppe har af forskellige grunde medført straffe på under et år. Forslagsstillerne ønsker at tilkendegive, at straffen for voldtægt normalt bør udmåles med en straf på ikke under et år, og at det bør være en særligt skærpende omstændighed, at gerningsmændene har udøvet den overmagt, der ligger i,

²⁵ Straffelovrådet blev nedsat af Justitsministeriet den 3. oktober 1960 som stående udvalg. Rådet har til opgave efter Justitsministeriets anmodning at afgive indstilling om strafferetlige lovgivningsspørgsmål og principielle spørgsmål vedrørende fastsættelsen af administrative bestemmelser af strafferetlig karakter og den praktiske gennemførelse af kriminalpolitiske foranstaltninger og efter Justitsministeriets nærmere bestemmelse at medvirke i det internationale strafferetlige samarbejde, herunder navnlig det nordiske strafferetlige samarbejde.

²⁶ Betænkning nr. 1099.

²⁷ Jf. Folketingstidende 2000-01, tillæg A, s. 4435.

²⁸ Jf. Folketingstidende 2000-01, tillæg A, s. 4437.

at de er flere sammen om forbrydelsen, hvad enten forbrydelsen er begået efter forud indgået aftale eller blot har udviklet sig i situationen. Forslagsstillerne finder under alle omstændigheder, at et sådant magtmisbrug fra gerningsmændenes side bør afspejles klart i de konkret udmålte straffe.

Forslagsstillerne har stærkt overvejet at indsætte en minimumsstraf i straffeloven for voldtægt på et års fængsel, men er alene vejet tilbage herfra for at undgå usaglige frifindelser eller henførelse under mildere straffebestemmelser end § 216.”

Samme år, i oktober, fremsatte også den daværende justitsminister (Frank Jensen) forslag til ændring i straffeloven vedrørende voldtægt. Dette forslag gik ud på at opgive at have såvel en normalstrafferamme som en skærpet sidestrafferamme og i stedet have en fælles bestemmelse, der skulle omfatte alle former for voldtægt, og som skulle have en strafferamme på 10 år. Forslaget tilsigtede en generel forhøjelse af straffen for voldtægt med i størrelsesordenen 1 år i forhold til det hidtidige niveau. Forslaget tog sit afsæt i en redegørelse fra rigsadvokaten om straffeniveauet i voldtægtssager fra 1970-erne og fremefter.

Såvel oppositionens forslag som justitsministerens bortfaldt ved folketingsvalget den 20. november 2001.

I februar 2002 fremsatte den nye justitsminister i den borgerlige regering (Lene Espersen) forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og færdselsloven (Skærpelse af straffen for voldtægt, vold, uagtsomt manddrab, uagtsom betydelig legemsbeskadigelse, forsætlig fareforvoldelse, biltyveri, grov forstyrrelse af ro og orden, menneskesmugling og menneskehandel mv. – L 118 – sml. nu lov nr. 380 af 6. juni 2002). For voldtægts vedkommende var forslaget uændret i forhold til forslaget fra 2001. Det tilsigtede i overensstemmelse med den tidligere justitsministers forslag en generel forhøjelse af straffen for voldtægt i størrelsesordenen 1 år i forhold til det hidtidige niveau. Lovforslaget blev vedtaget af folketinget i juni 2002, og indebar, at normalstrafferammen for voldtægt blev hævet fra 6 til 8 års fængsel, og den skærpede sidestrafferamme fra 10 til 12 års fængsel.

De nævnte lovforslag blev fremsat (og sidstnævnte vedtaget) midt i en proces, hvor Straffelovrådet ellers generelt var blevet bedt om at se strafferammerne systematisk efter i sømmene, og inden Straffelovrådet havde færdiggjort dette arbejde.²⁹ Straffelovrådet færdiggjorde sin betænkning i december 2002.³⁰ I sin, hvad der så blev den efterfølgende kommentar, til strafskærpelserne på voldtægtsområdet, hedder det i Straffelovrådets betænkning bl.a.:

²⁹ Justitsministeriet anmodede i juni 1999 Straffelovrådet om at foretage en samlet vurdering af strafferammerne i straffeloven og eventuelt på baggrund heraf komme med indstillinger til lovændringer.

³⁰ Betænkning nr. 1424.

”Der har i Straffelovrådet været udtrykt tvivl om, hvorvidt der selv med de tilsigtede skærper af straffniveauet har været grundlag for – i hvert fald på visse punkter – at gennemføre så betydelige skærper af strafmaksima, som er sket ved lov nr. 380 af 6. juni 2002. Straffelovrådet er fortsat af den opfattelse, at det bør tilstræbes at undgå strafmaksima, der ligger væsentligt over det, som man med rimelighed kan vente at få brug for i udmålingspraksis.”³¹

Og videre:

”Straffelovrådet har tidligere opstillet et skema baseret på det angrebne retsgode, ... Heri er voldtægt, jf. § 216, henført til kategorien ”angreb på person (integritet) mv.” med et strafmaksimum på 10 års fængsel. Det indebærer, at strafmaksimum nedsættes fra 12 til 10 års fængsel. § 217 om opnåelse af samleje ved anden ulovlig tvang er placeret i kategorien ”angreb på statens økonomi, på almene samfundsinteresser og på person (fare m.m.) mv.” med et strafmaksimum på 4 års fængsel, hvilket svarer til det nugældende strafmaksimum.

Der er i Straffelovrådet enighed om, at de angivne strafmaksima på en afbalanceret måde afspejler alvoren i den personfarlige kriminalitet, ...”³²

Og:

”Straffelovrådet gav i 1981-betænkningen udtryk for, at det efter praksis fandtes ubetænkeligt at ændre det generelle strafmaksimum for voldtægt, så der fastsattes en normalstrafferamme på indtil 6 års fængsel suppleret med en skærpet ramme på indtil 10 års fængsel for særligt grove tilfælde af voldtægt. Det foreslåede normalmaksimum indebar i overensstemmelse med principielle synspunkter vedrørende fastsættelse af strafmaksimum, at man undgik maksima, der ligger unødigt højt i forhold til det straffniveau, der typisk er brug for. Rådet fandt det endvidere rigtigst at bevare maksimum på 10 år med sigte på de tilfælde, hvor der kan være behov for straf på 6 års fængsel eller derover, ...”

Straffelovrådet har fortsat denne opfattelse. ”En delt strafferamme på 6 og 10 års fængsel ville stadigvæk være fuldt tilstrækkelig, også når hensyn tages til ønskerne om at skærpe straffniveauet, som er kommet til udtryk ved lov nr. 380 af 6. juni 2002, ...”³³

³¹ Betænkning nr. 1424, s. 720.

³² Betænkning nr. 1424, s. 720.

³³ Betænkning nr. 1424, s. 721.

Voldtægt som samfundsproblem set gennem sundhedssystemets briller

I samme periode, dvs. i sidste halvdel af 1990-erne og i begyndelsen af indeværende årtusinde, hvor der på det kriminalpolitiske område blev barslet med forslag om og også vedtaget betydelige strafskærpelser på voldtægtsområdet, kan man registrere et ligeså ekspanderende fokus med tilhørende tiltag på det sundhedsmæssige område.

Først og fremmet drejer det sig oprettelsen af de såkaldte centre for voldtægtsofre, hvor ofre for voldtægt eller forsøg herpå kan henvende sig for at få et ofte bredspektret tilbud om hjælp. Det første center for voldtægtsofre blev oprettet i november 1999 i Århus – Center for Voldtægtsofre, ved Århus Universitetshospital, Århus – og kort efter, i marts 2000 – oprettedes et tilsvarende center i København: Center for Voldtægtsofre, ved Rigshospitalet, København.

Tabel 1 viser, hvor mange henvendelser, der har været til disse to centre for voldtægtsofre siden deres start.

Tabel 1. Antal henvendelser til Center for Voldtægtsofre i henholdsvis Århus og København³⁴

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Århus	(5)	83	105	101	117	112	118	136	177	
Kbh.		(158)	235	213	258	289	303	335	347	
I alt			340	314	375	401	421	471	524	

I skrivende stund³⁵ findes der i alt 8 centre for voldtægtsofre i Danmark.³⁶

Holdning og handling – teoretiske overvejelser om udviklingen

Hvis blot mennesker levede i overensstemmelse med deres inderste værdier og dybtføjte holdninger, ville verden være et bedre sted at leve i. I hvert fald kan man tolke de globale surveys, som der efterhånden er gennemført mange af, i den retning, at langt de fleste mennesker på jordkloden – uanset hvem de er, hvilken opvækst de har haft, og hvilke livsbetingelser de lever under, synes, at man skal opføre sig "ordentligt" i forhold til hinanden, dvs. at man grundlæggende synes, at det er forkert at slå, tvinge, stjæle, ødelægge, bedrage osv.³⁷ Hvis de fleste mennesker levede deres liv i overensstemmelse med, hvad de dybest set

³⁴ Tallene baserer sig på oplysninger i diverse årsrapporter fra de to centre, jf. <http://www.voldtaegt.dk/yearreports.php>

³⁵ Februar 2009.

³⁶ Udover Århus og København findes der centre for voldtægtsofre i Ålborg, Odense, Herning, Hillerød, Kolding og på Bornholm.

³⁷ Se eksempelvis de internationale værdiundersøgelser, fortolket og set med et dansk udgangspunkt i Peter Gundelach og Ole Riis: "Danskernes værdier", Forlaget Sociologi, København 1992.; Peter Gundelach (red.): "Danskernes værdier 1981 – 1999", Hans Reitzels Forlag, København 2002.

synes er rigtigt og forkert, ville der være meget få overgreb – meget få krige, meget få tyverier, meget lidt vold – og meget få voldtægter.

Vi er i vore handlinger i meget høj grad styret af vore værdier og holdninger, men om ikke andet, så belærer virkelighedens verden os hurtigt om, at også andre forhold spiller ind, og at disse forhold eller faktorer enkeltvis eller i kombination kan have en sådan styrke, at de helt eller delvist neutraliserer det enkelte menneskes grundlæggende holdninger og værdier. Med særligt henblik på en mulig forståelse af, hvorfor vold, herunder voldtægt, forekommer, er der i det mindste tale om følgende forskellige forhold og faktorer:

- ❖ Konkurrerende holdninger og værdier. Der tænkes her på, at der kan være et stort oplevet behov for det, handlingen i øvrigt kan give én eller have af konsekvenser. Man kan kalde dette for *fri-stelsesfaktorer*.
- ❖ Andre *personlighedsfaktorer*, hvorved menes andre end værdier og holdninger, dvs. sådanne aspekter som viden og intelligens. I denne gruppe befinder sig også karakterafvigelser, psykiske afvigelser og for den sags skyld også fysiske afvigelser/sygdomme såsom eksempelvis afvigelser/sygdomme i perceptionsapparatet.
- ❖ *Sociale faktorer*, dvs. forhold omkring ens sociale status, situation og ressourcer, der enten indirekte gennem at disponere for en bestemt livsstil, f.eks. en livsstil, hvor man mere lader sig styre af, hvad nu'et kan give end af langsigtede mål, eller direkte f.eks. fordi man er så ekskluderet og har så lav status, at der ikke er yderligere at tabe ved at foretage sig ellers stærkt fordømte handlinger, "presser" én i afvigende retning.
- ❖ *Relationsfaktorer* omfatter dels generelle individuelle faktorer, der vedrører, hvordan man grundlæggende relaterer sig til andre mennesker, og dels specifikke faktorer, der vedrører konkrete relationer. Set fra en motivmæssig synsvinkel vedrører relationsfaktorerne forhold som ønsket om kontrol over andre, magt, hævn m.v.
- ❖ *Ydrestyringsfaktorer* – et kompliceret begreb, der dækker over det forhold, at man i sine handlinger lader sig styre af, hvad man oplever signifikante andre forventer af én. De oplevede forventninger kan være reelle eller fiktive (sociale misforståelser), og de kan være generelle eller situationelle.

- ❖ *Tilgængelighedsfaktorer* hører naturligvis også med i det samlede billede, dvs. i hvilket omfang handlingen overhovedet er fysisk mulig. Tilgængelighedsfaktoren drejer sig såvel om, hvorvidt handlemuligheden foreligger som om den grad af kontrol (formel/uformel), der påvirker hvorvidt handlemuligheden kan realiseres.
- ❖ *Kulturfaktorer* drejer sig om de holdninger og værdier, vi har valgt som udgangspunkt, men tages med her for fuldstændighedens skyld. Uanset hvor stærk en holdning eller værdi er, vil der altid være variationer, og der vil være *nogen* – enkeltindivider eller specifikke grupper eller "delkulturer" – for hvem de givne holdninger eller værdier ikke er så stærke, eller måske endog er direkte omvendte.

Det er næsten overflødig at sige, at disse faktorer eller mulige forklaringer indbyrdes kan være overlappende og svære at skille ud fra hinanden. Under ét er det dog påstanden, at de opsummerer de centrale skuffer for forklaringer på en række forskellige former for voldelig adfærd.

Den konkrete anledning for disse udfoldelser af forskellige mulige forklaringer er, at vi søger et teoretisk udgangspunkt for en analyse af udviklingen i voldtægt de seneste årtier i Danmark. Der er to grunde til, at vi på denne baggrund som det grundlæggende udgangspunkt har valgt *kulturfaktorerne*, dvs. fokus på holdninger og værdier.

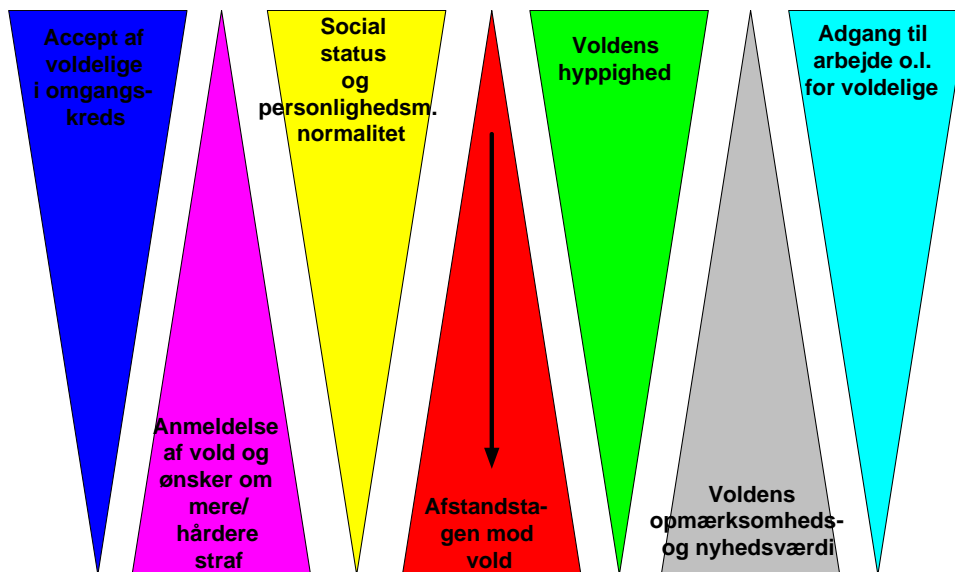
Det skyldes for det første, at der er gode grunde til at antage, at værdierne omkring voldtægtshandlingen for langt de fleste er meget stærke. Jo stærkere disse værdier er, desto mere vil de påvirke den handling, det drejer sig om, og desto mindre betydning vil alle de andre mulige "årsagsfaktorer" have.

Det skyldes for det andet, at der er gode grunde til at antage, jf. indledningen til nærværende rapport, at holdningerne til voldtægtshandlingen har ændret sig markant, og at det derfor kan være et vigtigt forklaringsperspektiv for mulige ændringer i forekomsten af voldtægt og voldtægternes karakter.

Spørgsmålet er da, hvad man teoretisk kunne forvente sig om voldtægtsudviklingen i de seneste årtier, forudsat at det er korrekt, at kvinders integritet er blevet en stærkere værdi, og at fordømmelse af voldtægt som handling er blevet mere udbredt og intensiv?

En variant af den almene kriminologiske kulturteori anvendt på vold er skitseret i figur 1.

Figur 1. Den almene kriminologiske kulturteori anvendt på vold

Anvendt på voldtægtsproblematikken skulle en øget afstandstagen over for voldtægtshandlingen – alt andet lige – forventes at have følgende konsekvenser:

- ❖ At der begås færre voldtægtshandlinger, fordi den moralske grænse, der skal overskrides, og den fordømmelse, man vil blive udsat for, vil blive stærkere.
- ❖ At de, der til trods herfor alligevel begår voldtægt, vil være relativt mere personlighedsmæssigt og socialt afvigende.
- ❖ At de, der til trods for de færre voldtægter alligevel udsættes for voldtægt, vil være mere personlighedsmæssigt og socialt afvigende, bl.a. fordi "belastede" ofre vil opleves som relativt mindre krænkende at voldtage.
- ❖ At grænserne for, hvilke handlinger, der betragtes som voldtægt, udvides.
- ❖ At det samfundsmæssige fokus, den offentlige opmærksomhed, på voldtægt øges.
 - Herunder at der fokuseres mere på voldtægt i medierne.
- ❖ At tilbøjeligheden til at anmelde voldtægt til politiet vil øges, således at voldtægternes mørketal vil mindskes.

- En implikation heraf kunne være, at de anmeldte voldtægter vil mindskes i gennemsnitlig "objektiv" alvorlighedsgrad, fordi de relativt mindre alvorlige tilfælde anmeldes i relativt større omfang.
- ❖ At politiet oftere vil acceptere og registrere en henvendelse om mulig voldtægt som en anmeldelse
- ❖ At der opstår ønske om strengere straffe, eller at ønsket herom bliver forstærket; stærkere ønske om hævn.
 - En af konsekvenserne heraf kan forventes at være øget forekomst af selvtægt.
- ❖ At angsten og frygten for at blive udsat for voldtægt øges (fordi angst og frygt mere er et produkt af, hvor meget man hører om et problem end af dets faktiske forekomst, og af hvor alvorligt det betragtes).
- ❖ At der opstår overdrevne forestillinger om omfanget af voldtægter og disse voldtægters alvorlighedsgrad, eller at sådanne overdrivelser øges (på grund af det øgedes fokus i medier mv.)
- ❖ At den sociale fordømmelse af de mennesker, der begår voldtægt, øges.
 - Dette implicerer en forstærket ekskludering fra sociale netværk
 - Det implicerer også en mindsket mulighed for efterfølgende at få jobs mv.
 - Konsekvenserne heraf kan blive øgning af risiko for tilbagefald til ny kriminalitet (som ikke nødvendigvis vedrører voldtægt – men som også kan være det)

Forudsat sådanne udviklingstendenser vil gøre sig gældende, er det let at se, at der kan opstå paradoksproblemer. Det vil således være et grundlæggende paradoksproblem, at man på den ene side vil have et fald i forekomsten af voldtægt, mens det på den anden side vil blive oplevet som om voldtægt er i stigning. Oven i købet vil det være sådan, at de "officielle" kriminalitetstal kan understøtte en sådan opfattelse, nemlig hvis stigningen i anmeldelsestilbøjeligheden er stærkere end det faktiske fald i antallet af voldtægter. I sig selv vil dette kunne forstærke den offentlige opmærksomhed, øge angsten yderligere, forstærke ønskerne om strengere straffe, skærpe ekskluderingen af de, der begår voldtægt, og derved øge risikoen for at disse på ny vil begå kriminalitet. Herved er det grundlæggende paradoks "fuldendt": Den mindskede forekomst af voldtægt har igennem den baggrund, dette har, og de konsekvenser, der udløses, resulteret i en øgning af kriminaliteten.

Muligheden for – eller her skulle man måske nok sige risikoen for – at paradoksproblemet "fuldendes" illustrerer, at det er særdeles problematisk at udlede præcise forventninger af den kriminologiske kulturteoris anvendelse på voldtægtsproblematikken. Det gælder ikke blot for forventninger vedrørende kriminaliteten, men også forventninger vedrørende dens karakter. F.eks. er det isoleret set en forventning, at de anmeldte voldtægter vil udvise mindre alvorlighedsgrad, men hvis de, der begår voldtægt, bliver mere personlighedsmæssigt og sociale afvigende end tidligere, kan det jo tænkes, at dette virker i modsat retning. Isoleret set er det en forventning, at de, der udøver voldtægt, vil være mere personlighedsmæssigt og socialt afvigende, men hvis anmeldelsestilbøjeligheden stiger for især de "objektiv set" mindre alvorlige forhold, så kan det tænkes, at det især vil være de mindre personlighedsmæssigt og socialt afvigende, der nu kommer frem i lyset.

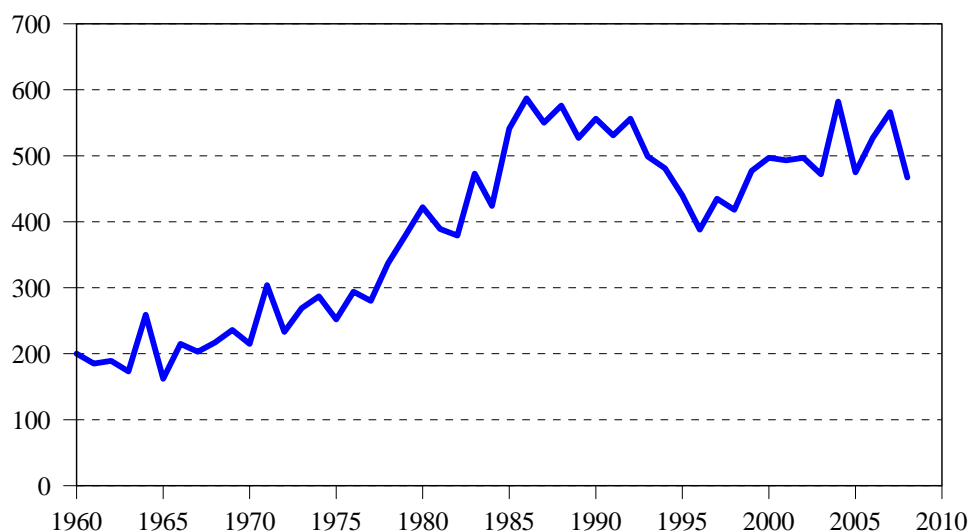
Dette betyder, at selv om de enkelte forventninger eller "forudsigelser" isoleret set viser sig ikke at holde stik, så er det ikke sikkert, at teorien som helhed er forkert. Tillige skal man selvfølgelig erindre sig, at selv om "forudsigelserne" faktisk viser sig at holde, så er det ikke sikkert, at teorien er korrekt. Det kan være, at det er andre mekanismer eller faktorer, der forklarer det pågældende forhold. Samlet set betyder det, at den fremsatte teori snarere kan og bør betragtes som et bud på et *fortolkningsskema*, som vi kan forsøge at anskue voldtægtsudviklingen i, end et "hard core" forklaringskema.

De helt grundlæggende forventninger på baggrund af teorien ligger dog fast. Det er forventningen om, at der over tid – med baggrund i en øget afstandstagen over for voldtægtshandlingen – er sket et reelt fald i forekomsten af voldtægter i Danmark, og at anmeldelsestilbøjeligheden er steget.

Hvad siger kriminalstatistikken?

Af kriminalstatistikken er det muligt at se, hvor mange anmeldelser vedrørende voldtægt, der er blevet anmeldt og registreret af politiet siden 1960, jf. figur 2.

Figur 2. Voldtægter der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiet kundskab i Danmark, 1960 – 2008

Kilde: "Kriminalstatistik", udgivet af Danmarks Statistik, diverse år.

Figuren viser, at politiet i Danmark i de fleste af årene i 1960-erne modtog anmeldelse og registrerede omkring 200 voldtægter i Danmark.

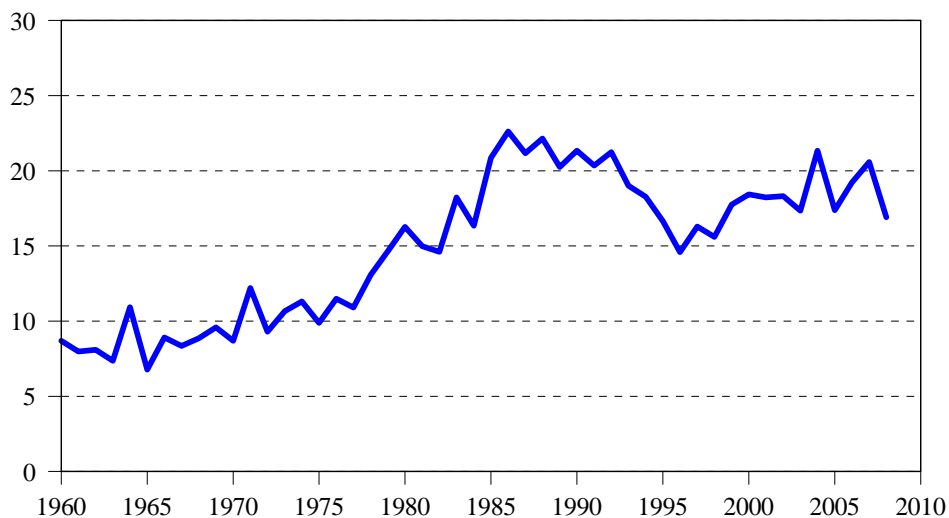
I slutningen af 1960-erne begyndte anmeldelsestallet at stige, og i midten af 1970-erne er det nået op på et årligt antal på omkring 300.

I det følgende ti-år – frem til midt i 1980-erne – er stigningen meget kraftig, og der sker i dette ti-år en fordobling. Toppunktet er 1986, hvor der anmeldes og registreres 587 voldtægter. Det er det højeste antal overhovedet i det halve århundrede, der er forløbet, siden statistikken påbegyndtes i 1960.

Herefter er der en faldende tendens frem til 1995, hvor der blev anmeldt under 400 voldtægter. Det blev dog en stakket frist, for herefter steg det årlige antal anmeldelser igen, og i 2003 kom man op på over 500 anmeldelser – et niveau man så har ligget på siden.³⁸

³⁸ Til og med 2008, som i skrivende stund er det seneste år, der foreligger opgørelser for.

Figur 3. Voldtægter der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiet kundskab i Danmark pr. 100.000 kvinder, 1960 – 2008

Kilde: "Kriminalstatistik", udgivet af Danmarks Statistik, diverse år, samt befolkningsstatistik fra Danmarks statistik.

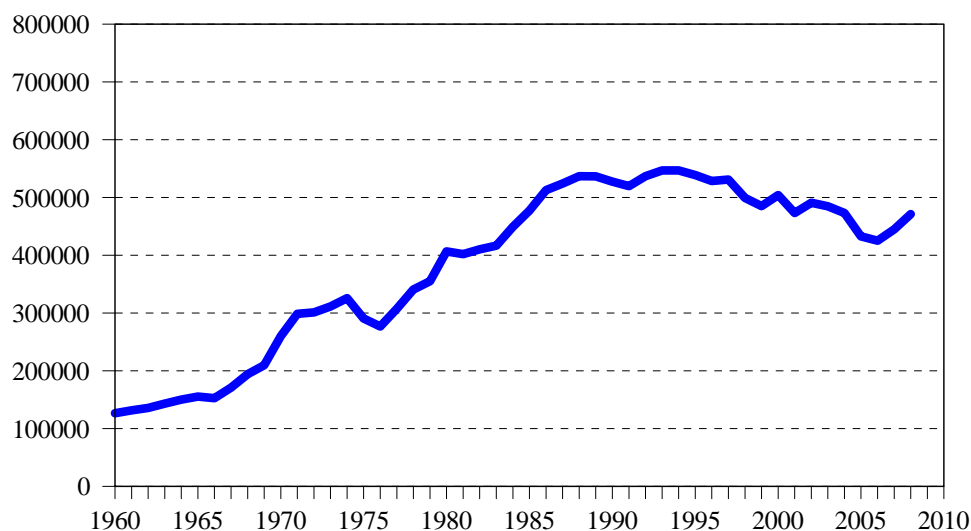
Man bør naturligvis tage højde for befolkningsudviklingen. Dette er gjort i figur 3, hvor de politianmeldte voldtægter er relateret til, hvor mange kvinder, der var i Danmark i de enkelte år. Specielt stigningen frem til midten af 1980-erne bliver herved noget mere "afsvækket".³⁹

Kriminalitetsbilledet i Danmark har i årtier været præget af, at de kriminelle er forholdsvis lidt specialiserede. Det betyder, at de, der begår megen kriminalitet, typisk begår mange forskellige former for kriminalitet. Specielt er det sjældent at finde en specialiseret voldsmand, en specialiseret voldtægtsmand osv. Det giver anledning til den forventning, at man – med mindre der er grund til at tro, at andre forhold afgørende influerer herpå – skulle forvente, at tendenserne i mere specielle kriminalitetsformer, som f.eks. voldtægt, i store træk skulle være de samme som for den samlede straffelovskriminalitet.

Udviklingen i anmeldelser for den samlede straffelovskriminalitet fremgår af figur 4. Også her ser man kraftige stigninger de første årtier af den periode, tallene vedrører. Stigningen i det samlede antal straffelovsovertrædelser begynder lidt tidligere, den varer lidt længere – og den er en del kraftigere end for de anmeldte voldtægters vedkommende.

³⁹ Fokus for den gennemførte undersøgelse er kvinder, der anmelder voldtægt. Antallet af voldtægtsanmeldelser er derfor sat i relation til antallet af kvinder. Det er selvfølgelig mindst ligeså relevant og interessant at sætte det i relation til antallet af mænd, fordi det er mændene, der begår voldtægterne. De grundlæggende tendenser vil dog blive de samme, fordi der ikke findes betydningfulde forskelle i udviklingen i folketallet for kvinder og mænd.

Figur 4. Antal straffelovsovertrædelser i Danmark, der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiet kundskab, 1960 – 2008

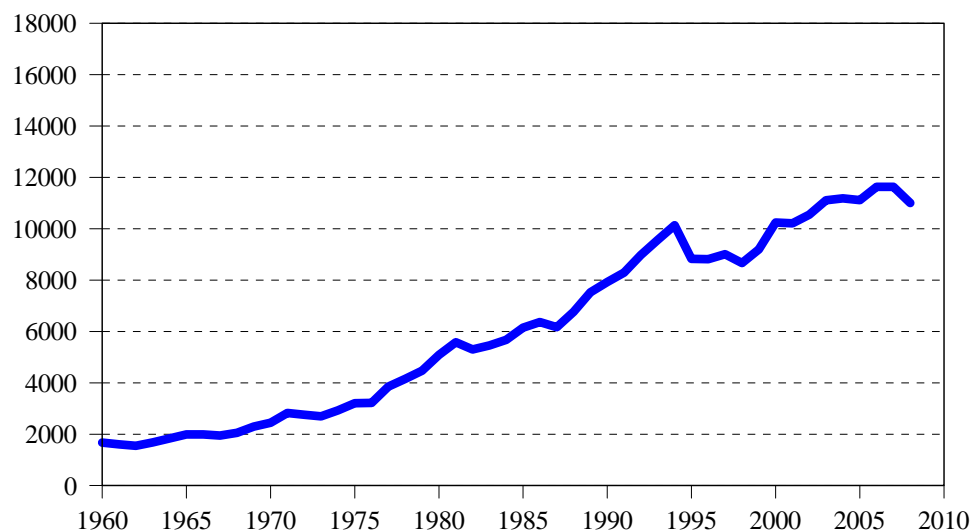

Kilde: "Kriminalstatistik", udgivet af Danmarks Statistik, diverse år.

Overordnet set er der fra kulminationen for 20-25 år siden og frem til i dag – i skrivende stund – tale om en forskel af nogenlunde samme størrelsesordenen. De anmeldte straffelovsovertrædelser er faldet med 10-15 pct., og det samme er de anmeldte voldtægter. Herved hører ligheden dog også op, idet faldet i de anmeldte straffelovsovertrædelser er ganske jævnt (bortset fra en stigning i de i skrivende stund seneste to år, 2007 og 2008), mens de anmeldte voldtægtsforbrydelser som påpeget først falder, så stiger – og så stagnerer.

Der er en løbende diskussion om, hvorvidt en voldtægtsforbrydelse først og fremmest ætiologisk er at betragte som en voldsforbrydelse eller en sædelighedsforbrydelse – eller eventuelt som en unik kombination af begge dele. Under alle omstændigheder er det en forbrydelse, hvor voldselementet er fremtrædende, og det er derfor også nærliggende at sammenligne udviklingen i anmeldte voldtægtsforbrydelser med udviklingen i anmeldte voldsforbrydelser. Det er gjort i figur 5.

Figur 5. Antal voldforbrydelser i Danmark, der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiet kundskab, 1960 – 2008*

* Omfatter anmeldelser vedrørende straffelovens §§ 244-246, 237-38.

Kilde: "Kriminalstatistik", udgivet af Danmarks Statistik, diverse år.

Frem til slutningen af 1980-erne er udviklingen i anmeldte voldsforgbrydelser stort set identisk med udviklingen i anmeldte straffelovsovertrædelser under ét, men herefter følger nogle år hvor antallet af anmeldte voldsforgbrydelser stiger, uden at dette er tilfældet for alle anmeldte straffelovsovertrædelser under ét. Derefter falder antallet af anmeldte voldsforgbrydelser nogle år i en periode i 1990-erne, for så at stige igen – en tendens der minder om udviklingen for anmeldte voldtægtsforgbrydelser. I modsætning til disse fortsætter de anmeldte voldsforgbrydelser imidlertid med at stige, og først de allerseneste år er der tegn på en "opbremsning".

For voldsforgbrydelsernes vedkommende er det dokumenteret, at en væsentlig årsag til den generelle stigning, der er tale om, beror på en øget anmeldelsestilbøjelighed.⁴⁰ Det gælder såvel i den første som i den sidste del af perioden. Perioden fra 1995-96 til 2005-08 er specielt velanalyseret. Her er anmeldelsestilbøjeligheden ifølge de gennemførte offerundersøgelser steget i en takt, der niveaumæssigt nogenlunde svarer til den registrerede stigning i anmeldte voldsforgbrydelser. Det er især for de mindre alvorlige voldsforgbrydelser, der er sket en stigning. Det fremgår af voldtægtsundersøgelserne,⁴¹ men det fremgår også af kriminalstatistikken som sådan,⁴² samt af sammenstillinger af politianmeldel-

⁴⁰ Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard: "Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2007", Københavns Universitet * Justitsministeriet * Det Kriminalpræventive Råd * Rigspolitiet, oktober 2008.

⁴¹ Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard: "Man anmelder da vold? En analyse af anmeldelsestilbøjeligheden for vold 1995-96 til 2005-08", Københavns Universitet * Justitsministeriet * Det Kriminalpræventive Råd * Rigspolitiet, februar 2009; se også Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, april 2009, Nr. 1.

⁴² Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2008), *ovf. cit.* oktober 2008, s. 26.

ser og skadestuehenvendelser vedrørende vold i de områder af Danmark, hvor dette har været muligt.

Det er umiddelbart svært at forestille sig, at der skulle kunne være sket en stigning i anmeldelsestilbøjeligheden for vold som helhed, men ikke for voldtægt. Det kan dog godt tænkes, at stigningen i anmeldelsestilbøjeligheden ikke er så drastisk som for voldens vedkommende som helhed, fordi det som nævnt især – men dog ikke kun – er for de relativt mindre alvorlige voldstilfælde, anmeldelsestilbøjeligheden er steget.

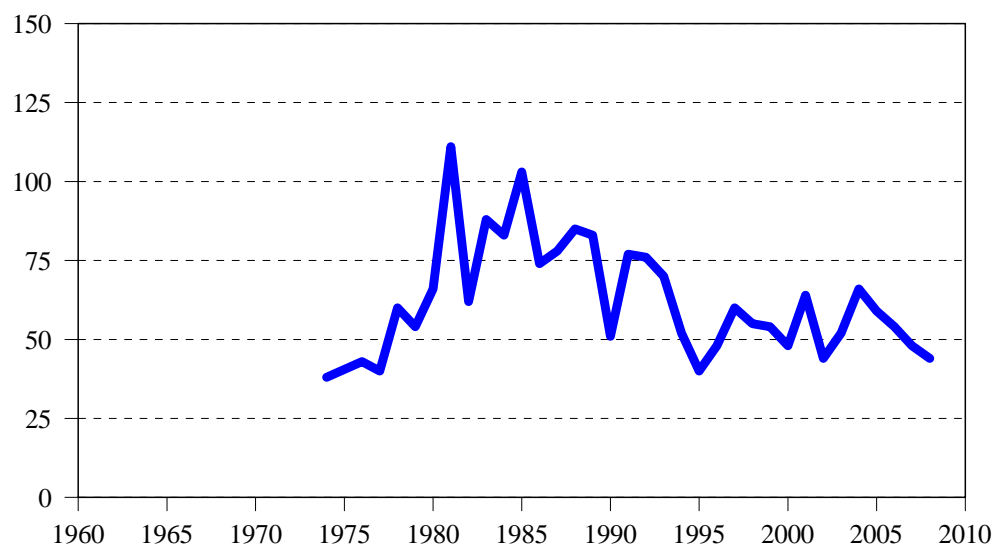
Udover at det især er for de mindre alvorlige voldstilfælde, anmeldelsestilbøjeligheden er steget, viser voldsofferundersøgelsen, at anmeldelsestilbøjeligheden især er steget for de nogle af de grupper og typer af vold, hvor den hidtil har været lavest:

- ❖ For kvinder/piger
- ❖ For vold i nære relationer, dvs. kontakt-vold og partner-vold. Især for vold begået af tidligere ægtefæller/samlevende/kærester ser anmeldelsestilbøjeligheden (for kvinder) ud til at være steget kraftigt
- ❖ For vold, hvor gerningspersonen er påvirket af alkohol/beruset

I 1990-erne talte man om, at "kriminaliteten var flyttet vestpå", men det, der synes at have gjort sig gældende, er, at den generelle stigning i de anmeldte straffelovsovertrædelser fortsatte længere uden for end inden for hovedstadsområdet, og at den senere faldende tendens, først – og kraftigst – har gjort sig gældende her. Uden at det skal forsøges fortolket hvorfor, er det en tendens, man også tidligere har kunnet iagttage til, at nye tendenser på kriminalitetsområdet først slår igennem i hovedstadsområdet, for derefter med en eller grad af forsinkelse og styrke efterfølgende at gøre sig gældende i det øvrige land.

Det har derfor særlig interesse at se på udviklingen i hovedstadsområdet, hvilket vi kan gøre for Københavns Politikreds' vedkommende fra 1973 og fremefter, jf. figur 6.

Figur 6. Voldtægter der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiet kundskab i Københavns politikreds, 1973 – 2008

Kilde: "Kriminalstatistik", udgivet af Danmarks Statistik, diverse år; Politiets Årsberetning, diverse år; årsopgørelser fra Københavns Politi, diverse år.

På grund af de store variationer, der er typisk for små tal, kan det være svært præcis at aflæse tendenserne. Det ser dog klart ud til, dels at stigningen genfindes i den første del af perioden, og dels at denne stigning både er kraftigere og toppe tidligere i København end for Danmark som helhed.

Det ser også ud til, at niveauet i den senere del af perioden er faldet kraftigere i København end for Danmark som helhed. Der er nærmest tale om en halvering: Fra omkring 100 tilfælde om året til omkring 50 tilfælde de seneste år.

Det er lidt smag og behag og "øjnene der ser", om man om København vil konkludere, at der har været en faldende tendens det seneste kvarte århundrede i anmeldte voldtægter, eller man vil sige, at der er sket et fald frem til midten af 1990-erne, hvorefter det har stagneret.

I det følgende skal vi forsøge via andre former for statistik og undersøgelser at kaste yderligere lys over udviklingen i voldtægter i perioden frem til 1990-92, perioden fra 1990-92 til 2000-02 og i perioden siden 2002.

Udviklingen frem til 1990-92

Udviklingen frem til 1990-92 er nærmere analyseret i afrapporteringen af den undersøgelse, der er gennemført vedrørende de anmeldte voldtægter i 1990-92.⁴³

⁴³ Flemming Balvig: "Voldtægtsudviklingen i Danmark", i Rigspolitiet: "Voldtægters omfang og karakter i Danmark", Rigspolitiets Trykkeri, 1998, s. 35-79.

Det blev her gjort gældende, at nedgangen i antallet af anmeldte voldtægter fra midt i 1980-erne til midt i 1990-erne sandsynligvis var *reel*, og måske endda underdrev størrelsen af det reelle fald. Argumentet var, at der for samme periode generelt kunne konstateres en stigning i tilbøjeligheden til at anmelde vold, og at der ikke var noget, der tilsagde, at dette skulle være anderledes for vold(tægt). Argumentet var videre, at der heller ikke var grund til at tro, at det kunne skyldes et øget antal afvisninger fra politiets side. Tværtimod.

En stadig mere effektiv journalføring fra politiets side med mindsket risiko for dobbelttællinger mv. kan dog have bidraget til "kunstigt" at trække anmeldelsestallene i nedadgående retning. Heroverfor er gjort gældende, at det måske samtidig var en periode, hvor politiet blev mere "opmærksom" på muligheden for voldtægt, og derfor måske i stigende grad dels – som antydnet ovenfor – "accepterede" og skrev anmeldelserne, og dels umiddelbart ved optagelse af anmeldelse journaliserede et bredere sæt af hændelser end tidligere som voldtægt.

Det blev også gjort gældende, at den type voldtægt, der over tid måtte antages at være mindst påvirket af eventuelle ændringer i anmeldelsestilbøjeligheden, måtte være overfaldsvoldtægt, og i særdeleshed fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, idet man her måtte antage, at mørketallet om ikke altid, så dog over en lang periode havde ligget på et *relativt* lavt niveau.

Af de forskellige former for voldtægt måtte udviklingen i fuldbyrdet overfaldsvoldtægt derfor antages at være den bedst mulige indikator på den reelle udvikling i voldtægter. Relateret til de teoretiske overvejelser, der er fremført tidligere, vil den umiddelbare forventning tillige være, at man specielt ved overfaldsvoldtægter måtte kunne forvente en nedgang, fordi dette er den mest fordømte form for voldtægt. Den potentielle gerningsmand ved, og formentlig med stigende styrke over perioden, at der er tale om en forkert og foragtet handling, uden mulighed for "undskyldninger" såsom at "hun jo ville selv" osv. – i hvert fald ikke i samme grad og af samme karakter som ved kontakt-voldtægter eller partner-voldtægter.

I forlængelse heraf kunne man med rimelighed formode, at en stigende anmeldelsestilbøjelighed især ville gøre sig gældende for de lidt mindre alvorlige tilfælde, dvs. bl.a. i højere grad generelt ved forsøg på voldtægt end ved fuldbyrdede voldtægter, og at den med stigende styrke ville gøre sig gældende i forhold til mørketallets størrelse ved udgangspunktet, dvs. mere ved kontaktvoldtægter end ved overfaldsvoldtægter og mere ved partnervoldtægter end ved kontaktvoldtægter.

Opsummeret var tanken eller tolkningen, at hvis der var tale om en reel nedgang i antallet af voldtægter, men at denne nedgang blev "sløret" eller svækket i kriminalstatistikken på grund af øget anmeldelsestilbøjelighed, så skulle man finde en nedgang i (fuldbyrdede) overfaldsvoldtægter, en knapt så kraftig nedgang eller en stigning i kontaktvoldtæg-

ter og en endnu mindre nedgang eller en kraftigere stigning i partner-voldtægter.

Nu var det så heldigt, at for Københavns vedkommende kunne man sammenligne undersøgelsen i 1990-92 med en tilsvarende undersøgelse vedrørende 1972-76,⁴⁴ dvs. henover den kraftige stigning i anmeldte voldtægter, der for landet som helhed, men i særdeles i København, gjorde sig gældende i sidste halvdel af 1980-erne.

Korrigeret for, at den tidligste undersøgelse drejede sig om en 5-års periode og den seneste en 3-års periode, viste det sig, at der fra 1972-76 til 1990-92 var sket et fald på 27 pct. i fuldbyrdede overfaldsvoldtægter. I samme periode var kontaktvoldtægter steget med 27 pct. – og partnervoldtægter med 350 pct.

Om perioden frem til midten af 1990-erne kan det derfor konkluderes, at der sandsynligvis er sket et fald i den reelle forekomst af voldtægter i det forudgående årti, først i København og senere også i den øvrige del af Danmark. Det er desuden ikke utænkeligt, at denne faldende tendens i det mindste går helt tilbage til begyndelsen af 1970-erne på grund af øgning i anmeldelsestilbøjeligheden for relativt mindre alvorlige former for voldtægt og for voldtægter, der sker i nære relationer (i særdeleshed partnervoldtægter).

Det understreges, at der her alene er tale om sandsynliggørelse. Der foreligger ikke noget bevis for, at det forholder sig sådan.

Perioden fra 1990-92 til 2000-02

Ifølge kriminalstatistikken⁴⁵ blev der i årene 1990-92 i alt anmeldt 1.643 voldtægter til politiet over for 1.490 i årene 2000-02. Dette svarer til et fald på 9 pct. Også visuelt kan man af figur 2 og 3 se, at niveauet i 2000-02 er lidt lavere.

Ser man derimod på registreringer i politiets anmeldelsesregister (POL-SAS) er antallet stort set uændret fra 1990-92 til 2000-02, henholdsvis 1.366 og 1.369. Som berørt tidligere skyldes dette efter al sandsynlighed, at der er sket en effektivisering af journalisering mv. i løbet af ti-års perioden, og det må derfor umiddelbart antages, at stagnationen i anmeldelsesregisteret giver et mere rigtigt billede end faldet i kriminalstatistikken.

Med udgangspunkt i de to undersøgelser af anmeldelserne i 1990-92 og 2000-02 har vi forsøgt at nå frem til tallene for anmeldte voldtægter, 1) hvor gerningstidspunktet ligger inden for de nævnte år, 2) hvor der tages hensyn til, at relativt flere af periodernes sager indgår i undersøgelsen i 2000-02 end i undersøgelsen vedrørende 1990-92, og 3) hvor det

⁴⁴ Gitte Carstensen, Annalise Kongstad, Sidsel Larsen og Nell Rasmussen: "Voldtægt – på vej mod en helhedsforståelse", Delta, København 1981. Se også Sidsel Larsen og Gitte Carstensen: "Em alvorlig anklage", Kriminalistisk Institut, København 1980 (stencil).

⁴⁵ "Kriminalstatistik" udgivet af Danmarks Statistik, diverse år.

estimerede antal falske anmeldelser er frasorteret efter ensartede kriterier.⁴⁶ Med dette som udgangspunkt viser det sig, at der skulle være sket et fald på 7 pct. i de registrerede voldtægter, jf. tabel 2.

Tabel 2. Procentvis ændring i antallet kvinder der har anmeldt voldtægt i Danmark, fra 1990-92 til 2000-02

	Pct.-vis ændring, fra 1990-92 til 2000-02
Overfaldsvoldtægter	- 30%
Kontaktvoldtægter	11%
Partnervoldtægter	28%
ALLE	- 7%

Af tabel 2 fremgår tillige, at det især er overfaldsvoldtægterne, der er faldet. Hele 30 pct. færre overfaldsvoldtægter er der registreret for 2000-02 end for 1990-92. Kontaktvoldtægterne er steget med 11 pct. og partnervoldtægterne med 28 pct.

Strukturen i bevægelserne er da præcis den samme, som man fandt for Københavns politikreds fra perioden 1972-76 til 1990-92. Vurderet ud fra samme synsvinkler, som blev anlagt der, synes der således fortsat frem til begyndelsen af årtusindeskiftet at have været en reel nedgang i forekomsten af voldtægt.

Af tabel 3 og 4 kan man se, at tendenserne geografisk set har gjort sig gældende i såvel Københavns politikreds som i den øvrige del af Danmark. Det samlede fald i de registrerede voldtægter er større i København end for Danmark i øvrigt, herunder for overfaldsvoldtægterne. Umiddelbart tyder det på, at også den reelle nedgang i voldtægterne gør sig gældende for hele landet, men at den er størst i København.

⁴⁶ Der er for såvel 1990-92 som for 2000-02 fratrukket 7,3 pct. af "bruttoanmeldelserne". Der kunne også have været anvendt 4,5 pct. for 1990-92 og 4,4 pct. for 2000-02, som for så vidt *ved sammenligningen* er et sikrere estimat. Ændringsprocenterne, som er dem vi interesserer os for her, anfægtes imidlertid ikke heraf, og ved at bruge 7,3 pct. tilsikres, at vi for 2000-02 ikke får forhold med, som vi i denne undersøgelse har afgrænset som falske (og det er dette 2000-02-materiale der især videreanalyseres). Om afgrænsningen af falske anmeldelser og sammenligning mellem 1990-92 og 2000-02 henvises i øvrigt til Delrapport II.

Tabel 3. Procentvis ændring i antallet af kvinder der har anmeldt voldtægt i Københavns politikreds, fra 1990-92 til 2000-02

	Pct.-vis ændring, fra 1990-92 til 2000-02
Overfaldsvoldtægter	- 36%
Kontaktvoldtægter	- 4%
Partnervoldtægter	25%
ALLE	- 18%

Tabel 4. Procentvis ændring i antallet af kvinder der har anmeldt voldtægt i Danmark, eksklusiv Københavns politikreds, fra 1990-92 til 2000-02

	Pct.-vis ændring, fra 1990-92 til 2000-02
Overfaldsvoldtægter	- 29%
Kontaktvoldtægter	13%
Partnervoldtægter	29%
ALLE	- 6%

For Københavns politikreds kan man se udviklingen over omkring et kvart århundrede i anmeldte voldtægter i tabel 5, fra 1972-76 til 2000-02. Samlet er antallet af registrerede voldtægter steget med 13 pct., men de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter er blevet halveret.

Tabel 5. Procentvis ændring i antallet af forskellige former for anmeldt voldtægt i Københavns politikreds, fra 1972-76 til 2002-02⁴⁷

	Overfaldsvoldtægter	Kontaktvoldtægter	Partnervoldtægter	ALLE	n = (1972-76)
Forsøg	12%	4%	∞ %	17%	44
Fuldbyrdet	- 51%	29%	372%	11%	68
ALLE	- 17%	23%	456%	13%	112
n = (1972-76)	65	44	4	113	

⁴⁷ Der er ved beregningerne taget hensyn til den forskellige periodelængde. Disse korrektioner, der betyder at der arbejdes med vægtede materialer, forklarer, hvorfor summeringerne i n vandret giver 113 og - ikke som i n lodret - 112.

For den sidste del af perioden og for landet som helhed, forholder det sig *ikke* sådan, at det – således som det er tilfældet for Københavns politikreds fra 1972-76 til 2000-02 – især er i forsøgene, at ændringerne er sket i opadgående retning. Tværtimod: Fra 1990-92 til 2000-02 steg antallet af kvinder, der anmeldte fuldbyrdet voldtægt, med 16 pct.; antallet af kvinder, der anmeldte forsøg på voldtægt, faldt med 30 pct.

Når det til trods herfor alligevel stadig vurderes som det mest sandsynlige, at der reelt er sket et fald i antallet af voldtægter fra 1990-92 til 2000-02, er dette begrundet i, dels at det samlede antal registrerede tilfælde er faldet, og dels de stærke indikationer på, at der er sket en øgning i anmeldelsestilbøjeligheden.⁴⁸ Ser vi alene på de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter viser det sig da også, at der trods den relative stigning i fuldbyrdede forhold, er sket et fald på 2 pct. Den logiske konsekvens er så imidlertid, at der må konstateres en øgning af *alvorlighedsgraden* af de skete voldtægter.

Ændringen i forholdet mellem forsøgte og fuldbyrdede voldtægter er så kraftig, at den i så henseende ændrer billedet af "den typiske voldtægt". I 1990-92 var de fleste anmeldte voldtægter forsøg (56 pct.); i 2000-02 var de fleste af de anmeldte voldtægter fuldbyrdede (60 pct.).

Også i en anden henseende kan det konstateres, at der er sket en relativ alvorliggørelse af voldtægterne, nemlig med hensyn til antallet af gerningspersoner. I 1990-92 var der mere end 1 gerningsperson i 7 pct. af de anmeldte voldtægter, mens dette var tilfældet for 11 pct. i 2000-02.

Der er en sammenhæng mellem tendensen til relativt flere gruppevoldtægter og tendensen til relativt flere fuldbyrdede voldtægter, fordi anmeldte gruppevoldtægter betydeligt oftere er fuldbyrdede end anmeldte solovoldtægter. Tillige har langt de fleste anmeldte gruppevoldtægter karakter af overfaldsvoldtægt.

Som nævnt ovenfor faldt det samlede antal anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter fra 1990-92 til 2000-02 med 2 pct., men herunder skjuler der sig en meget uens udvikling for gruppe- og solovoldtægter (overfald). Antallet af kvinder, der anmeldte fuldbyrdet gruppevoldtægt (overfald), steg nemlig fra 19 til 38, dvs. en fordobling, mens antallet af kvinder, der anmeldte fuldbyrdet solovoldtægt (overfald), faldt fra 117 til 95, dvs. et fald på 19 pct. Udviklingen betyder, at hvor det i 1990-92 var 14 pct. af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, der var gruppevoldtægter, så er denne andel i 2000-02 29 pct.⁴⁹

I 2003 blev der gennemført en tilsigtet repræsentativ telefoninterviewundersøgelse med 3.552 kvinder i aldersgruppen 18-70 år, den såkaldte

⁴⁸ Se herom også i det følgende afsnit.

⁴⁹ Problematikken omkring gruppevoldtægt vil blive behandlet mere indgående i en senere publikation vedrørende selv voldtægtsforbrydelsen (Delrapport VI) – se også længere fremme i nærværende publikation.

IVAWS-undersøgelse.⁵⁰ Kvinderne blev bl.a. spurgt, om de havde været udsat for, at nogen havde tiltvunget sig samleje eller forsøg herpå, og om de i givet fald havde meldt det til politiet.⁵¹ Resultaterne af denne undersøgelse kan i visse henseender sammenlignes med en mindre undersøgelse foretaget 12 år tidligere, i 1991.⁵² Her blev 792 kvinder i aldersgruppen fra 16 år og opefter interviewet. Styrken ved disse undersøgelser er, at også uanmeldte voldtægter afdækkes, således at man har muligheden for at komme nærmere det "faktiske" eller "reelle" antal. Svaghederne omfatter *bl.a.*, at undersøgelserne er små set i forhold til, at det er relativt sjældne begivenheder, der skal afdækkes, og at det fortsat er usikkert, om alle interviewede fuldt ud har berettet om, hvad de har været udsat for. De fleste af de relevante offerundersøgelser, der er gennemført i Danmark, har en nedre aldersgrænse for de adspurgte på 16 eller 18 år, dvs. man får ikke afdækket forekomsten af voldtægt i nogle af de aldersklasser, som relativt set anmelder flest voldtægter (jf. bl.a. afsnittet *Kvinden* længere fremme, især figur 7, samt Delrapport V).

En nærmere analyse af resultaterne fra specielt IVAWS-undersøgelsen modsiger ikke, at der kan være sket et reelt fald i kvinders udsathed for voldtægt i den periode, sammenstillingen bedst kan kaste lys over, hvilket er årene fra 1979-91 sammenholdt med årene 1991-2003.⁵³ For den periodesammenligning, hvor man med størst sikkerhed kan vurdere anmeldelsestilbøjeligheden, hvilket er for 1990-erne sammenholdt med 1950-erne, er der endvidere en klar tendens til en stigende tilbøjelighed for de udsatte kvinder til at betragte det skete som "kriminelt" og til i højere grad at anmelde det til politiet.⁵⁴

Perioden efter 2000-02

Fra perioden 2000-02 til perioden 2003-08 har det årlige antal anmeldte voldtægter ligget tilnærmelsesvist konstant (ca. 500 om året), idet dog udsvingene fra det ene år til det andet procentvis er ret betragtelige, jf. figur 2.⁵⁵

Der findes ikke for denne periode systematiske undersøgelser af de anmeldte voldtægter af samme karakter som undersøgelserne vedrørende 1972-76, 1990-92 og 2000-02, der ville kunne gøre det muligt at komme lidt tættere på en vurdering af den reelle udvikling i voldtægterne de senere år.

⁵⁰ IVAWS er en forkortelse for: International Violence Against Women Survey.

⁵¹ Flemming Balvig og Britta Kyvsgaard: "Vold og overgreb mod kvinder. Dansk rapport vedrørende deltagelse i International Violence Against Women Survey (IVAWS)", Københavns Universitet/Justitsministeriet, februar 2006.

⁵² Else Christensen og Inger Koch-Nielsen: "Vold ude og hjemme. En undersøgelse af fysisk vold mod kvinder og mænd", Kbh.: Socialforskningsinstituttet, Rapport 92:4, 1992.

⁵³ Der er et fald i procent 18-29-årige, der siden deres fyldte 16. år har oplevet sig udsat for tvangssamleje, men tallene er små og forskellen er ikke statistisk signifikant.

⁵⁴ Se Balvig og Kyvsgaard (2008), *ovf. cit.* s. 27-30.

⁵⁵ Det årlige gennemsnit for 2000-02 er 496 og for 2003-08 515.

En anden mulighed er voldtægtscentrenes opgørelser. I tabel 1 er gengivet antallet af henvendelser til de to største af centrene, henholdsvis centret i København og Århus. Her viser det sig at være betydelige stigninger for den periode – 2002 til 2006 – for hvilken tallene er fuldstændige, men problemet er naturligvis, at dette helt eller delvist kan bero på, at relativt flere kvinder henvender sig eller bliver henvist. Det forhold, at det over hele perioden uændret er ca. 70 pct. af de, der har henvendt sig på centrene, der også har politianmeldt forholdet, samtidig med at de politiregistrerede tilfælde holder sig nogenlunde konstant, tyder på, at det stigende antal henvendelser beror på øget henvendesfrekvens. Alternativt kunne der være tale om en tendens til øget tilbøjelighed i politiet til ikke at ville tage anmeldelserne og/eller at registrere dem som andet end anmeldte voldtægter. Det er næppe særlig sandsynligt, at det forholder sig sådan.

Tilbage bliver alene offer-undersøgelserne, som der så til gengæld er flere af i nyere tid. Som et led i et forsøg på at kortlægge udsathed for mange forskellige former for kriminalitet, er der således i 2000 og 2005 gennemført telefoninterviewing af henholdsvis ca. 1.500 og ca. 600 tilsigtet repræsentativt udvalgte kvinder i aldersgruppen fra 16 år og opefter.⁵⁶ Ensartede spørgsmål er stillet vedrørende udsathed for "seksuel krænkelse" mv.⁵⁷

For såvel de seneste 5 år forud for interviewtidspunktet som for det seneste år, er der fra 2000 til 2005 sket et fald i andelen af kvinder, der har oplevet sig udsat for "seksuel krænkelse" – henholdsvis fra 6,1 til 4,6 pct. og fra 2,5 til 1,9 pct., men ingen af forskellene er statistisk signifikante – se tabel 6. Den gruppe kvinder heraf, der inden for det seneste år har oplevet sig udsat for "seksuelt overfald", ligger ved begge udsættelsestidspunkter på omkring en halv procent, og heller ikke her er der altså sket nogen statistisk væsentlig ændring.

Blandt de kvinder, der har oplevet sig udsat for en seksuel krænkelse inden for de seneste 5 år, angav 12 pct. i 2000, at de havde anmeldt det til politiet, over for 39 pct. i 2005. På grund af de små tal er denne el-

⁵⁶ Undersøgelsen i 2000, der omfattede ca. 1.500 interviews, blev foretaget af Vilstrup Research. Undersøgelsen i 2005 omfattede kun ca. 600 interviews og blev foretaget af Gallup Europe. Se J.J.M van Dijk, J.N. van Kesteren & P. Smit: *Criminal Victimization in International Perspective. Key Findings from the 2004/2005 ICVS and EU ICS. InterVICT working paper*, 2007, og Jan van Dijk, Robert Manchin, John van Kestern & Gegerly Hideg: *The Burden of Crime in the EU. Research Report: A Comparative Analysis of the European Survey of Crime and Safety (EU ICS) 2005*. European Commission, 2007.

⁵⁷ I den engelske basis-formulering har spørgsmålet følgende ordlyd: "First, a rather personal question, People sometimes grab, touch or assault others for sexual reasons in a really offensive way. This can happen either at home, or elsewhere, for instance in a pub, the street, at school, on public transport, in cinemas, on the beach, or at one's workplace. Over the past five years has anyone done this to you? Please take your time to think about it." De, der har svaret bekræftende på dette spørgsmål, er herefter blevet stillet en række supplerende spørgsmål om tidspunkt, antal gerningspersoner, relation til gerningspersonen m.fl, herunder spørgsmålet: "Would you describe the incident as a rape (forced intercourse), an attempted rape, an indecent assault or as just behavior which you found offensive?" I tabel 6 omfatter "seksuel krænkelse" dem, der svarede bekræftende på basis-spørgsmålet, mens "seksuelt overfald" omfatter dem blandt disse, der beskrev det som "a rape (forced intercourse), an attempted rape, an indecent assault".

lers procentvise stærke stigning i anmeldelsestilbøjeligheden ikke statistisk signifikant. Der er ikke i undersøgelserne beskrevet anmeldelsestilbøjeligheden for "seksuelle overfald."

Tabel 6. Procent kvinder i aldersgruppen fra 16 år og derover, der inden for det seneste år eller de seneste fem år har oplevet sig udsat for en seksuel krænkelse eller et seksuelt overfald, 2000 og 2005

Tidsperiode	Tidspunkt	Pct. udsat for seksuel krænkelse	Pct. udsat for seksuelt overfald
Seneste 5 år	2000	6,1	Ej oplyst
	2005	4,6	Ej oplyst
Seneste år	2000	2,5	0,4
	2005	1,9	0,5

For de samme to år, 2000 og 2005, har Statens Institut for Folkesundhed gennemført befolkningsundersøgelser, hvori blandt andet kvinders udsathed for seksuelle overgreb er blevet søgt belyst.⁵⁸ Undersøgelserne er gennemført i form af personlige interviews med tilsigtet repræsentative udsnit af befolkningen på 16 år og derover. Efter interviewet er der blevet udleveret et spørgeskema til selvudfyldelse af interviewpersonen, og dette spørgeskema er blevet tilbagesendt pr. post. I såvel 2000 som 2005 er der i det selvudfyldte spørgeskema medtaget spørgsmål om voldsudsættelse og om seksuelle overgreb. Imidlertid er selve spørgemåden ændret fra 2000 til 2005, således at meningsfuld direkte sammenligning ikke er mulig.⁵⁹ 2005-undersøgelsen viste, at 1,7 pct. af de adspurgte kvinder havde oplevet sig udsat for "seksuelle overgreb" inden for det seneste år.⁶⁰ Af alle de adspurgte var det 0,5 pct., der havde oplevet sig udsat for "forsøg på tvunget samleje", og 0,3 pct. for "gennemført tvunget samleje"⁶¹ inden for det seneste år.⁶² Størrelsesordenen

⁵⁸ Undersøgelsen fra 2000 er beskrevet i Mette Kjølner & Niels Kr. Rasmussen (red.): "Sundhed & sygelighed i Danmark 2000", Statens Institut for Folkesundhed, marts 2002, s. 465-480. Og undersøgelsen fra 2005, for så vidt angår de her relevante resultater, i Karin Helweg-Larsen og Marie Louise Frederiksen i samarbejde med Ligestillingsafdelingen (red.): "Mænds vold mod kvinder. Omfang, karakter og indsats mod vold - 2007", Minister for Ligestilling/Statens Institut for Folkesundhed, 2007, især s. 17, 35-37 og 65-68.

⁵⁹ Der er i 2005 stillet mere specificerede spørgsmål. I 2000 blev de adspurgte alene stillet et generelt spørgsmål om, hvorvidt de havde været udsat for nogen form for tvungen seksuel aktivitet.

⁶⁰ Dvs. "ubehagelig seksuel beføling, blotteri eller lignende", "forsøg på tvunget samleje", "gennemført tvunget samleje" og/eller "andre seksuelle overgreb".

⁶¹ Det er ikke umiddelbart oplyst, om der forekommer "overlapninger", dvs. om der er nogen, der har været udsat for såvel forsøg som gennemført tvunget samleje.

af, hvor mange, der angiver sig udsat, er ganske tæt på den netop refererede undersøgelse fra samme år.

Derimod kan den i forrige afsnit nævnte IVAWS-undersøgelse fra 2003 uden videre sammenlignes med den i skrivende stund både nyeste og hidtil største undersøgelse foretaget i Danmark af kvinders udsathed for voldtægt. Denne undersøgelse er gennemført i 2008, hvor 5.554 kvinder i aldersgruppen 18-70 år blev telefoninterviewet.⁶³

Det fremgår af tabel 7, at andelen af kvinder, der inden for de seneste 5 år forud for udsættelsestidspunktet har oplevet sig udsat for tvangssamleje eller forsøg herpå, er faldet fra 1,4 pct. i 2003 til 0,7 pct. i 2008. Dette fald er lige netop statistisk signifikant. De kvinder, der havde været udsat, blev spurgt nærmere om, hvornår de inden for fem-års perioden var blevet det. Her viser det sig, at 0,1 pct. af alle de udsatte kvinder havde været udsat inden for det seneste år – og med denne tidshorisont er der så ingen forskel, for det var præcis det samme i 2003.

Selv om der er tale om relativt store interviewundersøgelser, er de absolutte tal for antal udsatte for tvangssamleje eller forsøg herpå små. Det betyder begrænsede muligheder for at se på mulige ændringer i tvangssamlejernes karakter fra 2003 til 2008, jf. tabel 8. For de mere "objektive" aspekter af tvangssamlejernes karakter går tendenserne i retning af mindre alvorlighedsgrad: Færre gennemførte tvangssamlejer, færre der er kommet fysisk til skade, færre hvor lægebehandling var nødvendig, færre hvor der var flere gerningsmænd (gruppevoldtægter), og færre hvor kvinden følte sig i livsfare. Til trods herfor er der flere, der "subjektivt" har syntes, at det skete var "kriminelt" og "meget alvorligt" – og flere der har anmeldt det til politiet. Ingen af forskellene er statistisk signifikante.

Det kan skyldes andre aspekter end udviklingen i fysisk skade osv., at flere i 2008 har syntes, at det skete var alvorligt/kriminelt og politianmeldte det end i 2003, men ellers ligger det jo tæt på den fortolkningsramme, vi har opstillet, at antage, at det primært beror på en skærpelse af kvinders holdning til, hvad der er voldtægt, og hvor alvorligt, man kan/skal se på denne handling.

⁶² Der er i disse undersøgelser ikke spurgt om, hvorvidt ofrene har anmeldt overgrebene eller ej.

⁶³ Undersøgelsen er i skrivende stund ikke afleveret. Den er en del af de offerundersøgelser, som Danmarks Statistik løbende gennemfører som en del af deres omnibusundersøgelser. Undersøgelsen finansieres af Justitsministeriet, Rigspolitiet og Det Kriminalpræventive Råd. Afrapporteringen vil blive foretaget af Flemming Balvig og Britta Kyvsgaard. Undersøgelsen omfatter også kvinder over 70 år (nemlig 71-74 år), men disse er ikke medtaget i sammenligningerne her, fordi IVAWS-undersøgelsen fra 2003 alene omfattede kvinder i aldersgruppen 18-70 år.

Tabel 7. Kvinder i aldersgruppen fra 18 til 70 år der inden for de seneste 5 år har oplevet sig udsat for, at en mand ved brug af vold eller trusler om vold har tvunget eller forsøgt at tvinge dem til samleje, 2003 og 2008 – samt politiregistrerede voldtægter samme år/perioder

	2003	2008
Antal 18-70-årige kvinder i Danmark (1. jan.)	1.655.015	1.651.774
Antal udspurgte	3.552	5.554
Antal udsat seneste 5 år	43	26
Antal udsat seneste 5 år i pct. (uvægtet)	1,2%	0,5%
Antal udsat seneste 5 år i pct. (vægtet)	1,4%	0,7%
Estimeret antal	23.170	11.562
Statistiske sikkerhedsgrænser (95%) (vægtet)	1,0 – 1,8 %	0,5 – 0,9 %
Estimeret antal	16.500 – 29.800	8.200 – 14.900
Politianmeldte voldtægter 1999-03 og 2004-08 iflg. "Kriminalstatistik"* (kvinder i alle aldre)		
	2.382	2.668

* Det registrerede antal forhold vedrørende straffelovens §§ 216-217 der ved anmeldelse eller på anden måde er kommet til politiets kundskab, jf. "Kriminalstatistik" udgivet af Danmarks Statistik, diverse år.

Tabel 8. Karakteristika ved de tvangssamlejer eller forsøg herpå som kvinder har oplevet sig udsat for inden for de seneste 5 år, 2003 og 2008*

	2003	2008
Antal udspurgte	43	26
Pct. hvor der alene var tale om forsøg	41%	68%
Pct. hvor der skete fysisk skade	37%	18%
Pct. hvor lægebehandling var nødvendig	18%	9%
Pct. der følte sig i livsfare	38%	29%
Pct. hvor der var flere gerningsmænd	8%	0%
Pct. der synes det skete var meget alvorligt	46%	62%
Pct. der synes det skete var kriminelt	55%	71%
Pct. der anmeldte det til politiet	17%	24%

* Procenterne i tabellen er udregnet på basis af vægtet materiale.

Ændringer i voldtægternes karakter fra 1990-92 til 2000-02

I det følgende skal vi forsøge yderligere at afdække, ikke så meget ændringer i selve omfanget af voldtægt, men i hvad der kan være sket af ændringer i voldtægternes karakter de senere år. Offerundersøgelserne kan der desværre ikke uddrages mere af, end hvad der netop er gjort, og vi skal derfor vende tilbage til analyserne af de politianmeldte voldtægter vedrørende perioderne 1990-92 og 2000-02.

Hvis formålet er at forsøge at udsige noget om "reelle" eller "faktiske" ændringer, dvs. noget der ikke er påvirket af eventuelle forskydninger i anmeldelsestilbøjelighed og mørketal, må det – ud fra de analyser og overvejelser der er gennemført – stå klart, at det ikke har nogen mening at sammenligne alle anmeldelser i de to perioder. Det bedste bud, og det sikreste, må være at sammenligne *ikke-falske fuldbyrdede overfaldsvoldtægter*. Det er meget vanskeligt at vurdere, om ændringer i disse voldtægters karakter vil afspejle ændringer i alle de faktiske voldtægters karakter under ét, men så ved vi da i det mindste med en vis sikkerhed, at de er reelle for den type voldtægt, tallene vedrører.

Anmeldes fuldbyrdede overfaldsvoldtægter til politiet?

Når det her forudsættes, at fuldbyrdede overfaldsvoldtægter anmeldes relativt ofte, og at anmeldelsestilbøjeligheden for disse forhold er relativt uændret, så er det vigtigt at understrege og bemærke sig ordet *relativt*. Det forudsættes således *ikke*, at fuldbyrdede overfaldsvoldtægter stort set altid politianmeldes, og at det uændret skulle have været sådan gennem en del år.

På grund af fuldbyrdede overfaldsvoldtægters sjældenhed, er det næsten umuligt dels at undersøge disse overgrebs faktiske forekomst, og dels – og i særdeleshed – i hvilken udstrækning, de anmeldes eller ikke anmeldes til politiet. I den tidligere refererede spørgeskemaundersøgelse foretaget i 2006 af 1.495 piger i aldersgruppen 13-17 år i Midtjylland, var der 10, der svarede, at de inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet, havde været udsat for voldtægt, begået af andre unge.⁶⁴ I 1 af disse 10 tilfælde synes der at have været tale om fuldbyrdet overfaldsvoldtægt. Dette tilfælde var ikke blevet anmeldt til politiet. I den ligeledes tidligere refererede telefoninterviewundersøgelse foretaget i 2008 med et repræsentativt udsnit af kvinder i Danmark i aldersgruppen fra 18 til 74 år, tilkendegav 31 ud af 5.995 udspurgte, at de havde været udsat for tiltvunget samleje inden for de seneste fem år forud for udspørgningstidspunktet.⁶⁵ I 2 af de 31 tilfælde ser der ud til at have været tale om fuldbyrdede overfaldsvoldtægter. Ingen af disse 2

⁶⁴ Flemming Balvig: "Om vold og andre former for fysiske overgreb blandt unge i Midtjylland", Ny Herning kommune/Københavns Universitet, november 2006.

⁶⁵ Se nærmere om denne undersøgelse i tabel 7 og 8, samt i kommentarerne tilknyttet disse to tabeller. I tabel 7 og 8 vedrører tallene alene de 18-70-årige blandt de udsatte, mens tallene her vedrører alle de udspurgte aldersgrupper (18-74 år). Derfor er tallene her større.

tilfælde er blevet anmeldt til politiet, og politiet har ifølge svarpersonen heller ikke fået kundskab om forholdet på anden vis.

Disse og tilsvarende undersøgelser illustrerer tydeligt to forhold. De viser for det første, at der skal kolossalt store undersøgelser til for at belyse udsathedens for og den eventuelle politianmeldelse af fuldbyrdet overfaldsvoldtægt. Undersøgelser med det meget store antal udspurgte, der vil være nødvendigt, er indtil videre ikke gennemført i Danmark. Man skal op på interviewundersøgelser med mindst 100.000 kvinder før man bare *begynder* at nærme sig noget, der er statistisk analyserbart.

For det andet viser undersøgelserne, at det i hvert fald *forekommer*, at kvinder, der har været udsat for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, ikke anmelder det til politiet.

Mere end en yderligere antydning af, at det måske slet ikke er så få endda, der ikke anmelder, er voldtægtscentrenes erfaringer. I en analyse af alle henvendelser i 2002 til centret i København, fandt man således der, at 18 pct. af overfaldsvoldtægterne ikke var blevet politianmeldt.⁶⁶ Analysen bekræfter dog vor antagelse om, at overfaldsvoldtægterne⁶⁷ er den form for voldtægt, der relativt oftest politianmeldes.⁶⁸

For kvinder, der lever i samfundets periferi, og som enten ikke magter myndighedskontakt eller som af anden grund i almindelighed gerne forsøger at holde sig på afstand af myndigheder såsom politiet, må man påregne, at der her dels kan findes grupper, der er i en særlig risikozone med hensyn til fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, og som dels i særlig grad undlader at anmelde disse. Et eksempel herpå er prostituerede. Der er meget, der tyder på, at fuldbyrdede overfaldsvoldtægter ikke er nogen sjældenhed for prostituerede, og at der skal virkelig meget eller ganske særlige omstændigheder til – herunder også tilfældigheder eksempelvis i form af tilfældige forbipasserende der griber ind – før de anmelder det til politiet.

Når mange måske umiddelbart har den opfattelse, at fuldbyrdede overfaldsvoldtægter da må blive politianmeldt, beror det nok ofte på, at man forestiller sig, at den i prologen beskrevne situation er den typiske: En i alle henseender "almindelig" kvinde – hverken specielt ung eller specielt ældre – der i en "almindelig" situation overfaldes af en brutal ukendt mand, og hvor hun så rystet og chokeret enten selv straks anmelder det eller opsøger andre der straks anmelder. Situationen, der er beskrevet i prologen, er taget fra virkeligheden, men den er, som det fremgår af nærværende rapport i øvrigt, ikke særligt typisk. Bl.a. er de fleste ofre

⁶⁶ Rapport fra Center for Voldtægtsofre 2002, Rigshospitalet, s. 32 (udgivet oktober 2003).

⁶⁷ Det må formodes, at langt de fleste af disse drejer sig om fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, idet langt hovedparten af henvendelserne til centret i det hele taget vedrørte fuldbyrdede forhold (72 pct.). Stik imod den umiddelbare forventning, man kunne have, fandt man i analysen ikke, at forsøg blev anmeldt sjældnere end fuldbyrdede forhold, men forklaringen herpå er sandsynligvis, at relativt flere kvinder, der har været udsat for fuldbyrdet voldtægt, henvender sig til voldtægtcentret, end kvinder udsat for forsøg på voldtægt.

⁶⁸ Hvor 82 pct. af overfaldsvoldtægterne er blevet politianmeldt, er det "kun" 67 pct. af de øvrige former for voldtægt.

meget unge og gerningsmændene ligeså. Et af de markante fund i undersøgelsen fra 2006 vedrørende de 13-17-årige i Midtjylland var, at de unge meget sjældent og meget nødtigt fortalte deres forældre om de seksuelle krænkelser, de havde været udsat for fra andre unges side.⁶⁹ Faktisk var det hovedreglen, at man ikke havde villet fortælle forældrene om det seksuelle overgreb, man havde været udsat for. 2 ud af 3 ofre for seksuelle krænkelser berettede, at deres forældre ikke havde fået kendskab til det skete, og at det også var sådan, man havde ønsket det skulle være. Selv når det drejede sig om tilfælde, hvor offeret syntes, det skete var temmelig eller meget alvorligt, var det over halvdelen (58 pct.), der ikke havde fortalt forældrene om det, og yderligere 25 pct. havde kun fortalt det, fordi de regnede med, at forældrene alligevel ville finde ud af det på anden vis. I de 10 voldtægter og forsøg herpå, som de 13-17-årige i Midtjylland havde været udsat for i 2005, havde 5 af ofrene – altså halvdelen – ikke fortalt deres forældre om det. Det var 4 tilfælde af fuldbyrdet voldtægt og 1 forsøg. I yderligere 1 tilfælde – et forsøg på voldtægt – havde offeret kun fortalt forældrene om det, fordi forældrene alligevel ville få det at vide. En nærmere statistisk analyse viste, at det i meget ringe grad var omstændigheder ved og omkring hændelsen, herunder sagens alvorlighedsgrad, der var afgørende for, om forældrene fik at vide, hvad der var sket. Det var i langt højere grad det generelle forhold mellem de enkelte forældre og deres børn. Jo mere dette forhold var præget af åbenhed, varme osv., desto større tilbøjelighed var der til at fortælle forældrene om de krænkelser, man havde været udsat for. Også ved andre former for overgreb viste der sig at være mange unge, der ikke havde villet fortælle deres forældre om de overgreb, de havde været udsat for, men for seksuelle krænkelser var det en exceptionel og bemærkelsesværdig stor andel. På denne baggrund er det næppe overraskende, at der stort set aldrig – jf. ovenfor – skete politianmeldelse. Blandt alle de seksuelle krænkelser, de unge havde været udsat for, var der kun 1 enkelt forhold – et forsøg på voldtægt – der var blevet politianmeldt, hvilket opgjort i anmeldelsesprocent for samtlige seksuelle krænkelser lige netop gav 1 pct. Udover en begrundelse i sagens ringe eller begrænsede alvorlighedsgrad viste den hyppigste grund til ikke at anmelde sig at være, at man ikke havde ønsket, at forældrene skulle få det at vide. Dette var angivet som grund i hver tredje sag.⁷⁰

Hun er 17 år, og er efter sit arbejde i byen med nogle venner. På det sidste har hun haft det dårligt psykisk, og hun har svært ved at styre sine bevægelser, når hun får alkohol. Den aften bliver hun meget fuld, og tillige får hun det meget dårligt. Vennerne kører hende hjem til kæresten, som hun har haft problemer med på det sidste. På grund af disse problemer går hun ikke ind til kæresten, da vennerne er kørt, men vil gå

⁶⁹ Balvig ovf. cit. (2006), s. 172-175.

⁷⁰ De eksempler, der umiddelbart nedenfor og i øvrigt i den resterende del af denne rapport resumeres, vedrører alle anmeldelser indgivet i perioden fra 2000-02. Med henblik på at anonymisere de implicerede, er der dels udeladt en række elementer i sagerne og dels ændret på den måde, sagerne beskrives og resumeres på.

hjem til sin stedfar. På vejen overfaldes hun og voldtages, formentlig ikke med sædafgang. Manden udøver ikke anden vold end at vælte hende. Derefter går hun hjem til kæresten, der finder hende liggende grædende på gulvet. Han insisterer på, at hun anmelder, hvilket hun ikke vil, men han får hende til det næste morgen. Til politiet fortæller hun bl.a., at hun er blevet voldtaget en gang før, da hun var 13 år. Dette forhold er ikke anmeldt, og det ønsker hun heller ikke.

Pige på 14 år melder til politiet, at hun er blevet overfaldet og voldtaget på et offentligt toilet. Hun siger, at gerningsmanden holdt hende fast i toiletbåsen og holdt hende for munden, da hun søgte at skribe. Ifølge pigen gennemførte han vaginalt samleje. Hun fortæller først sine forældre om det en måneds tid efter, og kun fordi hendes ekskæreste siger, at ellers gør han det. Efter voldtægten har hun skåret sig i håndledet på den ene arm, fordi hun har haft det meget dårligt. Hun signaliserer gerningsmanden bl.a. som sydlænding, 25-30 år, talende et sprog hun ikke forstod. Gerningsmanden er ikke fundet. Politiet har sat sagen i bero.

Studerende pige på 19 år voldtages af taxachauffør på vej hjem til kæreste fra diskotek. Da hun kommer hjem til kæresten, fortæller hun straks, hvad der er sket. Dagen efter ringes hun op flere gange af gerningsmanden, der bl.a. siger, at han har en lejlighed til hende. Én af gangene tager kæresten telefonen, og han hører gerningsmanden sige "du siger det ikke til nogen". Pigen vil ikke anmelde, men kæresten får hende til sidst til at love at gøre det næste dag. Da hendes far hører det, kører hen hende imidlertid straks til politiet. Hun fortæller, at hun ikke anmeldte, fordi hun ikke kan forstå, hvorfor hun ikke gjorde modstand. Hun fik for et par år siden en depression og har været hos psykolog og nu til psykiater. Hun har spist lykkepiller i et år. Årsagen er lavt selvværd.

En pige på 13 år har været i forlystelsespark med veninder, hvor hun har drukket et glas vodka. Da hun kommer hjem, kan hun ikke komme ind, fordi hun ikke har nøgle. En 41-årig mand, iraner der har boet i Danmark i 10 år, kommer forbi. Hun går med ham ind i opgangen til hans lejlighed for at få et glas vand. Ifølge pigen begår han voldtægt. Hun mener, der må have været noget i det glas vand, han gav hende, for hun blev døs og faldt i søvn efter overgrebet. Efter at have talt med veninder om det, anmelder hun det til politiet. Hun fortæller det derimod ikke til sin mor, fordi hendes mor er meget oprørt over, at hun ikke har været hjemme. Pigen bor alene med sin mor og storesøster, og har ingen kontakt med sin far. Den pågældende mand, iraneren, siger, at det var frivilligt, og at han troede hun var 15 år, fordi hun fortalte, at hun gik i 9. klasse. Der fandtes ingen mærker/spor efter tvang. Ger-

ningsmanden fortæller, at han stoppede, da hun sagde "av" (pigen ved ikke, om der er egentlig indtrængning, kun at det gør ondt – hun har ikke prøvet det før). Så mistede han lysten til hende. Han får udløsning på hendes mave. Han går i bad sammen med hende bagefter, fordi han er bange for kønssygdomme. Han synes, hun er underlig, når hun sådan bare vil gå i seng med ham. Påtale opgives på grund af bevisets stilling.

I en anden sag opgives påtale også på grund af bevisets stilling. Kvinden er her 51 og formentlig alkoholiker. Den pågældende aften var hun meget påvirket og havde drukket øl og vodka. Hun er hjemme hos sin formentlig ligeledes alkoholiserede kæreste, der overfaldes af en nabo og en af naboens venner på grund af noget gæld. Efter at have fået "et par på hovedet" løber kæresten fra lejligheden. En tredje nabo hører derefter naboen sige til denne ven: "Gå ind og knep hende". Vennen siger, at det kan han ikke, for han kan ikke få den op at stå. Senere fortæller han også politiet, at han er alkoholiker og ikke kan få erektion. Kvinden kan ikke på nogen måde give en sammenhængende forklaring, den er både mangelfuld og ændres undervejs. Da hun er ædru og afhøres igen, kan hun slet ikke huske noget og ønsker, at hun kan annullere anmeldelsen. Hun siger, at hun har psykiske problemer. Til at begynde med siger hun, at naboen har slået hende 2-3 gange i ansigtet, og det indrømmer han. Han siger, at det er fordi, hun tidligere har anmeldt ham for at sælge narko, hvorefter han blev anholdt i Tyskland. Han tager i øvrigt metadon og siger som de andre, at han ikke kan huske så meget om hændelsesforløbet. Hun fortæller også, at der bliver kastet noget vådt i ansigtet på hende, og på sofaen finder politiet en våd plet. Kvindens ur er desuden revet af. Naboen siger, at han slet ikke er kommet op med 2 venner for at afstraffe, men at det tværtimod er kvindens kæreste, der har kontak- tet nogle bodybuildere, som skulle tæve ham – men han fik dem heldig- vis "vendt" (noget med at de havde fælles bekendte), så de stak kvin- dens kæreste nogle i stedet. Naboens kæreste, som heller ikke husker så godt, fordi hun var på flere stesolider, siger, at de var 4, der spiste sammen – dvs. hende plus de to sigtede i sagen plus én de kalder "bo- dybuilder". Politiet finder da også 4 tallerkener hos dem. Kvindens kæ- reste, der jo altså angiveligt løber fra stedet, siger først, at han hører naboen sige til kvinden, at hun skal tage sine bukser af, og at de 2 sig- tede gør det, da hun ikke vil. Senere kan han heller ikke huske noget som helst af det skete. Der har indfundet sig et kollektivt hukommelses- tab.

Også når man kigger nærmere på de sager om fuldbyrdede overfalds- voldtægter, som er blevet anmeldt, og som indgår i den aktuelle under- søgelse vedrørende 2000-02, er der med ovennævnte som baggrund klare indikationer på, at der kan være et ganske betydeligt mørketal. Man kan således se, at der er en række sager, der er blevet anmeldt til trods for, at kvinden ikke har ønsket det. Det kan eksempelvis være

vidner, der har tilkaldt politiet, eller veninders forældre, efter at kvinden har fortalt det til en veninde, som herefter har fortalt det videre til sine forældre. Det kan også være forældre, der direkte har fået det at vide af deres datter, og som gør det til trods for, at datteren ikke ønsker det. En række af de sene anmeldelser har sin baggrund i, at en pige eller ung kvinde, ikke har fortalt om det, men hvor hun så siden bryder sammen efter at omgivelserne har bemærket, at der må være noget galt, hvorefter de – forældre, familie, veninder, partner eller hvem det nu er – så anmelder det. Det er ret indlysende, at der må være talrige hændelser, hvor der tilfældigvis ikke var vidner el.lign., hvor eksempelvis veninder, man har fortalt det til, ikke har fortalt det videre, og sager hvor kvinden ikke efterfølgende er brudt sammen – og hvor der, fordi det har været uønsket, ikke er sket politianmeldelse. Motiverne for, hvorfor man ikke har ønsket det, kan være mangfoldige. Det kan være flovhed, frygt for repressalier, selvbeprejdelse, konsekvensernes uoverskuelighed osv. – og det kan også være, at man "blot" ønsker at glemme det for på den måde hurtigst muligt at komme over det.

Når det i vidt omfang ikke synes at være selve alvorlighedsgraden, men tilfældige vidners tilstedeværelse, forhold til forældrene, det miljø det er foregået i mv., der er mest betydende for, om fuldbyrdede overfaldsvoldtægter anmeldes, bestyrker det antagelsen om, at der næppe kan antages at være sket de store reelle ændringer i anmeldelsestilbøjelighedens niveau fra 1990-92 til 2000-02. Måske er der oven i købet forhold, der umiddelbart kan have trukket anmeldelsestilbøjeligheden for fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i nedadgående retning såsom fremvæksten af centrene for voldtægtsofre, fordi disse centre for nogle kan fungere som alternativ hjælp i forhold til politianmeldelse og hvad dette indebærer. Man kan dog også argumentere for, at det har fået andre, der ellers ikke ville politianmelde, til at gøre det.

Det nærmeste man kan komme en egentlig dokumentation for, at der de seneste 10-20 år ikke skullet være sket nogen særlig ændring i anmeldelsestilbøjeligheden for overfaldsvoldtægter, er de tendenser der gør sig gældende i de store voldsofferundersøgelser.⁷¹ Her finder man fra 1995-96 til 2005-08 ikke nogen statistisk signifikant ændring i anmeldelsestilbøjeligheden for vold i de situationer, hvor offeret ikke kender gerningspersonen, altså for overfaldsvold, mens dette er tilfældet for kontaktvold og partnervold, hvor der er en statistisk signifikant øgning af anmeldelsestilbøjeligheden, jf. herom også tidligere.⁷²

⁷¹ Flemming Balvig og Britta Kyvsgaard: "Man anmelder da vold", Københavns Universitet/Justitsministeriet/Rigspolitiet/Det Kriminalpræventive Råd, februar 2009.

⁷² Også for overfaldsvold generelt finder man, at der – selv om det er den form for vold, der relativt oftest politianmeldes – absolut set er mange, der ikke anmelder. Såvel i 1995-96 som i 2005-08 var det under halvdelen af ofrene for overfaldsvold, eller "fjernhedsvold" som det somme tider kaldes, der anmeldte det til politiet – også hvor der var tale om synlige mærker eller fysisk skade som følge af volden.

Falsk anmeldelse af fuldbyrdet overfaldsvoldtægt?

Det er i en tidligere delrapport (Delrapport II) vist, at der blandt falske anmeldelser (i 2000-02), dels er en overvægt af fuldbyrdede voldtægter sammenlignet med forsøg, og dels er en vis overvægt af overfaldsvoldtægter. Det viser sig da også, når vi ser på sammenfaldet af fuldbyrdelse og overfald, at hver sjette af de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter – 16 pct. – var falske, dvs. at kvinden har indrømmet, at anmeldelsen var falsk og/eller er blevet sigtet for falsk anmeldelse. Der er ingen anden voldtægtsform, hvor andelen af falske anmeldelser er så høj som ved fuldbyrdet overfaldsvoldtægt.⁷³ Det er nok også den form for voldtægt, hvor der er relativt flest blandt de resterende, hvor det kan være særdeles vanskeligt at vurdere, hvad der faktisk er foregået. Her er nogle eksempler:

Kvinden har arbejde på et diskotek, hvor hun står i baren. I løbet af aftenen får hun en del at drikke. Hun går alene hjem, og bliver undervejs tilbudt et lift af en mand til kollegiet, hvor hun bor. Ifølge hendes anmeldelse gør han noget ved hende, men hun har svært ved at sige til politiet, hvad der er sket. Da de er ankommet til kollegiet, banker hun på mange døre, uden at der bliver åbnet. Hun har glemt sin nøgle. Hun ved ikke hvorfor, men hun kommer ind i mandens bil igen og kører rundt med ham. På et tidspunkt standser han bilen, og så løber hun væk. Der er ikke fundet nogen gerningsmand i sagen, der er blevet henlagt.

Kvinden er på kro, hvor hun sidder og drikker øl med nogle andre for at fejre en arbejdskollegas sidste arbejdsdag. På et tidspunkt er hun træt og vil hjem. Hun bliver tilbudt et lift sammen med to andre. Undervejs bliver de stoppet af politiet og chaufføren anholdt for spirituskørsel. En anden mand i bilen siger til hende, at hun må sove i hans lastbil. Det afslår hun, fordi hun vil have en rigtig seng. Derefter tilbyder han hende en rigtig seng hos en af hans venner. Hun går sammen med ham og får et værelse der. De siger godnat til hinanden, og han tager af sted. Hun falder i søvn med det samme. Senere vågner hun ved, at mandens ven trækker sig tilbage og spørger: "Fortryder du?" Kvinden forklarer til politiet, at hun sover meget dybt, og at hun har været indlagt et par gange efter at have haft tilfælde med udfald og efterfølgende trancelignende søvntilstand. Påtale opgives under henvisning til bevisets stilling.

⁷³ For fuldbyrdede kontaktvoldtægter var procenten 9 og for fuldbyrdede partnervoldtægter 4. Under ét var hver tiende (10 pct.) af de anmeldte fuldbyrdede voldtægter falske, mens det af forsøgene var 4 pct. (4 pct. ved forsøg på overfaldsvoldtægt, 3 pct. ved forsøg på kontaktvoldtægt og 2 pct. ved forsøg på partnervoldtægt). Af det samlede antal anmeldte overfaldsvoldtægter (forsøg plus fuldbyrdede) var 8 pct. falske. Det samme var tilfældet for det samlede antal kontaktvoldtægter, mens det ved det samlede antal partnervoldtægter var 4 pct.

En pige har været til et selskab sammen med sine forældre. Faderen tager hjem først, og da datteren og moderen kommer hjem, begynder forældrene at skændes. Pigen løber væk fra huset. Hun beretter, at hun så bliver overfaldet af tre drenge i nærheden af en skole. En af drengene siger til de andre drenge, at hun kun er en pige, og at de derfor skal lade hende være, og så stopper de. Hun ved ikke præcis, hvad en af dem gør ved hende, men måske har han haft sin penis eller en finger inden i hende. Der findes ingen gerningsmand, og sagen sættes i bero.

En kvinde har fået godt og vel en flaske vodka at drikke og har taget kokain. Over for politiet ændrer hun sin forklaring hver gang, hun bliver afhørt. Hun siger, at hun er blevet voldtaget af en tyrker. Hun sidder på en bænk foran en bekendts opgang, og venter på at han skal komme hjem. To tyrkere begynder at snakke med hende. Hun spørger dem, om de har cigaretter, og en af dem siger, at han vil købe nogen til hende. Hun bliver tilbage sammen med den anden. Han begynder at kysse hende på munden, selv om hun afviser det. Han trækker hende derefter hen på et græsområde eller en parkeringsplads og voldtager hende. På et tidspunkt siger hun, at hun er blevet voldtaget af to tyrkere. Hun kan ikke huske eller beskrive noget. Hun ved bare, at hun er blevet voldtaget. Der er et brev i sagen skrevet af politi fra en assistanceafdeling, hvor der står, at de ikke tror på, at der har fundet en voldtægt sted. Der findes ingen gerningsmand/gerningsmænd, og sagen sættes i bero.

En kvinde, der anmelder voldtægt, er kendt i politiets kriminalregister for blandt andet falsk anmeldelse. Der står i sagen, at såvel politi som læge finder hende utroværdig. Hun ændrer sin forklaring hele tiden. Af en notits i sagen fremgår det, at hun tilsyneladende ikke virker særligt interesseret i opklaringen, muligvis fordi der ikke er noget at opklare. Ifølge hendes forklaring møder hun tre tyrkere på en benzinstation og bliver tvunget ind i en bil, hvor hun skal drikke en øl. Hun kan mærke i kroppen, at der var noget i øllen. De kører et stykke tid og standser så bilen. Alle står af. Derefter voldtager de tre tyrkere hende på skift. Efterfølgende bliver hun kørt tilbage til benzinstationen. Hun anmelder også røveri af 800 kr., som hun havde i sin BH (senere siger hun strømpe). Der findes ingen gerningsmænd, og sagen henlægges.

En kvinde fortæller politiet, at hun var sammen med sin kæreste hos en ven, og at de havde fået meget at drikke. Hendes promille måles til 1,83. Hun kan ikke huske meget, og hun ændrer mening mange gange, mens hun bliver afhørt. Ifølge hendes beskrivelse blev hun sur og gik fra lejligheden. Hun gik hen til en benzinstation for at købe cigaretter. Hun bliver overfaldet af en mand, der kommer bagfra. Ifølge kvinden havde manden ingen bukser på. Han trak hendes bukser ned og prøvede at trænge ind i hende. Hun tror ikke, at det lykkedes. Måske fordi hun råb-

te, løb han væk, måske fordi en anden mand råbte noget, eller måske fordi en bil kørte forbi. På benzinstationen beder hun en mand om hjælp, og han kører hende til politiet. Politiet spørger hende, hvor de cigaretter er, hun købte. Uden at uddybe det nærmere svarer hun, at de måske er i gerningsmandens bil, og at hun glemte cigaretterne der. Politiet spørger hende, om hun er sikker på, at hun er blevet overfaldet, eller om det kunne være muligt, at hun var faldet på grund af hendes spirituspåvirkethed. Hun er sikker på, at hun er blevet overfaldet. Hun kan bare ikke forklare/huske detaljerne. Der findes ingen gerningsmænd, og sagen sættes i bero.

En pige på 10 år er alene hjemme sammen med en veninde. Hun lægger mærke til, at der er to mænd, der observerer dem gennem vinduet. De bliver bange og ringer til pigens mor, der kommer hjem. Om aftenen, da familien er gået i seng, går pigen en tur. Ifølge hendes beretning møder hun så de to mænd på vejen, og de tager hende med til legehuset på legepladsen. Her binder de hendes hænder med et tykt reb. De tager tøjet af hende, og de tager også deres eget tøj af. Den ene mand voldtager hende. Pigen fortæller det til sin veninde, hvis moder er pigens lærer. Læreren snakker med pigens mor, og sagen bliver anmeldt til politiet. Pigen siger til sin mor, at den ene mand gjorde ved hende, hvad gifte mennesker gør. Moderen spørger, om han har haft sin tissemand oppe i hende. Det har han, siger hun. Ved undersøgelse på hospitalet findes ingen spor. Hun er stadig jomfru, og der er ikke nogen læsioner. Advokaten prøver at spørge pigen, hvad manden har gjort ved hende. Hun spørger, om pigen ved, hvad en voldtægt er. Det ved hun godt, siger hun, men siger nu, at de har taget hende på kroppen. Hun bliver spurgt, om de har rørt hende i skridtet. Det har de ikke. Efterforskningen indstilles efter retsplejelovens § 749, stk. 2.

Også i 1990-92 var fuldbyrdede overfaldsvoldtægter den form for voldtægt, hvor der var relativt flest falske anmeldelser. I 1990-92-undersøgelsen blev falske anmeldelser afgrænset alene som anmeldelser, hvor kvinden var blevet sigtet for falsk anmeldelse. Bruger man denne afgræsning, kommer man frem til, at 10 pct. af anmeldelserne vedrørende fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i 2000-02 var falske. I 1990-92 var det 9 pct. Der er således ikke umiddelbart tegn på, at der er sket ændringer fra 1990-92 til 2000-02 i forekomsten af falske anmeldelser vedrørende fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, ligesom det er påvist i Delrapport II, at der heller ikke er det for alle anmeldte voldtægter under ét.

Derimod er der tegn på, at der er sket forskydninger med hensyn til, hvem der anmelder falsk, og hvem de rettes mod i de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter. Forskydningerne går, som vi skal se længere fremme, i præcis samme retning som forskydningerne i de ikke-falske: For det

første er det relativt flere unge kvinder, der anmelder falsk, og relativt færre ældre. I 1990-92 anmeldte 10 pct. af kvinderne under 31 år falsk, i 2000-02 18 pct. For de kvindelige anmeldere på 31 år og derover var det henholdsvis 9 pct. og 6 pct. For 2002-02 betyder det, set på den anden led, at tæt ved 9 ud af 10 af de kvinder, der blev sigtet for falsk anmeldelse af fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, var 30 år eller yngre.

For det andet er det relativt flere af gruppevoldtægterne, der er falske, og relativt færre af solovoldtægterne. I 1990-92 blev 14 pct. af de kvinder, der anmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt med flere gerningspersoner, sigtet for falsk anmeldelse, i 2000-02 18 pct. For de anmeldte solovoldtægter er procenterne henholdsvis 8 og 6 pct.

Om de falske anmeldelser af fuldbyrdet overfaldsvoldtægt i 2000-02 – hvor man med den udvidede definition af falsk anmeldelse kommer op på de nævnte 16 pct.⁷⁴ – kan af øvrige karakteristika fremhæves, at de var relativt overrepræsenterede uden for storbykredsene.⁷⁵ Desuden var de, som det også er fundet for alle falske anmeldere under ét, mere belastede, og de befandt sig i en mere problematisk livssituation, end de kvinder, der ikke anmeldte falsk. Med hensyn til etnicitet var kvinder med et asiatisk eller afrikansk tilhørsforhold væsentligt overrepræsenterede. Ingen af de prostituerede, der anmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, anmeldte falsk.

Udviklingen i fuldbyrdede overfaldsvoldtægter

I 1990-92 var der i alt 136 politianmeldte *ikke-falske* fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, og det var ikke meget anderledes i 2000-02: 133. Det svarer i hele perioden til ca. 45 tilfælde om året eller knapt 1 i gennemsnit om ugen. Det skal understreges kraftigt, at disse tal er *vægtede*. Tallene er vægtede med henblik på at gøre dem mest muligt sammenlignelige for de to perioder, jf. beskrivelserne heraf tidligere, fordi vort fokus i denne delrapport er på udviklingen og de mulige ændringer. Tallene kan således bl.a. ikke sammenlignes med de tal, der blev præsenteret i prologen – og de kan heller ikke sammenlignes med de tal for fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, der præsenteres i andre delrapporter vedrørende 2000-02. Også når det er tal, der alene vedrører 2000-02, er det af hensyn til paralleliteten med de øvrige oplysninger, de vægtede tal, der danner basis. Hovedforskellen er, at de tal, der i det følgende præsenteres for 2000-02, vedrører forhold, der har *gerningstidspunkt* i denne periode, mens tallene i prologen og andre delrapporter – med mindre andet er angivet – vedrører forhold, der har *anmeldelsestidspunkt* i perioden 2000-02.⁷⁶

⁷⁴ I den udvidede definition indgår sager, hvor kvinden har sagt, at der var tale om falsk anmeldelse og/eller er blevet sigtet for falsk anmeldelse.

⁷⁵ Dvs. uden for følgende politikredse: København, Odense, Århus og Ålborg.

⁷⁶ At tallene er vægtet i forhold til 1990-92 betyder først og fremmest, at der er foretaget korrektion for, at mens det i 2000-02 viste sig muligt, at få ca. 98 pct. af sagerne med i undersøgelsen, så var det i 1990-92 "kun" ca. 90 pct.

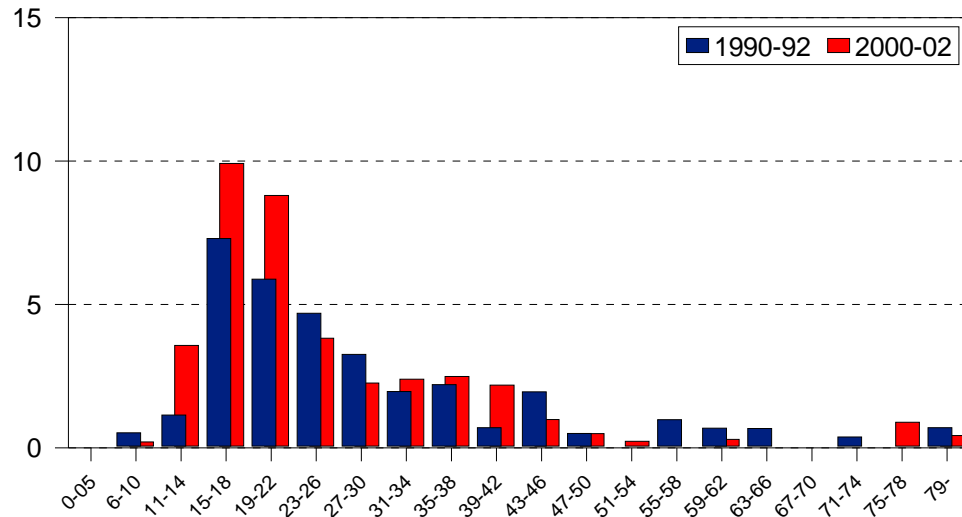
Antallet er politianmeldte ikke-falske fuldbyrdede overfaldsvoldtægter – det vægtede antal! – er altså stort set uændret fra 1990-92 til 2000-02 – men har disse voldtægter ændret karakter? Er der sket ændringer i, 1) hvem der udsættes for dem eller anmelder dem (*kvinden*), 2) hvem der begår disse voldtægter eller udpeges som gerningsmænd (*manden*) og/eller 3) i selve forbrydelsens karakter (*forbrydelsen*)?

Kvinden

Risikoen for en kvinde for i løbet af 1 år at blive udsat for en fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der anmeldes til politiet, er 2 pr. 100.000.

Risikoen er stærkt afhængig af alder, idet det først og fremmest er de unge, der udsættes. Størst var risikoen for den seneste periode, 2000-02, således for de 15-18-årige, hvor 10 ud af 100.000 blev udsat, jf. figur 7. Herefter fulgte de 19-22-årige, hvor risikoen var 9 pr. 100.000. For de 11-14-årige og de 23-26-årige var risikoen 4 pr. 100.000. For samtlige aldersgrupper fra 43 år og opefter var risikoen mindre end 1 pr. 100.000, dvs. mindre end en tiendedel af de unges risiko.

Figur 7. Antal kvinder pr. 100.000 i forskellige aldersklasser der årligt har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt (ikke-falske) i perioderne 1990-92 og 2000-02

Der er en klar tendens til, at de udsatte kvinder er blevet (endnu) yngre i ti-året fra 1990-92 til 2000-02. Risikoen er steget ret markant for de 11-22-årige. Forholdsmæssigt er risikoen steget mest for de 11-14-årige, hvor der er sket en tredobling af risikoen. Da den samlede risiko jo ikke er steget, må den også være faldet for visse aldersgrupper. Det ser ud til især at være for de 23-30-årige og for kvinder over 42 år.

I 1990-92 var en fjerdedel af de udsatte kvinder under 18 år og 10 måneder gamle, halvdelen var under 24 år og 8 måneder, mens tre fjerde-

dele var under 35 år. I 2000-02 havde disse grænser rykket sig nedad, så en fjerdedel af de udsatte her var under 17 år og 11 måneder, halvdelen under 22 år og 7 måneder og tre fjerdedele under 32 år og 4 måneder.

Tabel 9. Procentvis fordeling efter nationalitet af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt

	1990-92	2000-02
Dansk	90%	87%
Grønlandsk	4%	5%
Andet	5%	8%
ALLE	99%	100%

Kvinden er knap 40 år og grønlænder. Hun har været på Christiania. På vej hjem bliver hun overfaldet af en ukendt person på en sti i nærheden. Hun gennemfører fuldbyrdet samleje angiveligt i vagina. Kvinden husker intet nærmere om episoden. Hun havde drukket ret meget, og man finder desuden rester af cannabis i urinen på hende, samt sæd i vagina. Man finder ikke manden til trods for, at DNA profil findes.

I 2000-02 var 1 ud af 20 kvinder, der anmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, grønlænder, hvilket er en betydelig overrepræsentation i forhold til, hvor mange grønlandere, der befinder sig i Danmark.⁷⁷ Denne overrisiko har ikke ændret sig fra 1990-92 til 2000-02.

I 2000-02 havde 5 pct. af de kvinder, der boede i Danmark, ikke dansk statsborgerskab. Blandt de udsatte var det 8 pct., så udenlandske kvinder har en vis overrisiko, der dog ikke er af tilnærmelsesvis samme størrelsesorden som de grønlandske kvinder.⁷⁸ Der er lidt flere udenlandske kvinder blandt de udsatte i 2000-02 sammenholdt med 1990-92, men ændringen i nationalitetsfordelingen svarer ganske tæt til ændringen i det hele taget i denne periode. I 1990-92 havde 3 pct. af de kvinder, der boede i Danmark på dette tidspunkt, ikke statsborgerskab.

En 23-årig kvinde af asiatisk afstamning voldtages på massageklinik. Hun har arbejdet 1½ måned som prostitueret på massageklinikken. Det er en gruppevoldtægt med tre gerningsmænd, der kommer fra et øst-land (1 asylsøger plus 2 der er på besøg). Det viser sig, at de over en periode har røvet flere massageklinikker, men "kun" ét sted har de vold-

⁷⁷ Grønland indgår ikke i det geografiske område, der belyses i undersøgelse.

⁷⁸ En mere præcis vurdering af overrisikoen forudsætter, at der tages højde for mulige forskelle i aldersfordelingen. Der henvises til Delrapport V, der generelt belyser de kvinder, der anmelder voldtægt.

taget. Alle stederne har de været meget voldelige, f.eks. slået, sparket, taget halsgreb, tapet hænder og fødder, truet med kniv og pistol. I denne sag tager de en af de prostituerede ind i et andet rum og voldtager hende på skift. Der er tale om vaginal, oral og anal samleje. De efterlader sig DNA-spor i form af sæd og kan derfor sættes i forbindelse med røveriet. Desuden har de kosterne fra røveriet (penge, telefon og smykker). De opspores og anholdes, fordi de bruger en stjålen telefon til at kommunikere med. Kvinden er stærkt psykisk påvirket af det skete, og hun har en række fysiske skader.

Kvinder, der lever som prostituerede, antages gerne at være i en særlig udsat position med hensyn til risikoen for at blive udsat for voldtægt. Dette bekræftes da også af undersøgelserne, idet 6 pct. – i såvel 1990-92 som 2000-02 – af de kvinder, der har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, var prostituerede. Videns- og Formidlingscenteret for Socialt Udsatte⁷⁹ har beregnet, at der – som minimum⁸⁰ – var 3.886 prostituerede i Danmark i 2002-03. På basis heraf kan det videre beregnes, at prostituerede synes at have en risiko for at blive udsat for politianmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der er i størrelsesordenen 40 gange større end kvinder i almindelighed.

Tabel 10. Procentvis fordeling af de kvinder der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter om kvinderne har udøvet modstand

	1990-92	2000-02 (inklusive verbal modstand)	2000-02 (eksklusiv verbal modstand)
Udøvet modstand	51%	72%	62%
Ikke udøvet modstand	49%	19%	29%
Uoplyst	0%	9%	9%
ALLE	100%	100%	100%

Tæt ved 3 ud af 4 kvinder, der anmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, 72 pct., har i 2000-02 gjort en eller anden form for modstand, jf. tabel 10. Hvis man ser bort fra verbal modstand såsom at forsøge at tale manden til fornuft, sige man lider af en kønssygdom, er gravid, har menstruation mv., så er det 62 pct., der har gjort modstand. Heraf kan udledes, at 1 ud af 10 "kun" har gjort verbal modstand. Hver tredje har

⁷⁹ Nell Rasmussen: "Prostitution i Danmark", Servicestyrelsen, Socialministeriet, 2007. Her findes også tal for årene efter 2002-03 (der er sket en stigning). Se også www.vfcudsatte.dk

⁸⁰ Tallet vedrører "den synlige prostitution", dvs. det er beregnet på basis af prostitutionsannoncer og Reden KFUK's tal for kontakter med gade prostituerede mv.

skreget/råbt, og hver femte har forsøgt at skubbe manden væk. Det sidste er minimumstal, for yderligere en del af kvinderne har forsøgt at vride sig fri mv., hvor det bliver mere eller mindre tilfældigt, om man vil kalde det for skub eller ej.

Det er uklart, om verbal modstand helt eller delvist er medregnet som modstand i undersøgelsen vedrørende 1990-92, men uanset om dette er tilfældet, kan man se, at der i 2000-02 er flere kvinder, der har gjort modstand, end i 1990-92.⁸¹

Der er også lidt flere kvinder, der er kommet fysisk til skade i 2000-02 end i 1990-92, jf. tabel 11.

Tabel 11. Procentvis fordeling af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter om kvinderne har fået fysiske skader

	1990-92	2000-02
Fysiske skader	61%	68%
Ikke fysiske skader	39%	21%
Uoplyst	0%	12%
ALLE	100%	101%

I 2000-02 fik 2 ud af 3 fysiske skader som følge af den politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægt. Det drejede sig fortrinsvis om hudaf-skrabninger/rifter (42 pct.), blå mærker (38 pct.), hævelser/ømhed (35 pct.) samt skader i eller ved vagina (18 pct.) og/eller blødninger/blodansamlinger (15 pct.). 1 ud af hver 25 blev pådraget en kønssygdom/infektion, og 1 pct. blev gravid. De fysiske skader bliver i øvrigt beskrevet nærmere i Delrapport V.

Så vidt det har kunnet vurderes ud fra de foreliggende dokumenter, var der ingen – hverken i 1990-92 eller i 2000-02 – der fik varige fysiske mén. Et alvorligt og vigtigt forbehold er her, at vi ikke er fuldstændig sikre på, at alle eventuelle dødsfald indgår i datamaterialet, jf. bemærkningerne herom i Delrapport I (note 9).

⁸¹ Kvindernes eventuelle modstand, denne modstands form og mulige ændringer fra 1990-92 til 2000-02 uddybes nærmere i afsnittet om *Forbrydelsen*, se især tabel 24.

Tabel 12. Procent af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der er kommet fysisk til skade, set i forhold til om kvinderne har udøvet modstand

	1990-92	2000-02 (inklusive verbal modstand)	2000-02 (eksklusiv verbal modstand)
Udøvet modstand	61%	69%	73%
Ikke udøvet modstand*	61%	63%	59%
ALLE	61%	68%	68%

* Inkluderer uoplyste.

Man kunne forestille sig, at der var en sammenhæng mellem udøvelse af modstand og forekomsten af fysiske skader, men dette var *ikke* tilfældet i de politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i 1990-92. 61 pct. af kvinderne kom fysisk til skade, uanset om de gjorde modstand eller ej. I 2000-02 har situationen ændret sig lidt. Det er stadig omkring 6 ud af 10 af de kvinder, der ikke har gjort modstand, der er kommet til skade, men nu er det tilfældet for omkring 7 ud af 10 af de kvinder, der gjorde modstand. Der er flere mulige forklaringer herpå. Det kan være en tilfældighed. Det kan skyldes, at kvindernes modstand er blevet mindre effektiv, eller det kan være en reaktion på, at kvindernes modstand er blevet kraftigere. Det er også en mulighed, at mandens brug af vold og tvang gennemgående er blevet kraftigere og alvorligere. Under alle omstændigheder er forskellen af begrænset størrelse.

Psykiske skader er langt vanskeligere at afgrænse og vurdere, ikke mindst når man – som i de gennemførte undersøgelser – er overladt til forhåndenværende skriftlige dokumenter. På grund af materialets karakter og det stærke subjektive element i afgrænsningen, er vurderingen, at det ikke er forsvarligt at sammenligne oplysninger fra 1990-92 med 2000-92. I 2000-02 er der anvendt en afgrænsning, hvor der kun er markeret for "psykiske skader", når der er tale om voldsomme psykiske reaktioner efter voldtægten og ikke "kun" "almindelige" reaktioner. "Almindelige" reaktioner kan f.eks. være chok, sorg, angst, vrede, beherskelse og/eller forvirring.

Såvel spørgsmålet om fysiske som psykiske skader i 2000-02 vil blive grundigere analyseret i Delrapport V om *Kvinden*. Udover at man dér vil se på alle de anmeldte voldtægter, inddrages der også registeroplysninger om de helbredsmæssige forhold i analysen.

Hver femte af kvinderne i 2000-02 (20 pct.) viser sig at have haft voldsomme psykiske reaktioner ovenpå den politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægt såsom voldsom angst, hukommelsestab, total apati, voldsom vrede/aggression, desorientering mv.

Ifølge hvad kvinderne selv har oplyst, og hvad der fremgår af dokumenterne, så har godt og vel halvdelen (51 pct.) efterfølgende været i behandling for de psykiske følgeskader, først og fremmest psykologbehandling (38 pct.⁸²). I 1990-92 var det kun hver femte (20 pct.), så trods usikkerhederne må det antages at afspejle, at hjælp til de udsatte kvinder er blevet mere almindeligt fra 1990-92 til 2000-02, hvor blandt andet også de to største centre for voldtægts ofre er kommet til og er i funktion i hele (Århus) eller næsten hele (København) perioden.

I 2000-02 har 5 pct. af kvinderne været på krisecenter forinden kontakten med politiet, 46 pct. har været det efterfølgende og 3 pct. såvel forinden som efterfølgende. Det betyder, at over halvdelen, 54 pct., har været på krisecenter. Af samtlige kvinder, der har anmeldt ikke-falske fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, har 33 pct. været på centret for voldtægts ofre på Rigshospitalet i København, 11 pct. har været på centret i Århus, 4 pct. på centret i Odense, tilsvarende 4 pct. på centret i Kolding, mens 1 pct. har været på centret i Ålborg og 1 pct. andetsteds.

Overfaldsvoldtægt ses tit beskrevet som en forbrydelse, der kan ramme enhver kvinde. Det er det pludselige overfald af en kvinde på vej hjem fra arbejde, en kvinde der sover i sit soveværelse, en kvinde der går gennem sin have op til sit hus eller træder ind i en trappeopgave, en kvinde på vej ud eller ind af sin bil eller som cykler fredeligt på en stille vej osv. Det kan foregå på vej hjem fra indkøb en solbeskinnet eftermiddag, det kan ramme en pige der går fra skole eller en kvinde i en taxa på vej hjem fra diskotek en lørdag nat. Ingen kvinde, der er alene, eller hvis omgivelser ikke yder "beskyttelse"/"afskrækkelse" nok, kan føle sig sikker. Dette er da også utvivlsomt rigtigt. Overfaldsvoldtægter bliver begået i mange forskellige situationer og over for mange forskellige kvinder – jf. eksempelvis de konkrete sager, der forskellige steder beskrives og resumeres i nærværende og andre delrapporter.

⁸² Hertil skal lægges 5 pct., der allerede var i psykologbehandling, da voldtægten skete.

Tabel 13. Procentvis fordeling af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter kvindernes erhverv

	1990-92	2000-02*
Uden arbejde	22%	14%
Skoleelev/studerende/lærling	34%	48%
Pensionist	13%	11%
Bistandsmodtager	2%	8%
Arbejdsmand/specialarbejder	10%	12%
Håndværker	8%	2%
Funktionær/tjenestemand	3%	1%
Handel/kontor	4%	1%
Selvstændig	1%	0%
Akademiker	0%	1%
Andet	3%	3%
ALLE	100%	101%

* Der var uoplyste i denne periode. De er ikke medtaget i opgørelsen her.

Det er imidlertid ikke det samme som at sige, at alle situationer er lige risikable, eller at alle kvinder løber en lige stor risiko. Vi har eksempelvis allerede konstateret, at prostituerede har en særlig høj risiko, og vi har konstateret det samme for kvinder med en grønlandsk baggrund. Tabel 13 giver en oversigt over de udsatte kvinders beskæftigelsesmæssige baggrund, og her bliver vi først og fremmest igen mindet om, at unge kvinder har en langt større risiko end midaldrende og ældre kvinder, idet over en tredjedel af de kvinder, der var udsat for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt i 1990-92 (34 pct.) var skoleelever/studerende/lærlinge, og i 2000-02 var det næsten hver anden (48 pct.) – en ændring der reflekterer, at de udsatte kvinder er blevet yngre. Der skal gøres opmærksom på, at "pensionister" i opgørelsen næsten udelukkende er førtidspensionister og ikke alderspensionister.

I den undersøgte periode er det omkring halvdelen af alle kvinder, fra spædbørn til oldinge, der er erhvervsmæssigt beskæftigede, men blandt de kvinder, der var udsat for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, var det i 1990-92 kun omkring hver fjerde (26 pct.). I 2000-02 var skævheden endnu større, idet det her kun var hver sjette, der var erhvervsmæssigt beskæftiget (17 pct.). Kvindelige akademikere, selvstændige og i 2000-02 også kvinder beskæftiget som håndværkere, i handel/kontor eller som funktionærer/tjenestemænd er næsten fraværende blandt de udsatte kvinder, og udgør under alle omstændigheder en langt mindre andel, end de udgør af befolkningen som helhed.

Hvis vi alene ser på de kvinder, der har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, og som er over 30 år, er der her naturligvis kun få elever/studerende/lærlinge, men det betyder ikke, at de fleste af disse kvinder så er erhvervsmæssigt beskæftiget. I begge perioder er over en tredjedel førtidspensionister på anmeldelsestidspunktet. Kun henholdsvis 29 pct. i 1990-92 og 19 pct. i 2000-02 var erhvervsmæssigt beskæftigede. Dette afspejler en klar tendens til, at de udsatte kvinder beskæftigelsesmæssigt ikke blot i udgangspunktet er betydeligt dårligere stillet end befolkningen som helhed, men at denne situation forværres yderligere over tid. I 1990-92 var 17 pct. af de udsatte kvinder over 30 år uden arbejde,⁸³ i 2000-92 var det 27 pct. I 1990-92 var knapt hver fjerde (24 pct.) beskæftiget som faglært arbejder, funktionær/tjenestemand, i handel/kontor, som selvstændig eller som akademiker. Ti år senere, i 2000-02, var det kun 6 pct., der havde én af disse former for beskæftigelse.

De politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter vender så at sige i markant grad den tunge ende nedad: De rammer fortrinsvis helt unge og/eller beskæftigelsesmæssigt og socio-økonomisk dårligt stillede kvinder. Og det er blevet skævere og tungere med tiden.

Der er andre måder, man kan være belastet på, end beskæftigelsesmæssigt, men det er den eneste form for "belastethed", hvor vi i undersøgelsen har haft mulighed for at se på eventuelle ændringer over tid. For kvinderne i 2000-02 er det muligt at belyse en række yderligere forhold, idet tal herfor gennemgående må betragtes som minimumstal. Det er gjort i tabel 14.

Et beskæftigelsesproblem i "snæver" forstand er i tabellen afgrænset således, at man er uden arbejde, pensionist (typisk førtidspensionist) eller bistandsmodtager. Et beskæftigelsesproblem i "udvidet" forstand er ensbetydende med, at man positivt ved, at kvinden ikke er studerende og ej heller beskæftiget som arbejder (ufaglært/special/faglært), funktionær/tjenestemand, handel/kontor, selvstændig eller akademiker. I denne udvidede afgrænsning placeres bl.a. de uoplyste som kvinder med et beskæftigelsesproblem.

⁸³ Dette betyder dog ikke nødvendigvis, at de er arbejdsløse. Også hjemmegående husmødre er med i denne gruppe.

Tabel 14. Procent af de kvinder i forskellige aldersklasser, der i 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på anmeldelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger

	-30 år	31 år -	ALLE
Beskæftigelsesproblem (snævert)	12%	58%	25%
Beskæftigelsesproblem (udvidet)	38%	77%	49%
Misbrugsproblem (alkohol/narkotika/medicin)	4%	28%	11%
Mentalt retarderet	6%	5%	6%
Psykiske problemer	16%	34%	21%
Tidl./aktuelt i psykologisk/psykiatrisk beh.	12%	18%	14%
Tidl. udsat for sexovergreb	6%	15%	9%
Prostitueret	5%	10%	7%
Fysisk handikappet	6%	10%	7%
Bor på gaden, er i fængsel el.lign.	4%	0%	3%
Kriminalitet (kendt i KR)	10%	29%	15%
Et eller flere af ovenstående problemer (snævert)			
	34%	80%	47%
Et eller flere af ovenstående problemer (udvidet)			
	51%	87%	61%

Godt hver tiende af de udsatte kvinder er noteret i sagerne som havende et misbrugsproblem. For de ældre (31 år og opefter) er 15 pct. noteret som alkoholikere, hvortil kommer 5 pct., der er det ifølge sladder/rygter, og 5 pct. der tidligere har været det. 4 pct. af de unge og 16 pct. af de ældre er noteret som narkotikamisbrugere, hvortil for sidstnævnte gruppe kommer 3 pct., der har været det tidligere.

6 pct. er mentalt retarderede, og det er et af de få områder, hvor der ikke er forskel mellem de unge og de ældre udsatte kvinder. Spørgsmålet om mental retarderetthed er et af de spørgsmål, hvor man med rimelighed kan regne med, at oplysningerne i dokumenterne er fyldestgørende.

Mere end hver femte (21 pct.) har ifølge dem selv eller lægeerklæringer mv. psykiske problemer – for de unge er det hver sjette og for de ældre

hver tredje. Ved psykiske problemer er også medregnet egentlige psykiske sygdomme. 8 pct. af de udsatte kvinder lider under en diagnostiseret manio-depressiv psykose (7 pct. af de unge, 10 pct. af de ældre).

Hver syvende har været eller er på tidspunktet for den anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægt under psykologisk/psykiatrisk behandling – 12 pct. af de unge og 18 pct. af de ældre. 5 pct. af de unge og 11 pct. af de ældre var i psykiatrisk behandling, da de anmeldte overgrebet.

Et af de mulige problemfelter, der givetvis er underrapporteret i undersøgelsen, er forekomsten af tidligere sexovergreb. Alligevel viser det sig, at 11 pct. af de udsatte kvinder er noteret for at have været udsat for sådanne overgreb, 6 pct. af de unge og 15 pct. af de ældre.

Andelen af de udsatte kvinder, der var prostituerede på anmeldelsestidspunktet, er tidligere omtalt. Af tabel 14 kan ses, at det er hver tyvende af de unge og hver tiende af de ældre.

7 pct. er fysisk handikappede, 6 pct. af de unge og 10 pct. af de ældre.

Det problem, som færrest er belastet med, af de problemer/belastninger, der belyses her, er at bo på gaden, være anbragt i fængsel el.lign. 3 pct. var i denne situation, alle tilhørende den yngste gruppe. Man kan ikke lade være med at spekulere over, om vi ikke akkurat her har at gøre med kvinder, der befinder sig i en situation, hvor selv fuldbyrdede voldtægter i væsentlig grad underanmeldes til politiet, jf. bemærkninger herom tidligere.

15 pct. af de udsatte kvinder er registreret i politiets kriminalregister for tidligere at have begået kriminalitet. Kriminalitet betyder i denne sammenhæng straffelovsovertrædelse(r) og/eller særlovovertrædelse(r), idet dog eventuelle færdselslovsovertrædelser ikke er med. For de unge er det hver tiende og for de ældre mellem hver fjerde og hver tredje (29 pct.). 1 ud af hver 20 af de kvinder, der har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, er registreret en eller flere gange for voldskriminalitet.

Under ét er det næsten hver anden af de udsatte kvinder, der er noteret for mindst et af de problemer, der er anført i tabel 14 (47 pct.), og bruger vi den udvidede version af beskæftigelsesproblemer, er det flertallet (61 pct.). Med den udvidede definition er det også over halvdelen af de unge, og hele 87 pct. af de ældre.

For de fleste af de problemer og belastninger, der er belyst her, er det forbundet med store vanskeligheder – hvis det overhovedet er muligt – at sammenligne med, hvordan det forholder sig med den kvindelige del af befolkningen som helhed. Der er imidlertid ingen tvivl om, at de fleste af problemerne/belastningerne er overrepræsenterede blandt de udsatte kvinder. I meget høj grad rammer en af de alvorligste forbrydelser, der findes – fuldbyrdet overfaldsvoldtægt – ikke i flæng, men kvinder der i forvejen lider under svære sociale vilkår og svære personlige forhold og belastninger. I Delrapport V om kvinden beskrives de helbredsmæssige forhold for alle kvinder, der anmeldte voldtægt.

Som om dette ikke er nok, er det især de belastede kvinder, der får såvel (yderligere) fysiske som psykiske skader af selve overgrebet, jf. tabel 15. I tabellen er anvendt det "snævre" belastethedsindeks.

Tabel 15. Procent af de kvinder, der 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, der er kommet fysisk og/eller psykisk til skade, set i forhold til kvindernes problemer/belastethed

	Kvinder med problemer	Kvinder "uden" problemer
Hverken fysiske eller psykiske skader	19%	36%
Fysiske skader	53%	51%
Psykiske skader	5%	4%
Fysiske og psykiske skader	23%	9%
ALLE	100%	100%

76 pct. af de i forvejen belastede kvinder har lidt fysisk skade over for 60 pct. af de kvinder, der ikke som udgangspunkt var belastet med beskæftigelsesmæssige, psykiske el.lign. problemer. Tilsvarende har mere end hver fjerde af de belastede kvinder (28 pct.) oveni fået voldsomme psykiske skader af selve hændelsen, mens dette "kun" gælder for under det halve, 13 pct., af de ikke-belastede.

Mindre end hver tiende af de ikke-belastede kvinder har fået såvel fysisk som voldsomme psykiske skader af overgrebet (9 pct.), mens det er tæt ved hver fjerde (23 pct.) af de belastede. Det er i særdeleshed de unge i forvejen problembelastede kvinder, der får det endnu sværere efter overgrebet. Blandt dem er det hver tredje (33 pct.), der lider såvel fysisk som alvorlig psykisk skade af overgrebet. Forklaringen herpå er formentlig den indlysende, at kvinder, der i forvejen er belastede, har endnu vanskeligere ved at komme sig både fysisk og psykisk ovenpå endnu et problem/traume i livet – deres "bolværk" er svagere.

Manden

De fleste af de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter opklares aldrig, hvorfor det ikke er muligt at tegne et blot tilnærmelsesvist komplet billede af, hvilke mænd der står bag disse overgreb. Af de i 1990-92 anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter var det 38 pct., der blevet opklaret, og

af de i 2000-02 anmeldte 39 pct.⁸⁴ Der er således ikke sket nogen ændring i opklaringsprocentens størrelse. Det er stadig langt de fleste, der er uopklarede. I det vægtede materiale drejer det sig om 51 mænd for perioden 1990-92 og 52 mænd for perioden 2000-02, og her – som vedrørende *Kvinden* og *Forbrydelsen* – er alle tal og beregninger baseret på det vægtede materiale.⁸⁵ For tal og beregninger vedrørende *Manden*, der baserer sig på samtlige anmeldelser i 2000-02 vedrørende alle former for voldtægt, henvises til Delrapport IV om *Manden*.

Til trods for, at der med så små tal kan spille mange tilfældigheder ind, fremgår det tydeligt af figur 8, at de sigtede fortrinsvis er unge og yngre mænd. Ved læsning og tolkning af figuren skal man være opmærksom på, at den ikke umiddelbart er sammenlignelig med figur 7 vedrørende de udsatte kvinders alder. I figur 8 er der i modsætning til figur 7 ingen yderligere aldersopdeling af børnene (de 0-14-årige), og opgørelsen er foretaget pr. 1.000.000 i de forskellige aldersklasser (pr. 100.000 i figur 7).

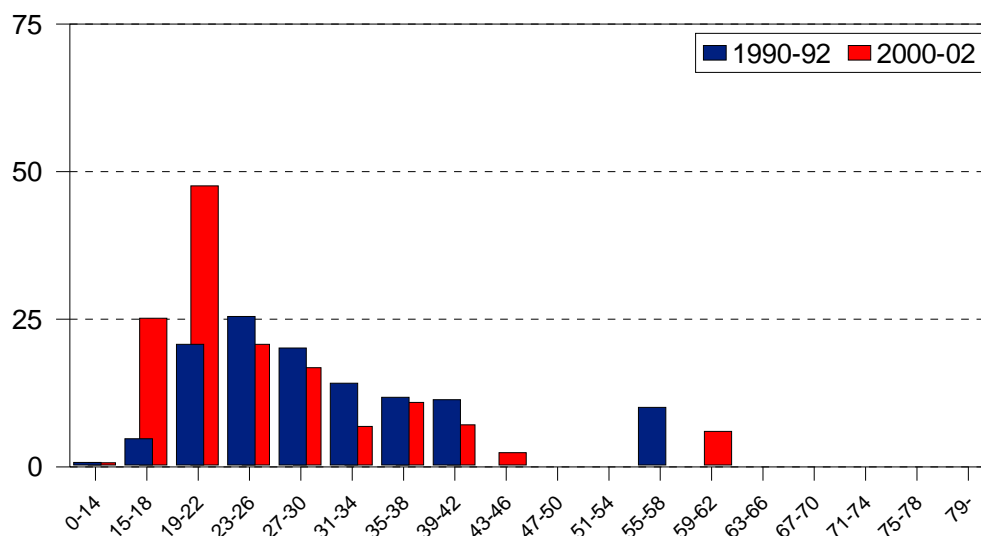
Tendensen til, at det især drejer sig om unge og yngre mænd, er blevet forstærket fra 1990-92 til 2000-02. Ligesom vi så, at kvinderne i denne periode er blevet yngre, er mændene det også. I 1990-92 var der et lille toppunkt for de 23-26-årige, men ellers ikke nogen stor forskel for de 19-30-årige. I 2000-02 findes klart den højeste frekvens for de 19-22-årige, hvorefter følger de 15-18-årige og de 23-26-årige.

I 1990 var en fjerdedel af mændene, der var udpeget i forbindelse med fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, under 23 år og 4 måneder gamle, halvdelen var under 27 år og 11 måneder, mens tre fjerdedele var under 35 år. I 2000-02 havde disse grænser rykket sig nedad, så en fjerdedel af mændene var under 20 år og 2 måneder, halvdelen under 24 år og tre fjerdedel under 31 år og 8 måneder.

⁸⁴ Et forhold er registreret som opklaret, når en eller flere personer er blevet sigtet for forholdet – uanset hvad der så videre sker i sagen. Det er altså rettelig mere en sigtelsesprocent end en opklaringsprocent, der er tale om.

⁸⁵ Opgørelserne vedrørende gerningsmændene er her og i det følgende – i modsætning til Delrapport IV, hvor gerningsmændene beskrives mere udførligt – sagsrelaterede. Dette er valgt her med henblik på at opnå bedst mulig sammenligningsmulighed med undersøgelsen i 1990-92. Det betyder først og fremmest, at gerningsmændene i en gruppevoldtægt tæller som én gerningsmand, og at egenskaberne for denne ene person er gennemsnittet af de involverede gerningsmænd.

Figur 8. Antal mænd pr. 1.000.000 i forskellige aldersklasser der årligt er blevet sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt (ikke-falske) i perioderne 1990-92 og 2000-02

I de opklarede sager er det muligt at belyse forholdet mellem mandens og kvindens alder. I de populære forestillinger om overfaldsvoldtægters karakter ser man det ofte fremstillet, som om det drejer sig om gamle mænds overgreb på helt unge piger eller på børn. Denne forestilling holder imidlertid ikke, når man ser på de opklarede sager. I 1990-92 befandt de 3 ældste sigtede sig i aldersgruppen 55-58 år. 2 af dem var sigtet for fuldbyrdede overfaldsvoldtægter mod kvinder i aldersgruppen 31-34 år og den tredje mod en kvinde i aldersgruppen 59-62 år. De næstældste var 5 mænd i aldersgruppen 39-42 år, sigtet for overgreb på kvinder i aldersgrupperne 15-18 (1), 23-26 (1), 43-46 (2) og 59-62 (1). I 2000-02 befandt den ældste af de sigtede mænd sig i aldersgruppen 59-62 år, sigtet for en fuldbyrdet overfaldsvoldtægt mod en kvinde i aldersgruppen 23-26 år. Den næstældste sigtede var en mand i aldersgruppen 43-46 år, sigtet i en sag vedrørende en kvinde i aldersgruppen 19-22 år.

Det er i det hele taget ikke specielt typisk for de opklarede fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, at manden er ældre end kvinden. I 1990-92 var det modsatte ligeså almindeligt, og i 2000-02 var det faktisk mere almindeligt, at manden var yngre end kvinden, jf. tabel 16.

Tabel 16. Procentfordeling af forholdet mellem mandens og kvindens alder i opklarede sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, 1990-92 og 2000-02

	1990-92	2000-02
Manden to eller flere alders-kategorier yngre end kvinden	27%	39%
Manden en alderskate-gori yngre end kvinden	17%	16%
Manden i samme alderskategori som kvin-den	13%	18%
Manden en alderskate-gori ældre end kvinden	10%	6%
Manden to eller flere alders-kategorier ældre end kvinden	33%	20%
ALLE opklarede sager	100%	99%

I 2000-02 var manden yngre end kvinden i over halvdelen (55 pct.) af de opklarede sager, mens det omvendte var tilfældet i omkring en fjerdedel af sagerne (26 pct.). Der refereres i tabellen til alderskategorier, frem for den eksakte alder, fordi aldersoplysningerne i 1990-92-undersøgelsen kun er oplyst for kategorier. De anvendte kategorier svarer til dem, der i figur 7 er angivet for kvindernes vedkommende og i figur 8 for mændene.

Nu kunne det selvfølgelig tænkes, at billedet ville være anderledes, hvis alle sager var blevet opklaret, og vi så havde haft oplysning om mandens alder i alle sager. Den mulighed kan ikke afvises, at forholdet mellem mandens og kvindens alder er anderledes i de uopklarede sager, og det er netop for de unges vedkommende, opklaringsprocenten for fuldbyrdede overfaldsvoldtægter er særlig lav. For de 11-14-årige piger blev kun 3 af 8 sager opklaret i 1990-92 og ingen af de 4 sager i 2000-02. For de 15-18-årige piger blev kun 7 af 31 sager opklaret i 1990-92 og kun 4 af 29 i 2000-02.⁸⁶ Det betyder en opklaringsprocent for sager vedrørende 11-18-årige piger i 1990-92 på 24 pct., og i 2000-02 på 12 pct.

Imidlertid er det i de uopklarede sager for 2000-02 noteret, hvorvidt der foreligger et signalement, herunder et alders-signalement, og det var

⁸⁶ I 1990-92 var der 1 sag vedrørende en pige under 11 år. Den blev ikke opklaret. I 2000-02 var der 2 sager, som begge blev opklaret. De sigtede i 2000-02 var en dreng under 15 år, og en mand der befandt sig i aldersgruppen 19-22.

faktisk tilfældet i 80 pct. af sagerne. Mandens formodede alder er naturligvis ikke nødvendigvis særlig præcis, men i de store linjer kan det bruges til at vurdere, om aldersforholdet mellem mændene og kvinderne samt mændenes aldersfordeling er forskellig i de opklarede og de uopklarede sager, jf. tabel 17.

Tabel 17. Procentvis fordeling af henholdsvis signalements-alder i uopklarede sager og alder for sigtede i opklarede sager vedrørende fuldbrydet overfaldsvoldtægt, 2000-02

Aldersgruppe	Alder for sigtede i opklarede sager	Alder angivet i signalement i uopklarede sager
-14 år	2%	0%
15 – 18 år	18%	8%
19 – 22 år	31%	23%
23 – 26 år	12%	26%
27 – 30 år	12%	18%
31 – 34 år	4%	6%
35 – 38 år	10%	11%
39 – 42 år	6%	6%
43 – 46 år	2%	0%
47 – 50 år	0%	0%
51 – 54 år	0%	0%
55 – 58 år	0%	2%
59 – 62 år	2%	0%
63 – 66 år	0%	0%
67 – 70 år	0%	0%
71 – 74 år	0%	0%
75 – 78 år	0%	0%
79 år –	0%	0%
ALLE	99%	100%

Det viser sig, at mændene i de uopklarede sager gennemgående er noget ældre end mændene i de opklarede sager.⁸⁷ Først og fremmest er

⁸⁷ Implicit i denne tendens ligger også en tendens til, at opklaringsprocenten er mindre, når relativt ældre mænd er involveret sammenholdt med sager vedrørende yngre mænd.

der færre af de helt unge mænd.⁸⁸ I de opklarede sager er godt halvde-
len af mændene 22 år eller yngre (51 pct.), mens det i de uopklarede
sager er mindre end hver tredje (31 pct.). Andelen af mænd, der er 31
år eller ældre, er omtrent den samme, nemlig ca. en fjerdedel. Det er
således aldersgruppen 23-30 år, der udgør en betydelig større andel i de
uopklarede end i de opklarede sager.

Også i forhold til kvindens alder er mandens alder i de uopklarede sager
vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt typisk højere, jf. tabel 18 (sml.
tabel 16). Når vi ser på alle sager under ét, dvs. såvel opklarede som
uopklarede – eksklusiv sagerne uden sigtelse og alderssignalement –
ændres den konklusion, der blev fremlagt vedrørende de opklarede sa-
ger. For alle sager under ét tyder det på, at manden er ældre end kvin-
den i omkring halvdelen af tilfældene (49 pct.), har samme alder i om-
kring en sjettedel af tilfældene (17 pct.) og er yngre i den resterende
tredjedel af tilfældene (34 pct.).

**Tabel 18. Procentfordeling af forholdet mellem mandens og
kvindens alder i uopklarede sager (signalementsalder) og alle
sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, 2000-02**

	Uopklarede sa- ger	Uopklarede + opklarede sager
Manden to eller flere al- derskategorier <i>yngre</i> end kvinden	8%	21%
Manden en alderskategori <i>yngre</i> end kvinden	11%	13%
Manden i <i>samme</i> alderska- tegori som kvinden	16%	17%
Manden en alderskategori <i>ældre</i> end kvinden	17%	13%
Manden to eller flere al- derskategorier <i>ældre</i> end kvinden	48%	36%
ALLE	100%	100%

Med hensyn til de helt unge kvinder, der har anmeldt fuldbyrdet over-
faldsvoldtægt, ændrer inddragelsen af de uopklarede forhold ikke bille-
det af, at det ikke hovedsagelig drejer sig om ældre mænd, der står bag

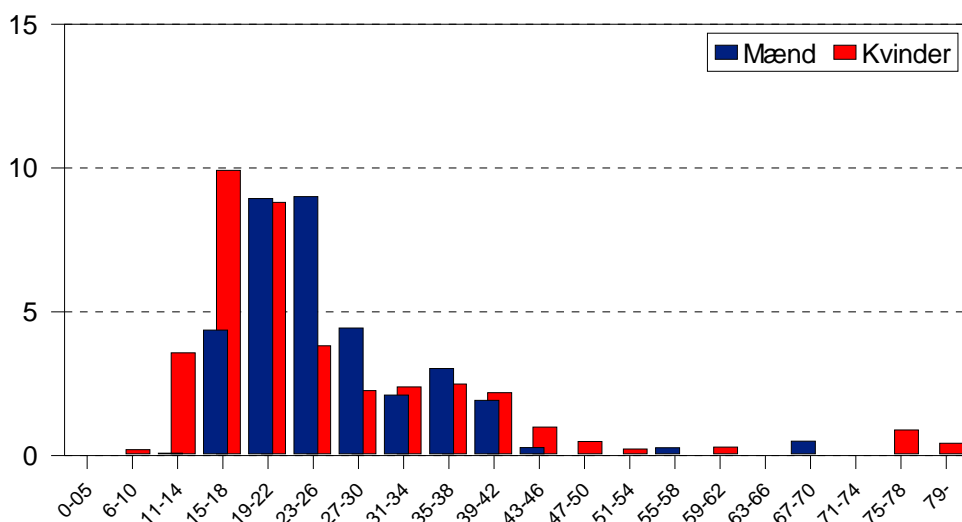
Konkret viser det sig, at opklaringsprocenten i 2000-02 for mænd på 26 år eller derunder
var 47 pct. mens den for mænd på 27 år og derover var 36 pct.

⁸⁸ En alternativ mulighed er, at unge kvinder kan tænkes at have vanskeligere ved at sig-
nalisere korrekt. Muligvis vil en 15-årig have en tilbøjelighed til at vurdere mænd, der
eksempelvis er 5 år ældre end dem selv, som en hel del ældre end 20.

overgrebene. I de 8 uopklarede sager vedrørende 11-14-årige kvinder, hvor der er givet et signalement af mandens alder, lyder signalementerne på: 17, 18, 19, 23, 20, 25 (2) og 28.⁸⁹ Og i tilsvarende 21 uopklarede sager vedrørende 15-18-årige kvinder: 15, 18, 19, 20 (2), 21, 23 (3), 25 (3), 28, 30 (4), 38 (2) og 40 (2).

I figur 9 er der foretaget en grafisk opsummering af henholdsvis mændenes og kvindernes alder ved de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i 2000-02. Generelt er koncentrationen til de unge og yngre aldersklasser tydelig. Inden for disse optræder de helt unge piger (op til 18 år) med klart større hyppighed end mændene, mens mændene på sin side optræder med klart større hyppighed end kvinderne i aldersgrupperne fra 23 til 30 år. For de 19-20-årige og for aldersgrupperne 31-42 er der ingen særlig forskel. Der er meget få såvel kvinder som mænd, der er 43 år eller ældre (men dog flere kvinder). Den højeste frekvens findes for kvindernes vedkommende for aldersgrupperne fra 15 til 22 år, men det for mændenes vedkommende er fra 19 til 26 år.

Figur 9. Antal kvinder og mænd pr. 100.000 i forskellige aldersklasser der årligt har henholdsvis anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt (ikke-falske) eller er blevet udpeget (sigtet eller i signalement), 2000-02

Af de sigtede mænd i 1990-92 var 2 ud af 3 (67 pct.) af dansk nationalitet, f. tabel 19. Selv om de fleste var danskere, er der tale om en betydelig overrepræsentation af mænd med en anden national baggrund end dansk. Hver sjette var asiat eller afrikaner (16 pct.).

Selv om der nok fra 1990-92 til 2000-02 har været en vis vækst i andelen af personer med ikke-dansk nationalitet i Danmark, er det utvivl-

⁸⁹ Signalementsalderen er naturligvis ikke altid en helt præcis alder, men ofte(st) et aldersinterval. Når det er et aldersinterval, er der valgt midtpunktet i intervallet som den "præcise" alder.

somt, at ændringen ikke er så stærk, som den er for de sigtede mænd. I 2000-02 viser andelen af de sigtede, der har dansk nationalitet (statsborgerskab), sig at være faldet til 56 pct., og mere end hver fjerde er nu asiat eller afrikaner (27 pct.).⁹⁰ Hovedparten af de sigtede i 2000-02, der ikke var danske statsborgere, befandt sig i Danmark med legal arbejds- og opholdstilladelse (68 pct.), 14 pct. var asylsøgere, 4 pct. turister og 14 pct. var oplyste i så henseende.

Tabel 19. Procentvis fordeling efter nationalitet af de mænd, der i 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt

	1990-92	2000-02
Dansk	67%	56%
Norden i øvrigt	4%	0%
Europa i øvrigt	12%	14%
Asien	6%	13%
Nordamerika	0%	0%
Mellem- og Sydamerika	0%	2%
Afrika	10%	14%
Oceanien	2%	0%
Ukendt/uoplyst	0%	2%
ALLE	101%	99%

Der er i 2000-02-undersøgelsen søgt oplysninger om etnicitet, såvel for de sigtede som i eventuelle signalementer i de uopklarede sager. Oplysningerne er imidlertid ret usikre, og der er mange helt uoplyste på dette punkt. Det kan dog med sikkerhed siges, at flertallet af de sigtede ikke har en nordeuropæisk etnicitet. Endvidere tyder det på, at specielt personer med afrikansk eller asiatisk etnicitet er betydeligt overrepræsenterede blandt de sigtede i forhold til deres andel i de uopklarede sager.

Beskæftigelsesforholdene er oplyst med større sikkerhed og fuldstændighed, men forefindes naturligvis kun for de sigtede. Personer beskæftiget som faglærte håndværkere, funktionærer/tjenestemænd, i handel/kontor, som selvstændige eller som akademikere udgjorde under 10 procent i 1990-92 og under 5 procent i 2000-02. I 1990-92 var 10 pct. studerende, i 2000-02 21 pct. Dette skal ses i sammenhæng med, at de sigtede som vist gennemgående er yngre i 2000-02 end i 1990-92. Så-

⁹⁰ Der er et fald i andel sigtede med dansk nationalitet fra 1990-92 til 2000-02 for såvel de yngre som de ældre. For sigtede på 30 år og derunder er andelen med dansk nationalitet faldet fra 63 til 54 pct., mens den for sigtede over 30 år er faldet fra 79 til 64 pct.

vel i 1990-92 som i 2000-02 har det store flertal af de sigtede enten været uden arbejde eller været beskæftiget som arbejdsmænd. I 2000-02 var næsten hver tredje af de sigtede beskæftiget som arbejdsmænd (32 pct.), hvilket var en betydelig stigning i forhold til 1990-92 (12 pct.)

Tabel 20. Procentvis fordeling af de mænd, der i 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, efter erhverv

	1990-92	2000-02*
Uden arbejde	52%	26%
Skoleelev/studerende/lærling	10%	21%
Pensionist	6%	0%
Bistandsmodtager	4%	15%
Arbejdsmand/specialarbejder	12%	32%
Håndværker	2%	2%
Funktionær/tjenestemand	2%	0%
Handel/kontor	0%	0%
Selvstændig	4%	2%
Akademiker	0%	0%
Andet	10%	2%
ALLE	102%	101%

* Der var uoplyste i denne periode. De er ikke medtaget i opgørelsen her.

Med den formodede stærkere fordømmelse af voldtægt i de seneste årtier, kunne man forvente, at gerningspersonerne i stigende grad ville være personer med en kriminel baggrund og fortid i øvrigt, fordi denne gruppe har mindre at miste og i forvejen har overskredet normative barrierer. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Tværtimod. I 1990-92 var 8 ud af 10 (80 pct.) af de sigtede i sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt kendt i politiets kriminalregister for tidligere kriminalitet, mens det i 2000-02 "kun" er 50 pct. I 1990-92 var 4 ud af 10 (41 pct.) registrerede for tidligere sædelighedskriminalitet; i 2000-02 er det "kun" 12 pct. Der er altså tale om ganske markante ændringer og ændringer i modsat retning af, hvad man umiddelbart kunne vente. På den ene side ser det ud til, at tidligere kriminelle i perioden med mindre hyppighed begår – eller i hvert fald sigtes for – fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, og på den anden side tyder udviklingen på, at de så helt eller delvist er blevet "erstattet" af "nye" grupper af mænd med en anden baggrund – idet man dog hele tiden skal huske på, at det er risikabelt at tale om "grupper" og "kategorier", fordi der er tale om meget små tal. Udviklingen

forklares ikke umiddelbart ved, at de sigtede er blevet yngre, idet tendenserne gør sig gældende for såvel de sigtede under som de sigtede over 30 år, jf. tabel 21.

Tabel 21. Procent af de mænd i forskellige aldersklasser, der i henholdsvis 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som var kendt i kriminalregistret for tidligere kriminalitet

	1990-92			2000-02		
	- 30 år	31 år -	Alle	- 30 år	31 år -	Alle
Kendt i kriminalregisteret for tidligere kriminalitet	84%	74%	80%	51%	50%	51%
Kendt i kriminalregisteret for tidligere sædeligheds-kriminalitet	38%	47%	41%	11%	13%	12%

Undersøgelsesmateriale muliggør ikke en nærmere kortlægning af, hvordan de unge sigtedes baggrund, sociale situation mv. har udviklet sig fra 1990-92 til 2000-02, men de forholdsvis udførlige og omfattende oplysninger, vi har for 2000-02, viser, at det er en i mange henseender ganske belastet gruppe, jf. tabel 22. I sig selv er det jo ikke nogen uvæsentlig detalje, at halvdelen af de sigtede mænd i 2000-02 tidligere er registreret for kriminalitet, men hertil kommer bl.a., at mellem hver femte og hver fjerde har misbrugsproblemer, hver fjerde har psykiske problemer. Mellem hver tredje og hver anden har beskæftigelsesmæssige problemer. Af de forskellige belastninger og problemer, det har været muligt at belyse for de sigtede, viser det sig, at mellem 76 og 81 pct. har et eller flere af de belyste problemer/belastninger. Dette er bl.a. bemærkelsesværdigt, fordi de jo netop er unge, og har haft begrænset tid til at udvikle eller komme i de forskellige former for problemer. For kvindernes vedkommende fandt vi, at det var de ældste, der var mest belastede, og som havde den mest problemfyldte tilværelse, men for de sigtede mænd er det de unge. Ikke mindst falder det i øjnene, at hvor en fjerdedel af de unge er noteret som havende psykiske problemer, er det ingen af de sigtede på 31 år og derover. Hver syvende af de unge bor på gaden, er i fængsel el.lign. Det er dobbelt så mange som blandt de relativt ældre.

Tabel 22. Procent af de mænd i forskellige aldersklasser, der i 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på sigtelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger

	-30 år	31 år -	ALLE
Beskæftigelsesproblem (snævert)	38%	33%	37%
Beskæftigelsesproblem (udvidet)	49%	67%	54%
Misbrugsproblem (alkohol/narkotika/medicin)	22%	25%	23%
Mentalt retarderet	5%	0%	4%
Psykiske problemer	24%	0%	17%
Tidl./aktuelt i psykologisk/psykiatrisk beh.	?	?	?
Tidl. udsat for sexovergreb	?	?	?
Prostitueret	?	?	?
Fysisk handikappet	5%	0%	4%
Bor på gaden, er i fængsel el.lign.	14%	7%	12%
Kriminalitet (kendt i KR)	51%	50%	51%
Et eller flere af ovenstående problemer (snævert)			
	76%	67%	73%
Et eller flere af ovenstående problemer (udvidet)			
	81%	75%	79%

Forbrydelsen

Vurderinger af om selve forbrydelsen fuldbyrdet overfaldsvoldtægt har ændret karakter besværliggøres dels af, at der vedrørende 1990-92 kun findes et begrænset antal oplysninger om forbrydelsens karakter, og dels at den på dette punkt langt fyldigere kortlægning vedrørende 2000-02 ofte for de enkelte aspekter af forbrydelsen har relativt mange uoplyste. Tal og beregninger vedrørende *Forbrydelsen* er som for *Kvinden* og *Manden* i nærværende delrapport baseret på vægtede oplysninger for at optimere sammenligningsmuligheden mellem 1990-92 og 2000-02.

Den grundlæggende juridiske definition af en fuldbyrdet voldtægt er, at en mand ved vold eller trussel om vold har opnået samleje med en kvinde ved at have indført sin penis i kvindens vagina. Hvorvidt dette var tilfældet i alle de anmeldte overfaldsvoldtægter vedrørende perioden 1990-92 vides ikke, men for perioden 2000-02 var der i 14 pct. af sagerne ikke tale om vaginalt samleje, og i yderligere 9 pct. af sagerne er

det uoplyst. I mindst 6 pct. af sagerne har der (eventuelt udover vaginalt) været tale om analt samleje og i 17 pct. oralt samleje.

Manden angives at have brugt kondom i 6 pct. af sagerne. I yderligere 3 pct. har han brugt kondom, men kun i begyndelsen. Der er et stort antal sager, hvor kondombenyttelse er uoplyst, eller hvor kvinden ikke ved eller husker, om manden brugte kondom – i alt næsten halvdelen af sagerne. I de resterende – omkring 4 ud af 10 sagerne – er det eksplicit af kvinden blevet angivet, at manden ikke brugte kondom.

Tabel 23. Procent af de af kvinderne anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor manden har anvendt forskellige former for trusler, tvang mv., 2000-02

Tvang/trussel anvendt:	Procent
Løfte om penge eller andet	3%
Verbale trusler mod kvindens liv/legeme	27%
Verbale trusler mod nærmestes liv/legeme	3%
Verbale trusler mod kvindens (eller nærmestes) ejendom	0%
Fastholdelse	74%
Kvælertag	14%
Slag	18%
Spark	5%
Bundet/kneblet	3%
Trusler om brug af slagvåben	1%
Brugt slagvåben	0%
Trusler om brug af stikvåben	14%
Brugt stikvåben	1%
Trusler om brug af skydevåben	5%
Brugt skydevåben	0%
Bedøvelse via alkohol	1%
Bedøvelse via hash/opiater	1%
Bedøvelse via kloroform, æter el.lign.	0%
Bedøvelse via sovemedicin	0%
Bedøvelse el.lign. via rapedrugs	2%
Bedøvelse via ukendt/ubestemt narkotika	2%
Bedøvelse via hypnose	0%
Andet "aktivt"	36%
Andet "passivt"	0%
Har intet gjort	10%

Af 15 pct. af sagerne fremgår det eksplicit, at manden ikke har haft sædafgang. I 27 pct. af sagerne angives han at have haft vaginal sædafgang, 2 pct. og/eller analt og 4 pct. og/eller oralt. Ved knapt hver tiende overgreb (9 pct.) har manden haft sædafgang andet steds, dvs. på

kvindens krop, på hendes tøj, på jorden el.lign. Som man vel kan forestille sig, er der også her et meget stort antal uoplyste, og sager hvor kvinden ikke ved eller kan huske, hvad der er sket.

I 1 ud af 10 sager vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt har manden tilsyneladende ikke gjort andet over for kvinden end at tilkendegive, han ville have sex/samleje, jf. tabel 22. I 3 ud af 4 sager har der været brugt fastholdelse, og i mere end hver fjerde sag er kvinden blevet truet på liv/legeme. I 14 pct. af overgrebene har manden taget kvælertag, og i en tilsvarende andel sager er der (eventuelt tillige) blevet truet med kniv. I næsten hver femte af tilfældene (18 pct.) er kvinden blevet slået af manden. Andet "aktivt" i tabellen, som mere end hver tredje af mændene har forøvet, dækker over mange forskellige former for vold mv.: holde hende for munden, skubbe, rive hende i håret, feje benene væk under hende, så hun vælter, banke hendes hoved ind i en væg osv. osv.

Også i 1990-92-undersøgelsen blev mandens fremgangsmåder forsøgt kortlagt og beskrevet, men man benyttede her et mindre antal svarkategorier, ligesom man kun havde mulighed for at markere maksimalt tre. Det gør sammenligning besværligt. Der ser dog ikke ud til at være sket de store ændringer. I 1990-92 tog manden kvælertag i 13 pct. af overgrebene, fastholdt kvinden i 75 pct. og truede eller brugte stikvåben i 18 pct. – procenter der er meget tæt på procenterne for 2000-02.

Omfanget af følgekriminalitet (tyveri, røveri, anden sædelighedskriminalitet, kidnapning mv.) er uændret. Det var der tale om i 21 pct. af sagerne i 1990-92 og 22 pct. i 2000-02.

I 9 pct. af de politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter har manden benyttet sig af særligt ydmygende, afvigende, afsporede, aparte, perverse – eller hvordan man nu vil vælge at udtrykke det – fremgangsmåder i sit overgreb såsom at bade kvinde først, skænde hendes kønsorganer, bondage/bindesex, kvælning med reb (uden døden til følge), bind for øjnene, barbering/afrivning af kønshår mv. De her nævnte eksempler er alle eksempler på fremgangsmåder, der hver forekom i 1, højst 3 sager i 2000-02. Mest "udbredt" var bid, der forekom i 5 sager. Da der nemt kan opstå myter om, hvordan en overfaldsvoldtægt typisk foregår, kan det være vigtigt også at give en række eksempler på fremgangsmåder, som der *ikke* er konstateret tilfælde af i tre-års perioden fra 2000 til 2002: ophængning af kroppen, pisk, brænding, skæring, fysisk tortur, elektrisk stød, urinering på kvinden, afføring på kvinden, tvunget til sex med dyr m.fl.

I 6 pct. af sagerne benyttede manden sig af sex-hjælpedidler, fortrinsvis bondage., men også i et par sager håndjern. Der findes ikke oplysninger om særligt ydmygende/afvigende fremgangsmåder og ej heller vedrørende brug af sex-hjælpedidler for 1990-92.

Tabel 24. Procent af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor kvinden har anvendt forskellige former for modstand, 2000-02

Modstand anvendt:	Procent
Forsøgt at tale fra v. at nævne menstruation	1%
Forsøgt at tale fra v. at nævne sygdomme	1%
Forsøgt at tale fra v. at nævne graviditet	6%
Forsøgt at tale fra v. at tale til fornuften/bedre jeg	6%
Forsøgt at tale fra, andet	33%
Skrig	32%
Forsøgte at løbe	8%
Skub	19%
Slag	9%
Sparkede	8%
Rev	4%
Bed	4%
Kvælertag	0%
Fastholdelse	0%
Binde/kneble	0%
Våben, medbragt	0%
Våben, fundet på stedet	1%
Andet "aktivt"	28%
Andet "passivt"	19%
Ingen modstand anvendt	19%

Den anden side af mandens tvang og trusler mv. er kvindens mulige modstand. Vi har tidligere set, at kvinderne ikke har udøvet modstand i omkring hver femte af overgrebene (19 pct. – jf. tabel 10). En stor del af kvinderne, men dog under halvdelen, har i 2000-02 forsøgt at overtale manden til at lade være. Hver tredje har (eventuelt herudover) skreget, og omkring hver femte har skubbet. Mellem hver fjerde og hver femte har foretaget sig andet "aktivt", end hvad der ellers fremgår af tabellen, såsom at knibe benene sammen, ringe til politiet, forsøge at vride sig løs, tage ham hårdt i skridtet mv., og knapt hver femte har udvist modstand på anden vis, nemlig "passivt" såsom at græde, ryste, vise modvilje mv.

Også i 1990-92 er kvindens eventuelle modstand belyst, men jf. omtalen tidligere er sammenligning vanskelig. Vi konstaterede der, at det ser ud til, at kvinders modstand er øget med årene, og ved at se på de enkelte former for modstand, viser det sig, at der især – for det som det overhovedet er muligt at sammenligne – er tale om, at flere kvinder har skreget om hjælp o.lign. i 2000-02 end i 1990-92 (32 pct. over for 16 pct.), og – med meget store forbehold på grund af forskellig kortlægningsmetodik – at relativt flere kvinder har forsøgt at tale manden fra sit forehavende (37 pct. over for 23 pct.). Det er et uændret antal, der har forsøgt at skubbe/slå/sparke/rive/bide (31 pct. i 1990-92 og 30 pct. i 2000-02), og der er ligeledes heller ikke sket nogen ændring i, hvor mange der har forsøgt at løbe væk (8 pct. i begge perioder).

Hvornår foregår eller sker overfaldsvoldtægter – og har det ændret sig? Hverken for 1990-92 eller for 2000-02 kan der udpeges måneder, der er særligt risikable eller særligt lidt risikable. Derimod er der, som man også generelt kender det fra voldsforbrydelserne, en betydelig koncentration til weekender og i særdeleshed de sene aften- og nattetimer. I begge perioder skete omkring 6 ud af 10 af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter på fredage, lørdage eller søndage, og omkring 3 ud af 4 skete i tidsrummet mellem kl. 22 om aftenen og 06 om morgenen.

Når man ser på, hvor overgrebene har fundet sted, får det nærmest karakter af en rundvisning i alle de mulige steder, hvor mennesker kan opholde sig og færdes. Man kommer i hvert fald rundt i hele landet. Såvel i 1990-92 som i 2000-02 var landet opdelt i 54 politikredse, og i gennemsnit var der således godt 2 anmeldelser af fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i hver af de to tre-års perioder. Langt de fleste kredse har da også haft 1, 2 eller 3 tilfælde – ganske enkelte kredse havde ingen og ganske enkelte 4. Og så er der naturligvis de største af kredsene, hvor man nærmer sig en halv snes stykker. I absolutte tal var der flest i Københavns politikreds, henholdsvis 22 i 1990-92 og 15 i 2000-02, svarende til henholdsvis til 16 og 11 pct. af det samlede antal. Københavns politikreds var i disse perioder ikke blot den folketalsmæssigt største, men givetvis også den kreds, hvor flest ikke-bopælshørende tilbragte tid i form af arbejde, deltagelse i forlystelser, sightseeing osv. osv. Det er ikke mindst i det perspektiv bemærkelsesværdigt, at andelen af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i Københavns politikreds i 2000-02 stort set ikke (længere) oversteg de bosiddendes andel af hele befolkningen.

Selve gerningsstedet er mindre interessant end kontaktstedet, men kontaktstedet er kun belyst for perioden 2000-02.

Tabel 25. Procentvis fordeling af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter efter hvor kvinden blev kontaktet, 2000-02

Sted:	Procent
I eller ved beboelse	20%
Bar, værtshus, natklub el.lign.	8%
Offentlig vej	36%
Sti, park, anlæg, skov, plantage	18%
Andet	18%
ALLE*	100%

*Opgørelsen inkluderer ikke uoplyste (6 af de 133 anmeldelser).

En femtedel (20 pct.) af kvinderne har angivet at være blevet kontaktet i eller ved en beboelse – lidt flere i end ved – og i en del flere af tilfældene (27 pct.) angives selve voldtægten at have fundet sted på egen eller andres bopæl. I omkring halvdelen af disse tilfælde var det på egen bopæl. Ifølge anmeldelserne er der forekommet ca. 1 tilfælde i gennemsnit om året, hvor kvinden er blevet overfaldet og fuldbyrdet voldtaget sovende i sit soveværelse.

I over halvdelen af alle tilfælde er kontakten sket på offentlig vej, herunder på stier, i parker el.lign. Selv om fleste kontakter er sket på offentlig vej (36 pct.), er det dog bemærkelsesværdigt, at ved 1 ud af hver 10 anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter er kvinden blevet kontaktet på en sti (lokalsti, skolesti el.lign.).

I langt de fleste tilfælde færdedes kvinden alene og til fods, og igen i langt de fleste tilfælde på vej fra bar/værtshus/natklub til sin bopæl. Som det fremgår af tabel 25, er yderligere 8 pct. blevet kontaktet på en bar, natklub el.lign. I alt relaterer 4 ud af 10 (41 pct.) overgreb sig på en eller anden måde til besøg på bar, værtshus, natklub el.lign.: Kontakt og/eller selve overgrebet har fundet sted på sådanne lokaliteter og/eller mens kvinden har været på vej til eller fra. Som man så også kunne vente, er de helt overvejende sket i weekender (83 pct.) og ud på de små timer (77 pct. mellem kl. 01 og 06 om natten/morgenen – mellem hver fjerde og hver femte mellem kl. 05 og 06).

De kvinder, der har anmeldt "barrelaterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, er gennemgående den yngre del af de udsatte,⁹¹ og det er også de mindre "belastede" af de udsatte, hvilket ikke udelukkende forklares ved, at de er yngre. Eksempelvis er 9 pct. af de kvinder, der har anmeldt "barrelaterede" overgreb, kendt i kriminalregisteret for tidligere kriminalitet, mens det er 19 pct. af de kvinder, der er blevet udsat for overgreb i andre situationer. Ifølge det "snævre "belastningsindeks", vi

⁹¹ 78 pct. af kvinderne i de "barrelaterede" overgreb var 30 år eller yngre, 65 pct. i de øvrige.

har udarbejdet (jf. tidligere), så er 34 pct. af den førstnævnte gruppe "belastede" over for 58 pct. af den sidste. I de opklarede tilfælde⁹² er mændene hverken yngre eller ældre end gennemsnittet, men også de er i en række henseender mindre "belastede" end ved de "ikke-barreterede" overgreb. Eksempelvis er der 6 pct. af mændene bag de "barreterede", der er noteret som personer med psykiske problemer, mens der er 24 pct. af de øvrige mænd. Andelen, der er kendt i kriminalregisteret for tidligere kriminalitet, er henholdsvis 39 og 56 pct. Andelen af belastede ifølge det "snævre" belastningsindeks er henholdsvis 61 og 79 pct.

Om andelen af "barreterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter har ændret sig fra 1990-92 til 2000-02 er det ikke muligt at vurdere. Det nærmeste, vi kan komme det, er en sammenligning af selve gerningsstedet, hvor barer mv. udgjorde 2 pct. i 1990-92 og 3 pct. i 2000-02, jf. tabel 24. Den største forskydning består i, at der er sket en stigning i den andel af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor kvinden blev udsat for overgrebet på vej fra et sted til et andet – 35 pct. i 1990-92 og 49 pct. i 2000-02.

Tabel 26. Procentvis fordeling af de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter efter gerningssted, 1990-92 og 2000-02

	1990-92	2000-02
Egen bopæl	11%	12%
Venners/bekendtes bopæl	2%	4%
Andres bopæl	5%	10%
Værtshus/restaurant/diskotek	2%	3%
På vej til eller fra ovennævnte steder	35%	49%
Andre steder	46%	22%
ALLE	101%	100%

I og med at den overvejende del af transporterne til og fra diverse steder i 2000-02 vedrører transport til og fra barer, værtshuse, diskoteker osv., er det sandsynligt, at der er sket en ikke helt ubetydelig stigning i de "barreterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, og at dette har relation til flere af de andre ændringer, vi har registreret, bl.a. at de udsatte kvinder er blevet relativt yngre, og at mændene er blevet relativt mindre belastede.

Omvendt betyder dette, at der højest sandsynligt er sket et både relativt og absolut fald i "ikke-barreterede" voldtægter.

⁹² Anmeldte "barreterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter er opklaret i noget mindre omfang end "ikke-barreterede", henholdsvis 33 og 44 pct.

Spørgsmålet om overgrebenes "barrelatering" bringer også spørgsmålet om rusmidler ind i billedet. Mens man nok kan regne med, at stærk påvirkethed er noteret i sager såvel vedrørende kvinderne som de sigtede mænd, er der usikkerhed knyttet til, hvorvidt mindre stærk påvirkning er noteret, og især ensartetheden heri fra 1990-92 til 2000-02. Det giver sig også udslag i, at der i 2000-02 er relativt mange uoplyste. Oplysningerne i tabel 27 m.fl. skal derfor tages med store forbehold, i særdeleshed vedrørende mulige ændringer over tid.

I 1990-92 var efter egen angivelse/opfattelse godt halvdelen af såvel kvinderne som de sigtede mænd alkoholpåvirkede,⁹³ da overgrebet skete. For 2000-02 angiver minimumstallet påvirkede inklusiv, mens maksimumstallet er eksklusiv uoplyste. Hvis der er sket en ændring, går den sandsynligvis i retning af en større andel alkoholpåvirkede kvinder og mænd i 2000-02, hvilket jo i givet fald – selv om det ikke er nogen nødvendig sammenhæng – korresponderer med stigningen i "barrelaterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter.

Tabel 27. Procent kvinder og procent sigtede mænd der efter egen angivelse havde indtaget alkohol op til gerningstidspunktet for de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, 1990-92 og 2000-02

	1990-92	2000-02
Kvinder	60%	56-78%
Sigtede mænd	53%	47-68%

I hvert fald viser tabel 28, at alkohol langt oftere i 2000-02 er tilstedeværende ved de "barrelaterede" end de "ikke-barrelaterede" overgreb. Tallene er minimumstal, fordi procenterne er udregnet i forhold til alle (inklusive uoplyste).

⁹³ Alkoholpåvirket = har indtaget alkohol.

Tabel 28. Procent kvinder og procent mænd der efter egen angivelse havde indtaget alkohol, opiater og/eller psykofarmaka op til gerningstidspunktet for de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, set i forhold til om overgrebet var "barrelateret", 2000-02

Påvirket af:	Kvinder		Sigtede mænd	
	"Barrelateret"	"Ikke-barrelateret"	"Barrelateret"	"Ikke-barrelateret"
Alkohol	87%	33%	72%	33%
> 5 genstande	58%	18%	67%	18%
Opiater	2%	8%	0%	15%
Psykofarmaka	6%	17%	0%	6%

Over halvdelen af såvel kvinderne som de sigtede mænd har efter egen angivelse drukket mere end 5 genstande forud for overgrebet, mens dette gør sig gældende for mindre end hver femte af de "ikke-barrelaterede" overgreb. Ved de "ikke-barrelaterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter spiller til gengæld andre stoffer en relativ stor rolle – igen såvel for kvinderne som for de sigtede mænd. Hver sjette af de kvinder, der anmeldte "ikke-barrelaterede" fuldbyrdede overfaldsvoldtægter vedrørende perioden 2000-02, angiver, at de havde indtaget psykofarmaka (17 pct.), og tæt ved den samme andel af de sigtede mænd angiver, at de havde indtaget opiater (15 pct.).

Tabel 29. Procent kvinder og procent mænd der efter egen angivelse havde indtaget narkotika og/eller medicin op til gerningstidspunktet for de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, set i forhold til om overgrebet var "barrelateret", 2000-02

Indtaget:	Kvinder		Sigtede mænd	
	1990-92	2000-02	1990-92	2000-02
Narkotika	7%	13%	2%	26%
Medicin	3%	22%	0%	9%

Som sådan ser såvel narkotika som indtag af medicin (psykofarmaka o.lign.) ud til at være betydeligt mere udbredt blandt de implicerede i 2000-02 end i 1990-02. Det ser ud til at have udviklet sig fra stoffer, som var indtaget af meget få, til om ikke ligefrem som alkohol at være blevet "flertalsadfærd", så dog et markant islæt, især når man igen be-

tænker, at tallene for 2000-02 er absolutte minimumstal.⁹⁴ Andelen af kvinder, der angiver at have indtaget narkotika af en eller anden art, er næsten fordoblet (fra 7 til 13 pct.), og for de sigtede mænd er udviklingen endnu kraftigere: Fra 2 pct. i 1990-92 til hele 26 pct. i 2000-02. En udvikling i samme størrelsesorden kan man registrere for kvindernes indtagelse af medicin (primært psykofarmaka), der går fra 3 pct. i 1990-92 til 22 pct. i 2000-02. Ingen af de sigtede mænd i 1990-92 havde ifølge undersøgelsesmateriale indtaget medicin, mens det i 2000-02 var næsten hver tiende (9 pct.).

Med hensyn til belastninger for såvel de involverede kvinder som de involverede mænd er deres brug af rusmidler det eneste, vi har mulighed for at sammenligne over tid. Nu kan man jo i almindelighed godt bruge visse rusmidler i mindre omfang og lejlighedsvist uden at det repræsenterer noget problem eller en speciel belastning andet end eventuelt i selve den situation, der er tale om – og heller ikke her ved vi jo noget om, hvorvidt det faktisk har influeret på kvindens og/eller mandens adfærd – men alligevel er ændringerne formentlig tegn på en relativt større belastethed i 2000-02 end i 1990-92. Det tyder bl.a. den form for narkotika og de former for psykofarmaka, der er indtaget af kvinderne og mændene i 2000-02, på.

Lige så interessant, det er at se, hvor kontakterne er foregået, og overgrebene er sket, er det at se på, hvor de ikke er foregået og ikke er sket. Kigger man nedover de lange lister over, hvor manden har kontaktet kvinden i de anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i 2000-02, bliver det på den ene side klart – som vi har været inde på – at det kan ske stort set hvor som helst, men at der på den anden side findes steder, hvor det meget sjældent eller stort set aldrig sker – i hvert fald i 2000-02. Denne liste omfatter også steder, som ellers ofte i diskussioner om overfaldsvoldtægt udpeges som særligt risikable. På følgende steder er mindre end 1 kvinde i gennemsnit pr. år blevet kontaktet, jf. de anmeldelser kvinderne har indgivet vedrørende fuldbyrdede overfaldsvoldtægter (2000-02):

- ❖ I eller ved sommerhus, fritidshus, kolonihave
- ❖ Campingplads
- ❖ Idrætscenter, svømmehal
- ❖ Strand

⁹⁴ Det skyldes muligvis også, at vi i 2000-02 undersøgelsen – særligt hvad angår overfaldsvoldtægterne – har erklæringer fra centre for voldtægtsofre, hvori oplysninger om medicin/psykofarmaka indtag og andet fremgår, selvom det ikke gjorde det af politirapporterne.

- ❖ Taxa
- ❖ Egen bil (ikke taxa)
- ❖ Udendørs parkeringsplads
- ❖ Indendørs parkeringsanlæg
- ❖ S-tog, metro, herunder station
- ❖ Tog i øvrigt eller bus, herunder station/terminal/stoppested
- ❖ Færge, skib
- ❖ Cykel
- ❖ Kvindens arbejdsplads
- ❖ Skole, efterskole, højskole, gymnasium, læreanstalt – herunder på vej til/fra
- ❖ Kollegium
- ❖ Butikcenter, arkade
- ❖ Biograf – herunder på vej til/fra
- ❖ Offentligt toilet
- ❖ Rasteplads
- ❖ Motel, hotel
- ❖ Kirkegård

Under analysen af selve udviklingen i det samlede antal voldtægter blev det konstateret, at der er sket en både absolut og relativ stigning i fuldbyrdede overfaldsvoldtægter fra 1990-92 til 2000-02, hvor der er flere gerningsmænd (gruppevoldtægt). Andelen af det samlede antal fuldbyrdede overfaldsvoldtægter er mere end fordoblet (fra 14 til 29 pct.).

For perioden 1990-92 er det ikke opgjort, hvor mange mænd, der af kvinderne blev udpeget som gerningsmænd i de enkelte sager om gruppevoldtægt. Det er således ikke muligt at se, om der er sket ændringer heri fra 1990-92 til 2000-02.⁹⁵

⁹⁵ Antallet af gerningspersoner i sager om gruppevoldtægt i 2000-02 vil blive nærmere omtalt og analyseret i Delrapport VI.

Tabel 30. Procent af kvinder der har anmeldt fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, og som er kommet fysisk og/eller psykisk til skade, set i forhold til om der har været tale om solovoldtægt eller gruppevoldtægt

	1990-92		2000-02	
	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt
Ingen skade*	27%	26%	31%	18%
Fysisk skade	62%	58%	65%	74%
Psykisk skade*	43%	47%	16%	29%
Fysisk og psykisk skade*	32%	32%	13%	24%

* Disse kan ikke sammenlignes på tværs af perioderne på grund af forskellige afgrænsninger. Der er i 2000-02 anvendt en mere restriktiv afgrænsning af "psykisk skade".

De fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der er flere gerningsmænd, er ikke blot nærmest pr. definition endnu alvorligere end solovoldtægter. De forvoldte også i 2000-02 flere skader på kvinden. Næsten hver fjerde fik såvel fysiske som voldsomme psykiske skader (24 pct.), hvilket var næsten dobbelt så mange, som når der var én gerningsmand (13 pct.), jf. tabel 30. Mindre end hver femte (18 pct.) fik ingen noterede skader, mens det var tæt ved hver tredje ved solovoldtægterne (31 pct.).

Det er alene forekomsten af fysiske skader, der kan sammenlignes fra 1990-92 til 2000-02, idet afgrænsningen af psykiske skader er forskellig for de to perioder (mere snæver i 2000-02). I 1990-92 var der faktisk ingen større forskelle i forekomsten af skader, det være sig fysiske eller psykiske, mellem solovoldtægter og gruppevoldtægter. Endvidere er forekomsten af fysiske skader på samme niveau i 1990-92 og 2000-02. Det betyder, at ikke blot er andelen af gruppevoldtægter steget fra 1990-92 til 2000-02, gruppevoldtægterne er også med hensyn til i hvert fald deres fysiske skader blevet alvorligere.

Tabel 31. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til kvindens alder, 1990-92 og 2000-02

1990-92		2000-02	
- 30 år	31 år -	- 30 år	31 år -
10%	17%	34%	18%

I 1990-92 var forekomsten af gruppevoldtægt blandt de politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter størst for de ældre kvinder, men i 2000-

02 har det udviklet sig markant til det modsatte. I 2000-02 var mere end hver tredje (34 pct.) af de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter kvinder på 30 år og derunder anmeldte sig udsat for, gruppevoldtægter, mens det "kun" var 18 pct. for de ældre. De gruppevoldtægter, der er "kommet til" i 2000-02, har udelukkende ramt unge og yngre kvinder, jf. tabel 31.

Tabel 32. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til den sigtedes mands alder, 1990-92 og 2000-02

1990-92		2000-02	
- 30 år	31 år -	- 30 år	31 år -
7%	-%	30%	25%

De opklarede sager tyder på, at mændene bag de fuldbyrdede gruppeoverfaldsvoldtægter i 2000-02 måske gennemgående er en anelse yngre end mændene bag solovoldtægterne, men forskellen er lille. Der er så få opklarede gruppevoldtægtssager i 1990-92, at procenterne her skal tages med store forbehold, men de tyder på, at også dengang var mændene bag gruppevoldtægterne noget yngre end mændene bag solovoldtægterne.

Tabel 33. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til kvindens nationalitet (statsborgerskab), 1990-92 og 2000-02

1990-92		2000-02	
Dansk	Ikke-dansk	Dansk	Ikke-dansk
13%	23%	26%	44%

Tabel 34. Procentvis fordeling efter nationalitet af de kvinder, der i 1990-92 og 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt

	1990-92		2000-02	
	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt
Dansk	92%	84%	89%	79%
Grønlandsk	3%	11%	5%	8%
Andet	5%	5%	6%	13%
ALLE	100%	100%	100%	100%

Tabel 33 viser, at ikke-danske kvinder, dvs. kvinder der ikke har dansk statsborgerskab, ikke blot som tidligere vist har en noget større risiko end danske kvinder for at blive udsat for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, men også – når det sker – for, at der er flere mænd om det. I 2000-02 nærmer man sig halvdelen (44 pct.), når man skal opgøre andelen af gruppevoldtægter for ikke-danske kvinder, mens det for danske kvinder er omkring en fjerdedel (26 pct.).

Fra 1990-92 til 2000-02 er andelen af fuldbyrdede gruppeoverfaldsvoldtægter steget for såvel danske som ikke-danske kvinder. For begge grupper vedkommende er andelen ca. blevet fordoblet (fra henholdsvis 13 til 23 pct., og fra 23 til 44 pct.).

Den meget større risiko for udenlandske kvinder for, at den fuldbyrdede overfaldsvoldtægt forøves af flere mænd, betyder dog ikke, at der så – når vi ser på de absolutte tal – er et flertal af udenlandske kvinder blandt ofrene for gruppevoldtægt. Det skyldes selvfølgelig, at de danske kvinder udgør langt den overvejende del af befolkningen. 79 pct. af de kvinder, der anmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt med flere gerningsmænd til politiet i 2000-02, var danske – 84 pct. i 1990-92.

Tabel 35. Procent af anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, hvor der blev udpeget flere mænd som gerningsmænd (gruppevoldtægt), set i forhold til den sigtede mands nationalitet (statsborgerskab), 1990-92 og 2000-02

1990-92		2000-02	
Dansk	Ikke-dansk	Dansk	Ikke-dansk
0%	13%	17%	39%

Tabel 36. Procentvis fordeling efter nationalitet af de mænd, der i 1990-92 og 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt

	1990-92		2000-02	
	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt
Dansk	71%	0%	63%	33%
Norden i øvrigt	4%	0%	0%	0%
Europa i øvrigt	10%	50%	13%	20%
Asien	6%	0%	8%	27%
Nordamerika	0%	0%	0%	0%
Mellem- og sydamerika	0%	0%	2%	0%
Afrika	0%	0%	13%	13%
Oceanien	0%	0%	0%	0%
Ukendt/uoplyst	8%	50%	2%	7%
ALLE	99%	100%	101%	100%

Mønsteret er nøjagtigt det samme, når vi – i de opklarede sager – ser på mændenes nationalitet. Der er såvel i 1990-92 som i 2000-02 relativt flere gruppevoldtægter blandt de ikke-danske mænd, og over tid er der sket en stigning i gruppevoldtægternes andel for såvel danske som ikke-danske mænd.

I 1990-92 var der i absolutte tal "kun" 2 opklarede gruppevoldtægter, begge med ikke-danske mænd som sigtede. I 2000-02, hvor der var flere, og hvor en procentfordeling derfor kan være lidt mere rimelig, var 2 ud af 3 sigtede i gruppevoldtægtssagerne ikke danske. Asiater og afrikanere udgjorde tilsammen 40 pct. af de sigtede, jf. tabel 36.

Tabel 37. Procent af de kvinder, der i 2000-02 politianmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på anmeldelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt

	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt	ALLE
Misbrugsproblem (alkohol/narkotika/medicin)	10%	13%	11%
Mentalt retarderet	5%	8%	6%
Psykiske problemer	22%	18%	21%
Prostitueret	4%	13%	7%
Fysisk handikappet	7%	5%	7%
Bor på gaden, er i fængsel el.lign.	1%	8%	3%
Kriminalitet (kendt i KR)	9%	29%	15%
Et eller flere problemer (snævert)	44%	56%	47%

Udover tendensen til, at de gennemgående er yngre, adskiller de kvinder, hvor der ved den anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægt har været flere gerningsmænd, sig også i visse andre henseender tendentielt fra de kvinder, der er blevet udsat for solovoldtægt:

- ❖ Der er relativt flere prostituerede blandt de kvinder, der har været udsat for gruppevoldtægt, 13 pct. over for 4 pct. ved solovoldtægt.⁹⁶ Set på den anden led viser det sig, at når prostituerede i 2000-02 anmeldte fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, var der i over halvdelen af tilfældene tale om gruppevoldtægt (56 pct.).⁹⁷
- ❖ Selv om det – som ved de prostituerede – samlet set kun er en lille gruppe, så er der relativt flere, der bor på gaden, er i fængsel el.lign. (8 pct.). Blandt de kvinder, der har været udsat for solovoldtægt, er det næsten ingen (1 pct.).
- ❖ Der er blandt gruppevoldtægterne sammenlignet med solovoldtægterne en markant overvægt af kvinder kendt i politiets kriminalregister for tidligere kriminalitet. Det er mellem hver fjerde og hver tredje af ofrene for gruppevoldtægt (29 pct.), mens det er mindre end hver tiende af ofrene for solovoldtægt (9 pct.).

⁹⁶ I 1990-92 var det henholdsvis 16 og 4 pct.

⁹⁷ I 1990-92 var det 38 pct.

Ser man på belastninger og problemer under ét, under anvendelse af det samme belastningsindeks som tidligere anvendt – og altså ikke kun de i tabel 37 belyste aspekter – fremgår det, at noget over halvdelen af de kvinder, der har været udsat for flere gerningsmænd, i deres tilværelse har betydelige problemer/belastninger (56 pct.). Det samme er tilfældet for noget under halvdelen af ofrene for solovoldtægt (44 pct.), og vi har derfor her endnu et eksempel på, at de, der i forvejen havde det hårdest, også er dem, der er blevet hårdest ramt i den voldtægtssituation, de har anmeldt til politiet.

Tabel 38. Procent af de mænd, der i 2000-02 blev sigtet for fuldbyrdet overfaldsvoldtægt, som på sigtelsestidspunktet havde forskellige former for problemer/belastninger, set i forhold til om der har været tale om solo- eller gruppevoldtægt

	Solovoldtægt	Gruppevoldtægt	ALLE
Misbrugsproblem (alkohol/narkotika/medicin)	26%	14%	23%
Mentalt retarderet	5%	0%	4%
Psykiske problemer	21%	7%	17%
Prostitueret	?	?	?
Fysisk handikappet	5%	0%	4%
Bor på gaden, er i fængsel el.lign.	14%	7%	12%
Kriminalitet (kendt i KR)	50%	57%	52%
Et eller flere problemer (snævert)			
	74%	71%	73%

For mændene er situationen en anden. Der er ingen betydende forskel i mændenes samlede belastethed med hensyn til en række forskellige former for mulige problemer, idet det er op mod 3 ud af 4 af de sigtede mænd, der er belastet, uanset om det drejer sig om solovoldtægt eller gruppevoldtægt.

I en række specifikke henseender fremtræder mændene bag gruppevoldtægterne som mindre belastede end mændene bag solovoldtægterne. Mest markant er dette ved forekomsten af psykiske problemer, men bl.a. også ved forekomsten af misbrugsproblemer. Ved tidligere kriminalitet går det lidt i den anden retning. 57 pct. af de sigtede i gruppevoldtægt

tægtssagerne er registreret for tidligere kriminalitet i politiets kriminalregister, 50 pct. af de sigtede i solovoldtægtssagerne.⁹⁸

Efter forbrydelsen

Pr. definition er de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i undersøgelsen blevet anmeldt til politiet. Hvem præcis, der anmeldte sagerne i 1990-92, ved vi ikke, men i 2000-02 det under halvdelen af sagerne, der blev anmeldt af kvinden selv (45 pct.), jf. tabel 39.

Tabel 39. Procentfordeling af de personer/institutioner, der anmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter til politiet, 2000-02

Anmelder:	Procent
Kvinden	45%
Ven	1%
Veninde	3%
Kæreste/samlever/ægtefælle	4%
Forælder	15%
Søskende	1%
Øvrig familie	2%
Lærer el.lign.	2%
Forbipasserende/vidne	13%
Voldtægtscenter	2%
Krisecenter el.lign.	1%
Skadestue/hospitalsafdeling	3%
Socialvæsenet	4%
Andre	3%
ALLE	99%

15 pct. af de fuldbyrdede overfaldsvoldtægter er anmeldt af pigen/kvindens forældre og 13 pct. af forbipasserende/vidner. Det kan ikke overraske, at når det er forældre, der anmelder, drejer det sig om unge ofre, men det betyder ikke, at de ældre oftere selv står som anmelder. Såvel for kvinderne på 30 år og derunder som for kvinderne over 30 år, er det under halvdelen, der har anmeldt selv. I stedet for

⁹⁸ I 1990-92 var alle de sigtede i gruppevoldtægtssagerne kendt i kriminalregisteret, mens det var 80 pct. i sagerne vedrørende solovoldtægt.

forældre er sager med ældre kvindelige ofre relativt oftere blevet anmeldt af kærester/samlevende/ægtefæller, forbipasserende/vidner samt institutioner som socialvæsenet, skadestuer m.fl.

Op mod halvdelen af alle anmeldelser er for perioden 2000-02 indgivet og registreret inden for 1 time efter overgrebets afslutning, jf. tabel 40.

Tabel 40. Procentfordeling af de politianmeldte fuldbyrdede overfaldsvoldtægter efter hvor lang tid der er hengået mellem overgrebets afslutning og indgivelse af anmeldelse, 1990-92 og 2000-02

<i>Tid hengået:</i>	1990-92	2000-02
< 1 time	56%	44%
1-3 timer	12%	10%
3-6 timer	4%	4%
6-12 timer	5%	2%
12-24 timer	10%	6%
1-2 døgn	13%	7%
2-7 døgn		7%
7-14 døgn		6%
14-30 døgn		4%
1-3 måneder		5%
3-6 måneder		1%
4-12 måneder		1%
> = 12 måneder		1%
Uoplyst	0%	2%
ALLE	100%	100%

I 1990-92 var det noget over halvdelen, 56 pct., der blev anmeldt inden for den første time. Endnu mere markant er det, at hvor det var 13 pct. af anmeldelserne, der i 1990-92 først blev indgivet 1 døgn eller mere efter overgrebet, så er dette næsten hver tredje i 2000-02. Det kunne følgelig umiddelbart se ud til, at kvinderne er blevet langsommere med hensyn til at anmelde.

En mulig alternativ forklaring, der på baggrund af de tidligere fremførte overvejelser og de foreliggende data i øvrigt, ikke er usandsynlig, er, at nogle af de langsomme eller sene anmeldelser i 2000-02 vedrører sager, som i 1990-92 slet ikke ville være blevet anmeldt, eksempelvis enkelte

af de institutions-anmeldte sager, eller fordi de søger til voldtægtscentre først.

Det kan udelukkes, at det beror på den øgede andel gruppevoldtægter, fordi disse snarere anmeldes lidt hurtigere end solovoldtægter.

Derimod kan det godt hænge sammen med de aldersmæssige forskydninger, fordi unge ofre anmelder senere end ældre. Det var tilfældet såvel i 1990-92 som i 2000-02. I 2000-02 er samtlige de kvinder, der først har anmeldt 2 uger eller senere efter overgrebet, kvinder på 30 år eller derunder. Kun 28 pct. af sagerne vedrørende de 0-18-årige er blevet anmeldt inden for en time efter overgrebet. Unge anmeldere er formentlig mere i tvivl om og usikker over for, hvad man skal gøre i en sådan situation end ældre, jf. også omtalen tidligere i nærværende rapport af undersøgelsen i Midtjylland.

I omkring halvdelen af sagerne er kvinden under afhøringen blevet spurgt om, hvorfor sagen ikke er blevet anmeldt hurtigere (2000-02). Det er sket i 15 pct. af de sager, hvor der er anmeldt inden for en time, 69 pct. af de sager hvor der er anmeldt inden for 1-3 timer efter overgrebets afslutning og i langt de fleste – 80 pct. – af de sager, hvor anmeldelsen er sket 3 timer eller mere efter overgrebet.

Godt en tredjedel af de kvinder, der er blevet spurgt (36 pct.), forklarer det med psykisk ubalance/chok, godt hver femte med at de var bange for gerningsmanden (21 pct.) og knapt hver femte med at de var bange for families/ægtefælles/samlevers reaktion (18 pct.). I de sent indgivne anmeldelser er især frygt for gerningsmanden og ængstelse for familiens reaktioner dominerende begrundelser. Kun få nævner eksempelvis overvejelser/forbehold omkring en eventuel retssag, mens en del nævner tvivl om, hvorvidt anmeldelse ville føre til noget videre, praktiske årsager, ukendskab til loven,⁹⁹ og/eller at de var bange for kærestes/venners/bekendtes/kollegers reaktion. Begrundelserne er altså forholdsvis individuelle og mangeartede, og ofte indgår der flere elementer i den enkeltes forklaring. I enkelte tilfælde har kvinden ikke kunnet huske, hvad hun har foretaget sig i tiden mellem voldtægten og anmeldelsen. Hun kan have været i chok, eller hun kan have været fuld – eller begge dele.

Kriminalpolitisk har den afhørende betjents køn været en del diskuteret. 68 pct. af kvinderne er blevet afhørt af en mandlig betjent, 23 pct. af en kvindelig, mens betjentens køn er uoplyst i de resterende 9 pct. af sagerne (2000-02). Der eksisterer desværre ikke oplysninger herfor vedrørende 1990-92.

Vi har konstateret, at der i op mod 2 ud af 3 sager trods anmeldelsen vedrørende fuldbyrdet overfaldsvoldtægt ikke blev fundet nogen mand, der kunne sigtes i sagen – 62 pct. af sagerne i 1990-92 og 61 pct. i 2000-02. Når opklaringsprocenten er så lav, som tilfældet er, beror det

⁹⁹ "Ukendskab til loven" indbefatter også egen-skyld betragtninger f.eks. "jeg lukkede ham jo selv ind" el.lign.

ikke primært på, at de fleste voldtægtsmænd er meget professionelle og gør alt for efterfølgende at sløre eller ødelægge sporene osv. – for det er ikke tilfældet. 7 ud af 10 mænd har intet som helst foretaget sig for at søge at vanskeliggøre eller forhindre opdagelse – så vidt kvinden og politiet vurderer. De har ikke søgt at skjule deres ansigt, ikke søgt at fjerne spor, ikke bundet eller kneblet kvinden, ikke båret handsker, ikke afbrudt eller tildækket belysning, ikke afbrudt telefon eller stjålet/ødelagt mobiltelefon el.lign. Det mest udbredte, blandt de mænd, der har foretaget sig noget, er at forsøge at true kvinden eller hendes nærmeste på liv/legeme, men det har jo altså i de undersøgte sager ikke virket. Når fuldbyrdede overfaldsvoldtægter alligevel er så vanskelige at opklare, til trods for at mændene typisk gør så lidt for at forhindre det, og til trods for at der er personlig kontakt mellem kvinden og manden, så er det selvfølgelig fordi kvinden pr. definition ikke kender manden.¹⁰⁰

Når sager opklares, og hvor der sker anholdelse i sagen, foregår det gennemgående hurtigt efter anmeldelsen. Eller sagt på en anden måde: Hvis sagen ikke opklares ret hurtigt, er chancen for, at den nogensinde opklares, ret lille. I 2000-02 er en fjerdedel af alle anholdelser (25 pct.) sket inden for en time efter anmeldelsen, halvdelen inden for 24 timer (48 pct.) og tre fjerdedele inden for en uge (75 pct.).

Halvdelen af alle opklaringer sker ved, at kvinden udpeger manden, f.eks. ved angivelse af hans bopæl, ved at manden pågribes på gerningsstedet eller via vidners udpegning af ham. Omkring en femtedel findes via signalement eller billedforevisning og en femtedel via spor såsom DNA eller fingeraftryk. Det ser ud til, at i hvert fald en fjerdedel af alle opklaringer sker ved at sammenholde oplysninger om manden med oplysninger politiet i forvejen har om ham i sine forskellige former for registre. Sandsynligvis betyder dette, at man blandt de opklarede i forhold til alle begåede får en overrepræsentation af "gamle kendinge" – en overrepræsentation af mænd der er registreret for tidligere kriminalitet i politiets kriminalregister.

En 41-årig kvindes overfalder ved 4-tiden om morgenen på vej fra værtshus til natbus. Hun hives ind i en gyde og voldtages. Manden pågribes nogle måneder efter via DNA, idet han – der er en 33-årig somalier – er dømt i en anden sædelighedssag. Først siger han, at han ikke har været i byen den pågældende måned. Dernæst, at han alligevel har været der, men absolut ikke haft sex med nogen. Da politiet forklarer ham om DNA siger han, at han alligevel har haft sex med 2-3 andre danske kvinder. Da han foreholdes, at hans DNA er fundet i kvinden, siger han, at han ikke har haft sex med hende, og at han ikke kan forklare, hvorfor hans sæd er havnet der. Til sidst indrømmer han, at han

¹⁰⁰ Her skal man dog være opmærksom på, at en overfaldsvoldtægt ikke nødvendigvis betyder, at kvinden aldrig har hørt om eller set manden før. Hun kan godt vide, hvem han er, og genkendes af kvinden, hvilket da også er tilfældet i nogle af de konkrete sager, der indgår i undersøgelsen. Eksempelvis er der anmeldt en voldtægt af en kvinde i et beskæftigelsesprojekt, hvor hun udpeger end mand i samme beskæftigelsesprojekt, en mand som hun i øvrigt ikke har haft noget med at gøre, og som hun altså blot ved hvem er.

har haft sex med kvinden, men at det var frivilligt. Der et vidne i sagen, en kvindelig buschauffør. Ifølge buschaufføren tager kvinden ofte bussen – ofte i beruset tilstand – for at snakke med hende. Buschaufføren mener kvinden opfatter hende som sin veninde, men udtaler i retten, at dette ikke er tilfældet. De er den pågældende aften på samme værts- hus, men har ikke noget med hinanden at gøre. Da vidnet tager fra værtshuset, følger kvinden efter, og de følges ad et stykke vej. Kvindens fremtoning og væremåde beskrives som noget sølle. Manden idømmes fængsel i 2 år 6 mdr. samt indrejseforbud for bestandig. Det er en fæl- lesdom, der også inkluderer anden kriminalitet, samt reststraf (forhol- dene er begået inden for en 2 års prøvetid).

Sammenfattende kan man sige, at fuldbyrdede overfaldsvoldtægter er en ualmindelig modbydelig forbrydelse, men derfor heldigvis også ual- mindelig ualmindelig. Den forekommer sjældent, og der er igennem de seneste årtier formentlig blevet (endnu) færre af dem. Den kan ramme enhver kvinde, men fuldbyrdede overfaldsvoldtægter rammer først og fremmest kvinder, der i forvejen har store problemer og belastninger i deres liv – og det er dem af de ramte med de i forvejen største proble- mer, der kommer til at lide mest under og efter overgrebet. De mænd, der fortrinsvis begår fuldbyrdede overfaldsvoldtægter, er gennemgående ikke Hr. Hvem Som Helst, men også mennesker med store problemer og belastninger i livet – og det synes også at være dem af disse med de allerstørste belastninger, der især kommer til at bøde for deres handling i form af anholdelse, dom og indespærring i et fængsel for en periode.

Sat over for hinanden må man tillægge, at det er langt flere kvinder, der må lide under overgrebet, end der er mænd, der må bøde herfor i form af et fængselsophold, idet omkring halvdelen af de opklarede sager ikke fører til en dom, og hvis de fører til en dom så ikke en ubetinget fæng- selsstraf, som ellers er normaltaksten for en fuldbyrdet overfaldsvold- tægt. Slutresultatet er, at kun ca. hver femte af anmeldelserne resultere- rer i, at en mand – der kun sjældent tilstår¹⁰¹ – kommer i fængsel.

Sådan var det i 2000-02 – og sådan var det 10 år tidligere, i 1990-92.

¹⁰¹ Af de sigtede for fuldbyrdede overfaldsvoldtægter i 2000-02 tilstod 11 pct., hvoraf de fleste ikke umiddelbart ved anholdelsen, men først senere i forløbet.